

การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่ง
ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Conflict Management with Peace Culture in Songkhla Lake Basin Community

ยุรี แก้วชูช่วง

Yuree Keawchoochong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement for
the Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่ง
ในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Conflict Management with Peace Culture in Songkhla Lake Basin Community

ยุรี แก้วชูช่วง

Yuree Keawchoochong

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirement for
the Degree of Master of Arts in Conflict and Peace Studies

Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นางสาวยุรี แก้วชูช่วง)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวยุรี แก้วชูช่วง)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวยุรี แก้วชูช่วง
สาขาวิชา	ความขัดแย้งและสันติศึกษา
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความขัดแย้งและการใช้หลักสันติวัฒนธรรมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมี 3 กรณีศึกษา ตัวอย่างในพื้นที่ ได้แก่ กรณี “เสือเข้ม” กรณี “ผู้ใหญ่บ้านยัง” และกรณี “เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน” จากการศึกษาพบว่าทั้ง 3 กรณีมีลักษณะของความขัดแย้งด้วยกันใน 5 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม และความขัดแย้งทางด้านข้อมูล แต่มีลักษณะเด่นที่แตกต่างกัน ได้แก่ กรณี “เสือเข้ม” มีลักษณะความขัดแย้งด้านโครงสร้าง กรณี “ผู้ใหญ่บ้านยัง” มีลักษณะความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ และกรณี “เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน” มีลักษณะความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ในขณะที่เดียวกัน ชุมชนได้นำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง คือ การเจรจาไกล่เกลี่ย โดยใช้ระบบอาวุโสหรือผู้นำที่ชุมชนศรัทธา การทำกิจกรรมทางด้านการพัฒนาชุมชน การสร้างความร่วมมือในด้านวัฒนธรรมประเพณี การยอมรับเรียนรู้บทเรียน การหลีกเลี่ยง หรือเรียกว่า หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ จิตตะ วิริยะ วิมังสา) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จากกรณีตัวอย่างทั้ง 3 กรณี ซึ่งมีลักษณะผสมผสานกัน จนเกิดบทเรียนการเรียนรู้ในผลของการใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ส่งผลต่อการปรับตัวเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น มีวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยการนำเอาหลักสันติวัฒนธรรมในบริบทชุมชน ที่เกิดจากการสะสมทางด้านความคิดและสร้างกระบวนการในการตัดสินใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้บริบทของชุมชน สอดคล้องกับการก่อเกิดทุนทางวัฒนธรรม หรือ ลักษณะของ “ฮาบิทัส” ของชุมชนแห่งนี้ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

Thesis Title	Conflict Management with Peace Culture in Songkhla Lake Basin Community
Author	Miss Yuree Keawchochong
Major Program	Conflict and Peace Studies
Academic Year	2016

Abstract

The objective of this study is to study about the characteristics of conflicts and peace culture in the management of conflict at Songkhla Lake in 3 cases studies, Sampling at the areas cases of "Sue Khem", Pooyaibanyang and case of village leader election from 3 cases studies refer that the characteristics of 5 conflicts in beneficial conflict, in structure conflict, in social value conflict as well as in information conflict. However the highlight of these conflicts is in the Sue Khem case: base on the structure conflict. And the case of head village election. The conflict of beneficial, However, the community can solve the conflict by peace management about rehabilitee at the seniority faith of elderly people, community activity, cooperation and cultural, acceptance of the learner, avoidance of the four truth Ariyasat (Chanta, Jitta, Viriya and Vimangsa)

The tool of conflict resolution in the community base on 3 cases studies namely above, perplexing combination at the experiences of awareness the results of violence happening in the conflict happening each time. The methodology of conflict management base on peace culture is the body of knowledge increase the process of making decision on the problem of the community assimilate the founder of community fund on its characteristics of "Habitas" of Songkhla Lake community areas.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าคิดว่า เป้าหมาย สำคัญกว่าระยะทาง และสิ่งสำคัญ คือ ระหว่างทางนั้น ได้สะสมการเรียนรู้ มนุษย์เรามักมองเห็นความสำคัญของเป้าหมาย และพยายามไปสู่เป้าหมาย ด้วยวิธีการต่างหลากหลายกันไป สำหรับข้าพเจ้า ระยะทางนั้นมันไม่มีหนทางสิ้นสุด เมื่อเราอยู่บนเส้นทาง นั่นคือโอกาสแห่งการเรียนรู้ กำลังรอให้เกิดการเรียนรู้กับตัวเอง วิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ ชีวิต ความดี ความงาม และความพยายามของใครคนหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางความขัดแย้ง และข้าพเจ้าเห็นภูมิคุ้มกันที่เป็นทุนวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่คลี่คลายความทุกข์ของมนุษย์ให้ลงตัว

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ดร.นฤทธิ ดวงสุวรรณณ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่เป็นทั้งพี่และอาจารย์ คอยให้คำแนะนำและกระตุ้นในการเขียนงานด้วยความเข้าใจและการให้กำลังใจ และรับฟังปัญหาอุปสรรค หากทางออกในการเดินต่อไป

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี, รองศาสตราจารย์ ดร. ญัฐพงศ์ จิตรนรินทร์ มหาวิทยาลัย ทักษิณ ที่พยายามคิดค้นให้กลุ่มนักศึกษาปี 2555 มีแรงพยายามและให้กำลังใจและการนำเสนอวิธีการเขียนให้คมชัด ตลอดเวลาในการทำงานวิทยานิพนธ์ และพยายามส่งเสริมในส่วนที่เป็นปัญหาอุปสรรคให้ได้รับการแก้ไข และข้าพเจ้าขอขอบคุณ คุณอุสมาน หวังสนิ นักวิจัยสถาบันสันติศึกษา ที่ให้คำปรึกษาในงาน ทั้งทางด้าน การจัด ระบบเอกสาร รวมทั้งเจ้าหน้าที่และน้องๆ สถาบันสันติศึกษาที่ได้ให้กำลังใจและเกื้อหนุนต่อการทำงานชิ้นนี้ด้วยมิตรภาพ

นางสาวยุรี แก้วชูช่วง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 กรอบแนวคิด	4
1.4 พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย	4
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	6
2.2 แนวคิดสันติวัฒนธรรม	12
2.3 แนวคิดฮาพิทัส	14
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
บทที่ 3 ขอบเขตด้านพื้นที่	20
3.1 ขอบเขตการวิจัย	20
3.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย	20
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	21
3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล	21
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	21
บทที่ 4 ผลการวิจัย	22
4.1 บริบทพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	22
4.2 กรณีศึกษาความขัดแย้ง	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 หลักสันติวัฒนธรรม	62
บทที่ 5 อภิปรายผลการวิจัย	66
5.1 สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน	66
5.2 การใช้หลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน	67
5.3 ข้อเสนอแนะ	69
บรรณานุกรม	71
บุคลากร	73
ประวัติผู้เขียน	74

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

1 แสดงภาพรวมของความขัดแย้งในชุมชนทั้ง 3 กรณี

59

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งลักษณะที่เป็นทั้งความขัดแย้งระหว่างคนสองคนขึ้นไป ความขัดแย้งในองค์กรและความขัดแย้งทางการเมืองเป็นต้น แต่เป็นเรื่องปกติ แต่อาจจะมีลักษณะแตกต่างกันที่เป็นที่ลักษณะของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นว่าเกี่ยวข้องกับอะไรและสาเหตุของข้อขัดแย้งเป็นอย่างไรได้มีการรวบรวมและสรุปผลเหตุการณ์ของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงในปี ค.ศ.1945 จนถึงค.ศ.1991พบว่าในโลกของเรา โลกมีสงครามเกิดขึ้นจำนวน 127 ครั้ง ทำให้มีผู้ล้มตายถึง 21.8 ล้านคน และจำนวน 125 ครั้งล้วนเป็นสงครามที่เกิดขึ้นในระเทศที่กำลังพัฒนาทั้งสิ้น ซึ่งลักษณะการเสียชีวิตจากสงครามส่วนใหญ่อยู่ที่ทวีปเอเชีย โดยเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าทวีปเอเชียจะมีสัดส่วนของจำนวน 55% ของประชากรโลก แต่ก็คิดเป็น 70 % ของผู้เสียชีวิต ภัยพิบัติธรรมชาติ (2539) ประเทศไทยนั้นได้ผ่านวิกฤติที่สำคัญของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นหลายกรณีด้วยกัน ทั้งที่เป็นความขัดแย้งในระดับประเทศและในระดับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีที่มาของปัญหาความขัดแย้งที่แตกต่างกันทั้งในแต่ละบริบทของพื้นที่และสาเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้นของความขัดแย้ง ดังเช่นความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศที่สำคัญเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนับเนื่องจากสี่ทศวรรษที่แล้วคือในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และเหตุการณ์ครั้งที่ 2 คือ พฤษภาคม พ.ศ.2535 หรือเรียกว่า “พฤษภาทมิฬ” ที่มีคู่ขัดแย้งที่สำคัญคือรัฐบาลที่เป็นพลเรือนหรือทหารกับฝ่ายประชาชนและนักศึกษา ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวผ่านมาแล้วนั้นแต่ก็ยังมีกรกล่าวถึงเรื่องราวของสถานการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง

นอกจากความขัดแย้งในระดับประเทศดังที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระดับย่อยลงมาในระดับท้องถิ่น ชุมชน โดยที่ลักษณะของความขัดแย้งอาจจะเกิดขึ้นตามบริบทของแต่ละพื้นที่และสถานการณ์ของปัญหาแต่ละพื้นที่ รวมทั้งคู่กรณีที่เกิดขึ้นอาจจะมีแตกต่างกันไป อาทิ ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในท้องถิ่น เกี่ยวข้องกับแผนพัฒนาและแผนนโยบายการพัฒนาประเทศที่กำหนดกรอบการพัฒนาจากบนลงสู่ล่างลงไปในพื้นที่ ด้านนโยบาย กฎหมาย หรือมีความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม ความขัดแย้งการจัดสรรทรัพยากรขาดความชอบธรรม การละเมิดสิทธิในด้านความขัดแย้งที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าทางกายภาพ

ทางด้านจิตใจและความเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆตามมาเป็นระลอก ซึ่งในบางกรณีอาจมีการหาข้อตกลง หรือการกำหนดเป็นนโยบาย ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ แต่ในบางกรณีก็ไม่สามารถจัดการความขัดแย้งได้และมีความยืดเยื้อ

ตัวอย่างของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา เริ่มจากการปล้นปืนจากค่ายทหารและตามด้วยสถานการณ์ของความรุนแรงทางตรง คือ การใช้อาวุธทำร้าย ใช้ปืนและระเบิด ผู้ได้รับผลกระทบเป็นทั้งเจ้าหน้าที่และพลเรือน รวมทั้งประชาชนทั่วไปส่งผลกระทบต่อภารกิจชีวิตที่ปราศจากความปลอดภัย เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ถ้ากล่าวถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า ใน การเสียชีวิตต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังกล่าวมีผู้เสียชีวิตในพื้นที่จำนวน 6,097 คน บาดเจ็บ 10,908 คน และเกิดผลกระทบทางด้านอื่น ๆ มาด้วย เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งงบประมาณในการจัดการของรัฐเป็นจำนวนมาก เพื่อเข้ามาจัดการความขัดแย้งดังกล่าว (ศรีสมภพ จิตภิรมย์ศรี, 2555)

ด้านการศึกษาเกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงโยฮัน กัลป์ตุง นักสันติวิธีคนสำคัญ ชาวเยอรมัน กล่าวว่า ความรุนแรงนั้นอาจมีลักษณะสองด้านด้วยกัน คือความรุนแรงด้านลบคือการ ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่เลือกเอาวิธีการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหาความขัดแย้งลักษณะที่สองความรุนแรงที่ส่งผลด้านบวกนั้นคือการที่ความรุนแรงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าทางสังคม ก็ได้ ความสมดุล การลดช่องว่าง หรือการพัฒนาที่ลงตัว (ชัยวัฒน์สถาอานันท์, 2539)

ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่สังกัดพื้นที่ลุ่มน้ำที่ 25 ของประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่เขตภาคใต้มีพื้นที่ที่ติดต่อกัน 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และ จังหวัดสงขลา ในในอดีตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่ ที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางพืชพันธุ์สัตว์น้ำ มีกายภาพที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต รวมทั้งผู้คนก็ มีการตั้งถิ่นฐานและขยายพื้นที่ในแต่ละยุคสมัย มาเนิ่นนาน เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ ที่มีการขยายตัวแบบค่อยเป็นค่อยไปจนเกิดเป็นชุมชนและมีการพัฒนาต่อเนื่องกันเป็นชุมชนในปัจจุบันที่มีหลากหลายหมู่บ้านในปัจจุบัน

ชุมชนบ้านดงเสื่อผืน(นามสมมุติ)ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่ง มีอายุประมาณเกือบ 200 ปี ซึ่งประชากรมีการอพยพมาจากพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา ด้วยสาเหตุความต้องการพื้นที่เพาะปลูก ทำนาข้าว ในช่วงที่ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก และประเทศมีนโยบายการค้าข้าวกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อการค้าและเพิ่มรายได้ จึงเกิดการอพยพของผู้คนไปตั้งรกรากที่ใหม่ๆเพื่อบุกเบิก หาพื้นที่ทำนาเพิ่ม และมีการชักชวนกันไปในลักษณะที่ครัวเรือน

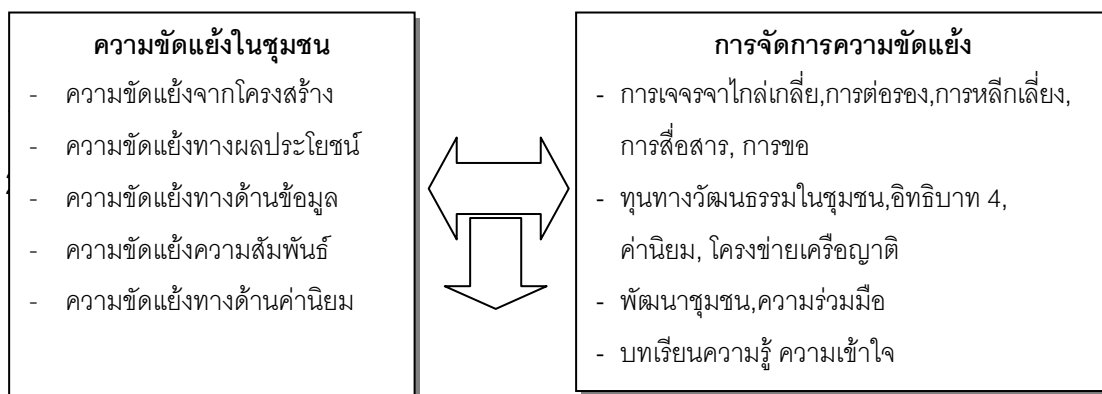
กลุ่ม หรือเพื่อนพ้อง เพื่อเกื้อกูลกันเพราะในช่วงดังกล่าวมีปัญหาด้านความปลอดภัย เนื่องจากบ้านเมืองยังไม่เจริญเท่าที่ควร ในระยะแรกจึงมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และมีการรวมกันอย่างหลวม และค่อยๆพัฒนาขึ้นเป็นหย่อมบ้าน และเริ่มมีจำนวนครัวเรือนเพิ่ม ประชากรค่อยๆเพิ่มจากการตั้งรกรากมีลูกมีหลาน มีสายตระกูลแต่ละสายตระกูล การนับญาติจัดโครงสร้างจึงเป็นส่วนสำคัญในวัฒนธรรมของหมู่บ้าน บ้านดงเสื่อผ่านมีสายรากตระกูลในเริ่มแรกไม่ต่ำกว่า 20 สายรากตระกูล มีระบบการผูกญาติผูกมิตรด้วยการนับและการบอกเล่ากันและมีสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความเหนียวแน่นนั่นคือ การเล่นโรงครู การทำบุญประเพณี ทั้งเดือนห้า(เดือนเมษายน)และการทำบุญสารทเดือนสิบ(กันยายน) รวมทั้งการจัดงานพิธีกรรมที่เน้นสืบญาติและการเกี่ยวดวงด้วยกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีตลอดในชุมชน

งานวิจัยนี้ผู้ศึกษาต้องการศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในของชุมชนจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบว่า ในอดีตพื้นที่ดงเสื่อผ่านเคยมีเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงจนเป็นที่รู้จักและจดจำของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ดูจากความถี่มากกว่าพื้นที่อื่นๆโดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมีความขัดแย้งภายในชุมชนมากมายทั้งลักษณะความขัดแย้งทั่วไปและความขัดแย้งใช้วิธีการจัดการด้วยความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันและกัน ทั้งการลอบทำร้าย การปลิดชีวิตและการข่มขู่ การล้อมฆ่าแบบรวมหมู่ผู้วิจัยได้เลือกเอากรณีศึกษาจำนวน 3 กรณีในหมู่บ้านดงเสื่อผ่าน(นามสมมุติ)มาเป็นกรณีศึกษา สาเหตุของความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในแต่ละกรณี พร้อมทั้งแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่เรียกว่าสันติวัฒนธรรมนำมาจัดการความขัดแย้งในชุมชนได้อย่างไรบ้าง เนื่องจากสันติวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อเป็นคู่ตรงข้ามกับวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยความรุนแรงซึ่งเป็นด้านลบ สันติวัฒนธรรมนั้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความคิดของผู้คนในบ้านดงเสื่อผ่านในลักษณะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหามีเหมือนอย่างในอดีต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. เพื่อศึกษาการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยหลักสันติวัฒนธรรมชุมชน

1.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

สันติวัฒนธรรม

1.4 พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

ชุมชนดงเสือผ่าน(นามสมมุติ)หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1.5 วิธีในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยจะใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แนวการวิเคราะห์จากกรณีศึกษา (Case study approach) และเชิงพรรณนา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในเขตพื้นที่ที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบและผู้ที่มีส่วนในการรับรู้เรื่องราวแบบใกล้ชิดข้อมูลจากผู้นำ ทั้งที่เป็นผู้นำทางการและไม่ทางการ โดยการเจาะลึกและผ่านเรื่องราวของทั้งตนเองและเรื่องราวภายในชุมชน พร้อมทั้งมีการตรวจสอบเรื่องเล่าจากตัวอย่างเหตุการณ์มาสอบถามเพื่อตรวจสอบข้อมูล

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนเกิดความขัดแย้งในชุมชนทั้ง 5 ลักษณะ มีรายละเอียดและที่มาสาเหตุของความขัดแย้งจากกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณี

2. ทำให้ทราบการจัดการความขัดแย้งในชุมชนต่อการใช้หลักสันติวัฒนธรรม

3. ทำให้ได้รูปแบบการจัดการความขัดแย้งในชุมชนและสามารถขยายผลได้ใน

พื้นที่อื่น ๆ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่ง ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อสรุปผลและสร้างความชัดเจนในงานวิจัยได้นำแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คือ

1. แนวความคิดความขัดแย้ง (conflict theory)
2. แนวคิดสันติวัฒนธรรม (culture peace theory)
3. แนวคิดฮาบิทัส (habitus)

1. แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ ที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกนาที เพราะว่าความขัดแย้งนั้น มักเกิดขึ้นเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันทั้งระหว่างบุคคลต่อบุคคลและระหว่างสองคนขึ้นไปเป็นกลุ่มทั้งในระดับย่อยจนถึงระดับใหญ่ บางครั้งก็เกิดมีข้อขัดแย้งที่ต่างคนคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างเช่น คำ ๆ หนึ่งที่ว่า ต่างคนต่างความคิด มองต่างมุม มีเหตุมีผลต่างกัน ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับไม่ว่า ครอบครัว เพื่อน หรือการร่วมงาน ไม่ได้แยกเพศ แยกวัย ซึ่งเราสามารถพบเห็นได้ จะถือเป็นเรื่องปกติ ถ้าไม่ได้มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ความรุนแรงทำร้ายกันในส่วนของความขัดแย้งในลักษณะนี้นั้น มีระยะที่ต่าง ๆ คือ อะไรบ้าง เช่น ระยะแฝงเร้น ระยะกำลังเกิดขึ้น และระยะแสดงออก (วันชัย วัฒนศัพท์, 2550) ซึ่งแนวคิดที่กล่าวถึงความขัดแย้งนั้นได้มีการสรุปความคิดสำคัญไว้ ดังนี้

วันชัย วัฒนศัพท์ (2549) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อ เชื้อวันในตัวเราคนเดียว ในครอบครัวในชุมชน ในองค์กร ในประเทศของเรา หรือระหว่างประเทศ ไม่ใช่เรื่องเลวร้ายหากความขัดแย้งนั้นสามารถคลี่คลายตัวเองและเปลี่ยนเป็นไปทางสร้างสรรค์นำไปสู่ข้อยุติได้หรือหาทางออกได้

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุลและพฤทธิสาณ ชุมพล(2556) กล่าวว่า ความขัดแย้งคือสภาพการณ์ที่คนต่าง ๆ มีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้หรือขัดกัน (incompatibility) ซึ่งหมายความว่า การบรรลุเป้าหมายหนึ่งจะทำให้ไม่บรรลุอีกเป้าหมายหนึ่งในบางส่วนทั้งหมด เป้าหมายที่ว่านี้อาจจะมีลักษณะพิเศษเป็น “คุณค่า” (values) ที่คนรู้สึกว่าจะต้องการ เช่น ความเป็น

ธรรมหรือเป็น “ผลประโยชน์” (interests) จะเห็นว่าความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับทัศนคติและพฤติกรรม การกระทำของบุคคล กล่าวคือ เราอาจพบมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เช่น ที่เกิดขึ้นเมื่อคน ๆ หนึ่ง เห็นว่าอีกคนหนึ่งกำลังขัดขวางในสิ่งที่เขาจะได้มาในสิ่งต้องการ ทัศนคติเป็นอาการอย่างหนึ่งที่เมื่อ เกิดขึ้นในทางที่ไม่ตรงกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การขัดแย้ง นำไปสู่พฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย หรืออาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่อริหรือแม้แต่ตนเองได้ และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งยิ่งขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้ง (conflict) ทัศนคติ (attitude) และพฤติกรรม (behavior)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.) (2542) ได้กล่าวถึงที่มาและการก่อเกิดความขัดแย้งนั้นมา จากการที่ยึดแนวทางด้านการพัฒนา นั่นคือ การดำเนินการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญก้าวหน้าของ มนุษย์ที่เรียกว่า การพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการให้มนุษย์มีความสะดวกสบาย นั้น เทคโนโลยีมีสองด้าน ด้านหนึ่ง คือ การตอบสนองแก้ไขปัญหาของมนุษย์ มีประโยชน์ แต่ใน ด้านหนึ่งที่ก่อปัญหา คือ การใช้เทคโนโลยีไปจัดการกับธรรมชาติอย่างไร้ขอบเขตและก่อปัญหาให้ เกิดการแย่งชิงกันเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นและมีแนวโน้มมากขึ้น คือ การเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ ในทางที่เป็นภัยต่อการดำรงอยู่ และเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านแบบแผนทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง การดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปผิดธรรมชาติ

ดังนั้นแนวคิดความขัดแย้งที่ถือว่าเป็นแนวคิดหนึ่งในการอธิบายปรากฏการณ์ ทางสังคมตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อาจจะสามารถให้เห็นสาระทางความคิดที่มองความขัดแย้งเป็นเรื่อง ปกติและเกิดขึ้นได้ แต่ในด้านการจัดการความขัดแย้งนั้นอาจจะต้องทำความเข้าใจถึงทางด้าน ลักษณะ องค์ประกอบ รวมทั้งการทำความเข้าใจในลักษณะความขัดแย้ง ซึ่งน่าจะทำให้การจัด ลำดับความเป็นมาได้ ดังนี้

แนวคิดความขัดแย้ง

งานวิจัยครั้งนี้ได้เลือกเอาแนวคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยาามาอธิบายเป็นกรอบแนวคิด ในการศึกษาเพื่อให้เกิดการนำกรอบแนวคิดด้านความขัดแย้งมาวิเคราะห์ โดยได้สรุปและนำเอาแนวคิด ของนักคิดคนสำคัญทางด้านความขัดแย้ง คือ

โยฮัน กัลป์ตุง นักสันติวิธีชาวออร์เวย์ นักวิชาการด้านความขัดแย้ง ได้บอกถึง องค์ประกอบของความขัดแย้ง ลักษณะความขัดแย้ง ที่มีความขัดแย้งทางตรง ซึ่งเป็นความขัดแย้ง ที่สามารถเห็นได้ชัดเจน และมีรูปธรรม แสดงออกชัดเจน เช่น ความขัดแย้งกับบุคคล หรือความขัดแย้ง ที่มีคู่กรณีต่อกัน แต่ยังมีความขัดแย้งที่มีอีกด้านหนึ่งคือ ความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ที่มีที่มาจาก จากอำนาจต่างกัน การได้เปรียบเสียเปรียบ ความแตกต่างกันใน ความเหลื่อมล้ำ หรือความขัดแย้ง

ที่ไม่ลงรอยกันในเชิงอำนาจที่แตกต่าง เช่น ความขัดแย้งที่ผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ความขัดแย้งในความไม่เท่าเทียมกันในการใช้ชีวิต ฐานะ อาชีพ ส่วนความขัดแย้งอีก ลักษณะหนึ่งที่กลับปูดได้สรุปว่าเป็นความขัดแย้งที่ไม่เห็นร่องรอย แต่ดำรงอยู่อย่างยาวนานและไม่สิ้นสุด เกิดโดยที่ไม่รู้ตัว และไม่มีคู่อริที่เด่นชัด เป็นนามธรรม แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตและสังคม คือ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งความรุนแรงนี้มีองค์ประกอบ 3 ด้านด้วยกัน ได้แก่ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539)

1. ความรุนแรงทางตรง สามารถมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดได้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใดในลักษณะนี้ ทุกคนสามารถสัมผัสและเห็นได้ชัดเจน ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ เช่น การขัดแย้งทางความคิดระหว่างบุคคลสองคน และมีเรื่องทะเลาะกัน และมีการลงไม้ลงมือกันในแต่ละฝ่าย หรือการที่มีการเลือกตั้งที่มีฝ่ายที่ได้รับการสนับสนุนและฝ่ายที่แพ้ ที่มีการลอบสังหาร หรือการยิงถล่มกัน นอกจากนี้ความรุนแรงทางตรงอาจเกิดได้และมองเห็นคู่อริที่ชัดเจน ระหว่างความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

2. ความรุนแรงทางโครงสร้าง สาเหตุเกิดขึ้นจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้น ได้แก่ โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรบนโลกที่มีการพัฒนาระบบระเบียบขึ้นมา แต่ทำให้เกิดความแตกต่างที่ไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นส่งผลต่อความแตกต่างที่ไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตในแต่ละกลุ่ม ชนชั้น บุคคล ซึ่งได้แก่ การเข้าถึงในการรักษาพยาบาล การครอบครองสิทธิในการจัดการทรัพยากร การแสวงหาผลประโยชน์จากหน้าที่การงาน หรือการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม เช่น รัฐบาลใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายผู้ประท้วง หรือการที่กรรมกรได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรม การสัมปทานทรัพยากรส่งผลกระทบต่อชุมชน แผนการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เอื้อต่อคนบางกลุ่ม เป็นต้น

3. ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความรุนแรงในลักษณะนี้ไม่สามารถจัดแบ่งสถานะได้ชัดเจน และไม่สามารถหาผู้กระทำได้ แต่ส่งผลต่อการถดถอยทางด้านการกระทำที่ทำร้ายต่อจิตใจ และการทำให้เกิดการส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชีวิต ในแง่นี้ กลับปูดได้สรุปว่า มีความรุนแรงที่อยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ทันทีทันใด แต่ส่งผลกระทบระยะยาว ความรุนแรงในลักษณะนี้จะเห็นว่าเกิดขึ้นกับใครจะทำให้เกิดการสูญเสียส่งผลกระทบยาวนาน ได้แก่ การที่เรายอมรับความแตกต่างระหว่างหญิงชายที่ต่างกัน การให้สินบนเพื่อผลประโยชน์ในหน้าที่การงาน การตัดสินคุณค่าของคนที่แตกต่างกันในสีผิว อาชีพ รายได้ หรือการกีดกันทางด้านวัฒนธรรมของเชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น

กล่าวได้ว่าในความหมายของ โยฮัน กลับปูดสามารถจัดแบ่งองค์ประกอบการเกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นนั้นมาจากความรุนแรงทั้ง 3 ประเภท ซึ่ง โยฮัน กลับปูด ได้ให้ความสำคัญกับ

องค์ประกอบที่เป็นสามเหลี่ยมดังกล่าว เนื่องจากการอธิบายลักษณะดังกล่าวนั้นสามารถนำมาสู่ การวิเคราะห์และค้นหาปัจจัยที่เกิดขึ้นเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น งานของโยฮัน กัลป์ตุง จึงได้ชี้ให้เห็น ความรอบคอบในการนำมาสู่กระบวนการแก้ไขปัญหา และในงานของนักวิชาการหลายท่านก็ได้ แยกแยะให้เป็นองค์ประกอบด้วยกันในแต่ละประเภท

ลักษณะความขัดแย้ง

วันชัย วัฒนศัพท์ (2549) แบ่งลักษณะและสาเหตุของความขัดแย้งไว้ ดังนี้

1. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) เป็นปัญหาด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะมีข้อมูลน้อยไปการแปรผลผิดพลาด การวิเคราะห์ที่ออกมามีด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่ข้อมูลมากเกินไปบางครั้งเป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล (Perception) บางครั้ง ก็เป็นปัญหาขัดแย้งกันได้
2. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Benefit Conflict) เป็นเหตุผลแห่งการแย่งชิง ประโยชน์ในสิ่งที่มีหรือไม่มีเพียงพอเป็นเรื่องของทั้งตัวเนื้อหา กระบวนการและจิตวิทยา ซึ่งสามารถแยกได้ 3 ประเภท ได้แก่
3. ความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) เป็นปัญหาความขัดแย้ง ที่เกิดจากพฤติกรรมต่าง ๆ บุคลิกภาพ อารมณ์ที่รุนแรง ความเข้าใจผิด การสื่อสารที่บกพร่อง
4. ความขัดแย้งทางด้านค่านิยม (Values Conflict) เป็นความขัดแย้งทางด้าน ความเชื่อ ความแตกต่างในค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเลี้ยงดูที่หล่อหลอมขึ้นมา
5. ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ในลักษณะนี้ความขัดแย้ง เกิดจากอำนาจ การแย่งชิงอำนาจ การกระจายอำนาจ ปัญหาทางโครงสร้างรวมถึง กฎ ระเบียบ บทบาท ภูมิศาสตร์ ระยะเวลา และระบบ

วงจรของความขัดแย้ง

ด้านวงจรของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นโยฮัน กัลป์ตุง (2550) ได้สรุปว่า พัฒนาการ ในการเกิดในระยะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีลักษณะสำคัญคือ มีคู่กรณี มีเรื่องราว มีความหลากหลาย ของปัญหาที่เกิด อาจจะมีตั้งแต่ ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และระดับของการเกิด คือ ระดับบุคคล ระดับท้องถิ่น ระดับประเทศหรือระหว่างประเทศ ซึ่งเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นอาจกำหนดเป็นระยะๆ เป็น 3 ช่วงด้วยกัน คือ

1. ช่วงก่อนความรุนแรง ช่วงที่มีความรุนแรงที่ยังเล็กน้อยและฝังรากอยู่อาจจะอยู่ใน โครงสร้างความรุนแรง (โดยการกดขี่และการทำให้แปลกแยก) การดำรงอยู่ของการใช้อำนาจหรือ

สภาวะแห่งความอึดอัดในการกระทำระหว่างกัน หรือความเกลียดชังอาจจะรวมเอาขอบเขตที่กว้างไปในเรื่องของ ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ความแตกต่างทางด้านโครงสร้างคุณภาพชีวิต ที่เกิดความคิดเป็นคู่ตรงกันข้ามขึ้น มีทั้งสะสมและการเกิดสภาวะดังกล่าวมาทำให้ขาดความปกติสุขในชีวิตและการดำรงอยู่ได้

2. ช่วงเกิดเหตุการณ์ เป็นปรากฏการณ์ของความรุนแรงที่เด่นชัด ในด้านเนื้อหา คู่กรณี ที่มีลักษณะที่เรียกว่า ใช้วิธีในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและต่างฝ่ายต้องการเอาชนะในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเกิดผลต่อ ในลักษณะนี้จึงเป็นสภาวะที่ส่งผลกระทบต่อ ถ้าเลือกเอาความรุนแรงเข้ามาสู่กระบวนการแก้ไขความขัดแย้ง และถ้าเลือกเอาแนวทางสันติวิธีก็เป็นแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน จึงเป็นเรื่องที่ต้องมีการนำเสนอผลที่เกิดขึ้นในการแก้ไขปัญหามาได้เพื่อให้เกิดผลดีด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย

3. ช่วงหลังเหตุการณ์ เป็นสภาวะที่เกิดจากความรุนแรงได้ถึงจุดที่ทั้งสองฝ่ายได้เลือกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในขั้นตอนช่วงนี้นั้นจะเป็นออกมาในลักษณะถ้าเกิดผลเสียหายก็จะใช้วิธีการเยียวยา การฟื้นฟูในการเสริมสร้างให้ความรุนแรงที่ได้รับนั้นได้มีการคลี่คลายและได้รับความชอบธรรมในการแก้ไขที่เกิดขึ้น

นอกจากนี้ กระบวนการของความขัดแย้งตามแนวคิดของ Thomas (พีระพร บุญรัตนพันธ์, 2552) Thomas เห็นว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการ เมื่อความขัดแย้งตอนแรกสิ้นสุด ก็เกิดความขัดแย้งต่อไปอีกโดยที่ขั้นสุดท้ายของตอนแรกจะไปกระตุ้นหรือเป็นสิ่งเร้าให้เกิดความขัดแย้งในตอนต่อไป ซึ่งในแต่ละตอนจะมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นตามลำดับ ดังนี้

1. เกิดความขัดข้องใจ (Frustration)
2. เกิดเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับความขัดแย้ง (Conceptualization)
3. แสดงพฤติกรรมออกมา (Behavior)
4. เกิดปฏิกิริยาของอีกฝ่ายหนึ่ง (Reactions)
5. ผลของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามมา (Outcome)

Thomas and Klimann มีการจัดแบ่งพฤติกรรมที่ส่งผลดีต่อการจัดการความขัดแย้งเป็นลักษณะ 4 ลักษณะด้วยกัน คือ (พีระพร บุญรัตนพันธ์, 2552)

1. แบบแข่งขัน Competition เป็นการมุ่งเอาชนะและแสดงความร่วมมือในระดับต่ำ เป็นพฤติกรรมที่เน้นตัวเองเป็นที่ตั้ง

2. แบบร่วมมือ Collaboration เป็นการแสดงมุ่งเอาชนะในระดับสูง แต่มีความร่วมมือในระดับสูงด้วย ผลของวิธีนี้ คือ ชนะ-ชนะ เป็นวิธีที่เกิดความพอใจทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งสองฝ่ายหาวิธีการที่มุ่งไปสู่การทำให้เป้าหมายวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผลที่ตามมาคือเกิดความพึงพอใจ

3. แบบประนีประนอม Compromising เป็นการแสดงที่พฤติกรรมมุ่งเอาชนะและพฤติกรรมร่วมมือในระดับปานกลาง เป็นการยึดหลักเอาใจตนและเอาใจผู้อื่นด้วย เป็นการพบกันครึ่งทาง และส่งผลตามเป้าหมายที่วางไว้ เกิดผลดีในด้านความเท่าเทียมกัน

4. แบบหลีกเลี่ยง Avoiding เป็นการแสดงที่ความมุ่งเอาชนะในระดับต่ำและความร่วมมือในระดับต่ำด้วย เป็นการไม่สู้ปัญหาและขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ไม่สนใจปัญหาตัวเองและปัญหาผู้อื่น ความเฉื่อยชา ส่งผลที่ตามมาคือ แพ้-แพ้ เพราะการหลีกเลี่ยงไม่ทำให้เกิดความคิดใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งได้

5. แบบยอมให้ Accommodation เป็นการแสดงพฤติกรรมมุ่งเอาชนะในระดับต่ำและแสดงพฤติกรรมร่วมมือในระดับสูงเป็นพฤติกรรมที่เน้นเอาใจผู้อื่น เป็นผู้เสียสละปล่อยให้ผู้อื่นดำเนินการไปตามที่เขาชอบแม้เราจะไม่เห็นด้วยก็ตาม

ประโยชน์ของความขัดแย้ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2548) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ทางวิชาการ ได้แก่ การสร้างทฤษฎีขนาดกลาง เช่น ทฤษฎีพึ่งพา (dependency theory) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทฤษฎีการจัดช่วงลำดับชั้น และทฤษฎีปัญหาสังคม

ประโยชน์ในการทำงาน ทฤษฎีสอนให้รู้ว่า ในที่ทำงานทุกแห่งต้องมีการขัดแย้งในหลายรูปแบบ ไม่ให้แปลกใจหรือตกใจกลัว ควรต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับความขัดแย้ง รู้จักจัดการความขัดแย้งและประโยชน์ในชีวิต ทฤษฎีชี้ให้เห็นว่า แต่ละคนมีสถานภาพและบทบาท ซ้ำยังมีกันคนละหลายสถานภาพและบทบาท แต่ละคนจึงต้องแสดงบทบาทให้ครบถ้วนและมีคุณภาพ เพื่อรักษาสถานภาพของตนไว้และเพื่อความเจริญงอกงามของตนเองและสังคม

เมื่อศึกษาในเรื่องความขัดแย้งเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์และเข้าใจในความหมาย ที่มาความขัดแย้ง ลักษณะและองค์ประกอบความขัดแย้ง และประเภทของความขัดแย้งแล้ว ในการอธิบายถึงความขัดแย้งนั้น จำเป็นต้องมีการใช้แนวคิดที่มาหนุนเสริมและชี้ชัดต่อการจัดการความขัดแย้ง อันเป็นวิธีการที่ทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นมีการแปรเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงในด้านบวกด้วยหลักแนวคิดต่างๆ ในที่นี้ คือ แนวคิดสันติวัฒนธรรมชุมชน มาร่วมด้วยเช่นกัน

2.2 แนวคิดสันติวัฒนธรรม (Culture of Peace)

ในคำและที่มาความหมายสันติวัฒนธรรมอาจแยก คำออกเป็น 2 คำนี้ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525)

สันติ ตามความหมายพจนานุกรม คือ น. ความสงบ เช่น อยู่ร่วมกันโดยสันติ. (ป.ส. ศานติ) ได้ให้ความหมาย คือ ความสงบ, สันติสุข, ความสงบสุข, ความสงบเรียบร้อย

วัฒนธรรม [วัด-ทะ-นะ-ทำ] (มค. วฑฺฒน + สก. ธรรม) น. สิ่งแสดง ว่าเป็นผู้เจริญภาวะความเป็นอยู่ ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนภาษาของชนชาติหนึ่งชาติใด, คำนี้ตั้งขึ้นเทียบคำ (อก. culture) เป็นคำที่ตั้งขึ้น เมื่อราว พ.ศ. 2485 จึงมีความหมายเมื่อรวมกันในสองคำดังกล่าว

วัฒนธรรมชุมชน สำนักงานกระทรวงวัฒนธรรม (2522) ได้กำหนดขอบข่ายวัฒนธรรมที่เด่นชัด ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความมั่งคั่งงาม ศิลธรรม ความรักสามัคคี ความแน่นแฟ้น และการมีศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และมีการกำหนดให้ประชาชนไทยต้องปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอย่างเคร่งครัด โดยมีการจัดแบ่งวัฒนธรรมไว้ คือ วัฒนธรรมทางด้านความคิด วัฒนธรรมบรรทัดฐาน ที่มีการยึดถือแบบแผนประเพณีร่วมกัน และวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ คือ สิ่งของที่สร้างขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีงาม

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล (2547) ได้อธิบายว่า คือ แผนประเพณีหรือวิถีชีวิตที่ปฏิเสธความรุนแรง แต่เน้นความเอื้ออาทรความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ (ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล, 2547 อ้างอิง = Gultung, 1996; ไพบูลย์, 2547)

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2555) ได้อธิบายเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมว่า สันติวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา บนหลักการพื้นฐานการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ที่ช่วยให้สังคมมนุษย์มีประพัตติ ปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรง แล้วนำไปสู่ชีวิตสงบสุข มีความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์

สันติวัฒนธรรม เป็นสภาวะที่มีความสมดุล กลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิตและความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ๆ (เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์, 2555)

นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) ได้กล่าวถึง การใช้สันติวัฒนธรรมในวิถีเอเชีย ได้แก่ ศาสนา หลักธรรม และการหล่อหลอมระบบฐานคิดต่อธรรมชาติ การเคารพ การยึดแบบแผนมีสมมุติฐานที่ว่า แต่ละวัฒนธรรมสามารถเชื่อมต่อกันได้ และการจัดแจงที่เหมาะสม วัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสันติวัฒนธรรม

สันติวัฒนธรรม คือ “ภารกิจหลักของของขบวนการสันติภาพคือ การแสวงหาสันติวัฒนธรรมอย่างไม่หยุดหย่อน” ในแง่นี้ คือ วัฒนธรรม คือ การนำมือแห่งปัญญามาประสานมือเพื่อแก้ปัญหา ความสำคัญของวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการนำเข้ามาสู่กระบวนการสันติภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จของสันติภาพ ที่กล่าวโดยโยฮัน กัลป์ตุง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539)

ลักษณะของสันติวัฒนธรรม

วันฮารงค์ บินอิสริส (2558) ลักษณะทางสันติวัฒนธรรมที่สามารถจำแนกเพื่อชี้ชัดในด้านการมองเห็นปรากฏการณ์ที่เป็นตัวบ่งบอกได้ถึงลักษณะสำคัญแยกได้ ดังนี้

1. เป็นคุณค่า ทศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ที่ไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นลักษณะสภาวะการณดังกล่าวสอดคล้องกับ ดังเช่น อัดัมเคิร์ล กล่าวถึงแนวคิดทางด้านการจัดการความขัดแย้งถึงเรื่องความสัมพันธ์ภาพที่สันติในระดับบุคคล พฤติกรรม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ด้านบวก คือความเกื้อกูล
2. ความใกล้ชิดกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต และความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคม
3. การป้องกันจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เป็นการจัดการความขัดแย้งที่สร้างกระบวนการไม่ยึดเอาการประชันหน้าและใช้ความรุนแรงในการจัดการแก้ไขปัญหา
4. เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรง ซึ่งทำให้มีนัยยะที่เป็นการป้องกันการไม่ใช้ความรุนแรงที่เป็นทางตรงและทางอ้อม มาใช้เมื่อมีความขัดแย้ง ซึ่งภูมิคุ้มกันนั้นอาจเกิดจากเครื่องมือที่หลากหลายในบริบทของสภาพการณ์เมื่อเกิดความขัดแย้ง

กรอบความคิดในการบ่งบอกถึงลักษณะของสันติวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น จะสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงการจัดการความขัดแย้งที่มีองค์ประกอบที่มีบริบทแตกต่างกัน หลักสันติวัฒนธรรมมาช่วยเสริมสร้างและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ด้วยประสิทธิภาพ

ลักษณะที่บอกถึงสันติวัฒนธรรม

การบอกถึงสังคมที่มีลักษณะบ่งบอกถึงการใช้สันติวัฒนธรรมนั้น สามารถดูได้จากสิ่งต่อไปนี้ (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2556)

1. สิทธิมนุษยชนเท่าเทียม ลักษณะดังกล่าวหมายถึงการเคารพในความเท่าเทียมด้านความเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจกำหนดหรือแบ่งแยกได้ตามฐานะ อาชีพ หรือการศึกษา มาเกี่ยวข้องในการตัดสินเชิงคุณค่าความเป็นมนุษย์
2. การศึกษาที่เท่าทัน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการศึกษาหาความรู้การพัฒนาที่มีส่วนร่วม การที่เน้นให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียว การส่งเสริมสร้างสรรค์ในด้านการพัฒนาสร้างการมีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมกับกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตยเป็นกระบวนการในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่ทุกคนเป็นเจ้าของ และกำหนดทางด้านการเมืองในฐานะปัจเจกชน
4. ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ดังที่ได้มีกล่าวถึงในเรื่องของความเท่าเทียมนั้น ต้องปราศจากขีดจำกัดในการกำหนดความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างตามสภาพฐานภูมิ หรือกายภาพ
5. การมีอิสระ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยสร้างการมีส่วนร่วม
6. ความทนกันได้ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นการบอกถึงการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยการใช้ความอดทนอดกลั้นตามแนวทางที่ทางศาสนาพุทธคือ ด้วยอิทธิบาท 4 หลักอิทธิบาท 4 คือ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา)
7. ระบบความมั่นคงปลอดภัยของสังคมความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการและเป็นปัจจัยในการดำรงอยู่ของมนุษย์

2.3 แนวคิดฮาบิทัส (habitus)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ (2556) ได้สรุปแนวคิดของ ปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ได้ใช้คำว่า “ฮาบิทัส” ที่นำมาใช้ในงานศึกษาทางด้านวิชาการ และงานวิจัย กล่าวได้ว่างานศึกษาค้นคว้าของเขามีมิติทางปรัชญาในการวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมวิทยา ที่มีความสลับซับซ้อนผ่านโครงสร้างทางสังคมที่มีความแตกต่างแต่ละโครงสร้าง

ปีแอร์ บูดีเยอร์ นำวิธีการศึกษา นำไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็น ความสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติทางสังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดการปฏิบัติตาม และการสร้างความตอกย้ำโดยการกระทำต่อเนื่องกัน ในบุคคล องค์ภพภายใต้โครงสร้างทางสังคมใดสังคมหนึ่งและมีการปฏิบัติกรร่วมกัน ทั้งด้านที่เกิดจากภายใน เช่น จิตใจ หรือการแสดงออกที่เป็นลักษณะที่แสดงออกผ่านพื้นที่ทางสังคมนั้นๆ

แนวคิดหลักของ ปีแอร์ บูดีเยอร์ที่สำคัญ คือ

1. ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์และการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม
2. ทุนที่สะสมในด้านตัวบุคคลและทุนวัฒนธรรม
3. ฮาบิทัส (habitus)
4. พื้นที่ทางสังคม ชนชั้นและระสนิยม

ความหมายฮาบิทัส (habitus)

คำว่า “ฮาบิทัส” (habitus) เป็นภาษาละตินที่ ปีแอร์ บูดีเยอร์ นำมาใช้ เพื่อแสดงเป็นตัวแบบชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเป็นโครงสร้างอยู่ในตัวคน ความหมายของฮาบิทัสในพจนานุกรมภาษาละตินมีดังนี้ สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (2553) กล่าวว่า ฮาบิทัส คือ สภาพการดำรงอยู่ และการแสดงออกทัศนคติทางด้านร่างกายและจิตใจ, การแสดงออก พฤติกรรม กิริยา ท่าทาง รวมทั้งการตกแต่งให้เกิดขึ้น การสร้างให้สิ่งที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว สไตส์, การออกแบบ สิ่งเหล่านี้เป็นการบอกลักษณะของ “ฮาบิทัส” ในความหมายที่ต้องการบ่งบอกความเป็นตัวตนของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือระบบโครงสร้างสังคมใดสังคมหนึ่ง เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เห็น และการปฏิบัติกรทางด้านสังคมที่มีลักษณะเฉพาะ

สุภาวค์ จันทวานิช (2554) ได้ให้ความหมายของฮาบิทัสว่า ฮาบิทัส หมายถึง กิริยาท่าทาง ความคิด มารยาทของบุคคลที่ได้มาและสะสมอยู่ในตัวโดยไม่รู้ตัวว่ามันดำรงอยู่ มันกลายเป็นความคิดความอ่านในชีวิตประจำวัน อยู่ในจิตไร้สำนึก ทำให้เราทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คิด ซึ่งบูดีเยอร์ ได้ใช้คำว่า ฮาบิทัส เพื่อแยกให้เห็นแตกต่างกับคำว่านิสัย (habit) ในสองแง่ แ่งแรก ฮาบิทัสไม่ใช่สิ่งจำเป็นปกติธรรมดาในการกระทำของบุคคล ในอีกแง่หนึ่งฮาบิทัสทำให้เราสามารถประพฤติปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติหรือเป็นอิสระเสรีในพื้นที่ทางสังคมโดยเราไม่รู้สึกรู้ว่าเราควบคุมคำพูดหรือการกระทำของตนเอง

ฮาบิทัส คือ สิ่งที่เราเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน และตกผลึกในตัวเราก่อนแปลงออกมาเป็นความโน้มเอียงส่วนบุคคลที่นำไปสู่การให้ความหมายให้กับปฏิบัติการต่างๆ ในสังคม

เงื่อนไขการดำรงอยู่ที่แตกต่างกัน นำไปสู่ฮาบิทัสที่แตกต่างกัน ในด้านรสนิยม รสนิยมที่ต่างกันในสังคม การปฏิบัติย่อมแตกต่างกันในแต่ละสังคม (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร, 2558) กล่าวว่า

ค่านิยมและความหมาย และลักษณะความเป็นเฉพาะของ “ฮาบิทัส” ไม่สามารถกำหนดเป็นรูปแบบเฉพาะตัวแบบใดแบบหนึ่งแบบตายตัวหรือเป็นลักษณะที่แน่นอน มีความเปลี่ยนแปลงได้และมีความยืดหยุ่นในด้านการทางด้านความรู้ความเข้าใจ การตีความ การอธิบายเชิงสาเหตุ ที่มาของแต่ละคนที่ตนเองได้ใช้ในชีวิตรประจำวัน และการบ่มเพาะ การกล่อมเกลา จนเกิดเป็นความเคยชิน และการปฏิบัติตัวของคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้เลือกเอาแนวความคิด ของปีแอร์ บูดีเยอร์ มาเป็นแนวคิดในการมองวิเคราะห์ด้านความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้น ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายลักษณะของความแตกต่างของทัศนคติ ความคิดความเชื่อ พฤติกรรม หรือลักษณะทางสันดานของคนใดคนหนึ่งนั้นมีส่วนทำบอก “ฮาบิทัส” ซึ่งในงานวิจัยได้ศึกษาแนวคิดที่เป็นการบอกลักษณะวัฒนธรรมของพื้นที่หนึ่งๆ ในส่วนวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาวัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาวิเคราะห์ในการตีความ

“ฮาบิทัส” วัฒนธรรมลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

ฮาบิทัส ในความหมายของปีแอร์บูดีเยอร์ นั้น สามารถนำมาเป็นแนวคิดในการมองลักษณะความเป็นคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีลักษณะ ดังนี้

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) กล่าวว่าวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นของภาคใต้ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาคือ การผูกย่าน ผูกยึด (ประโยชน์) เพื่อสร้างมิตรและขยายขอบเขตการยอมรับนับถือกันและกันการยอมรับในระบบสังคมชุมชน นอกจากนั้นการสะสมบารมีการเป็นลักษณะของผู้หน้านั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่เด่นชัดคือ มโนทัศน์ของชาวบ้าน ที่มีการยึดหลักเอา “ความเป็นคนยาว-คนใหญ่” และเป็นฐานอำนาจเชิงซ้อน ซึ่งมีคุณธรรมทางคติโลกและหลักศาสนาเป็นแม่บทประพฤติดี มีสัมมาชีพ บำเพ็ญประโยชน์ บำเพ็ญกุศล เป็นคนมีน้ำใจเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบตั้งแตอดีต เนื่องจากพื้นที่ทางด้านกายภาพนั้น รัฐไม่สามารถเข้ามาควบคุมดูแลด้านความปลอดภัยได้อย่างเต็มที่ที่ลักษณะที่การผูกน้ำใจด้วยวัฒนธรรมชาตินักเลง คือลักษณะดังเช่น ทำให้ตนเชื่อถือได้เป็นด้วยเมตตาธรรม เอื้ออาทร กล้าได้กล้าเสีย เข้มแข็ง กล้าหาญ ฉะฉานและยุติธรรม ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการกำหนดตัวตนของบุคคลที่เป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมของภาคใต้มาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดลักษณะของปัจเจกชนในความหมายดังกล่าว

ในงานของ อาคม เดชทองคำ (2544) ได้กล่าวว่าลักษณะทางด้านสภาพภูมิประเทศที่เป็นชายขอบของทะเลสาบสงขลา มีช่องว่างที่เกิดจากการที่อำนาจรัฐไม่มีความสามารถจัดการ

พื้นที่ได้อย่างทั่วถึง การเกิดพื้นที่ ที่ทำให้เกิดกลุ่มหรือบุคคล รวมกันมีอำนาจในการจัดการและสร้างอำนาจในพื้นที่ และในมุมมองของคนในพื้นที่ ที่ต้องการผู้นำ หรือผู้ที่สามารถคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สิน ในหมู่บ้านเป็นสิ่งจำเป็นและต้องการให้เกิดความปลอดภัย ทั้งจากภายนอกและภายใน ผู้นำของเขา คือ นักเลง หรือ เสือ ที่สามารถคลี่คลายและเป็นตัวชี้ขาด รวมทั้งการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้กับสมาชิกในชุมชนได้ ดังเช่น การเกิดของรุ่ง ดอนทราย ที่เกิดจากการสถาปนาตนเอง และการปกป้องพี่น้อง ไม่ยอมรับการเสียภาษีรัฐอุปการ รวมทั้งการใช้อำนาจรัฐเข้ามาและมีความขัดแย้งกับคนในพื้นที่ ทศนคติต่อนายจึงเป็นทัศนคติเชิงลบ ดังเช่น “นายรักเหมือนเสือทอด” ไม่รบนายไม่หายจน เป็นคำที่มักใช้ในพื้นที่ภาคใต้ ภายใต้บริบท เช่น คำว่า ไม่รบนายไม่หายจน นั้นเกิดภายใต้ความขัดแย้งทางความคิดในสังคมไทยช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2543) ในงานวิจัยสารนิพนธ์ โครงสร้างและพลวัฒนธรรมภาคใต้ ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของโครงสร้างทางวัฒนธรรมภาคใต้ไว้ ดังนี้

1. โครงสร้างที่เป็นกลุ่ม “สภาวะธรรม” หรือ “ภูมิลักษณะ” คือ สภาวะที่เป็นธรรมชาติทั่วไป ทั้งที่เป็นกายภาพ และชีวภาพ อันเป็นตัวกำหนดทางวัฒนธรรมที่สำคัญของคนชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ที่มีบทบาทและพื้นที่ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชนแตกต่างกันไปตามภาวะภูมิเขต ของแต่ละที่

2. โครงสร้างที่เป็นกลุ่ม “สภาวะธรรม” คือ ภาวะอันการกระทำ การจัดการ การใช้ภูมิปัญญา ที่เกิดขึ้นและสร้างสรรค์ในปรากฏการณ์ทางสังคม และร่วมกันสร้างสรรค์สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อบริโศคทางกายและทางใจ

ความเข้าใจแนวคิด ในด้าน “ฮาบิทัส” ของปีแอร์บูดีเยอร์ และการวิเคราะห์ลักษณะของคนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่มีลักษณะเฉพาะตัว และการบ่งบอกลักษณะ ตามที่สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กำหนดตัวแบบไว้ จึงสามารถนำเอาแนวคิด “ฮาบิทัส” มาวิเคราะห์ในงานศึกษาครั้งนี้เพื่อตรวจสอบทั้งแนวคิดและการนำมาวิเคราะห์ได้อย่างรอบด้านในด้านทัศนคติ มุมมอง หรือความเป็นคนลักษณะใดลักษณะหนึ่งที่ชุมชนภายนอกและภายในกำหนดให้คุณค่า

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยที่ได้ศึกษาด้านการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งได้มีการศึกษาในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นที่เกิดขึ้น สามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

นิยม กาเซ็ง (2556) ในงานวิจัย “การสร้างสันติวัฒนธรรมภายใต้หลักการยุติธรรม ในกิจการตำรวจ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ตำบลพิมาน อำเภอเมืองสตูล และตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล ผลของการศึกษา พบว่า 1) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกิจการตำรวจทั้ง เจ้าหน้าที่ตำรวจและชุมชนได้ใช้ทักษะความรู้ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง โดยนำเอา หลักการยุติธรรมมาใช้ 2) การสร้างสันติวัฒนธรรมเกิดขึ้นจริงในกิจการตำรวจโดยผ่านทางกระบวนการ ยุติธรรมกระแสหลักและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกภายใต้หลักการยุติธรรมชุมชน ซึ่งมีแผนงาน ยุทธศาสตร์ หรือตัวบทกฎหมายต่าง ๆ มารองรับบทบาทหน้าที่ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจและชุมชน

การใช้หลักสันติวัฒนธรรม ที่มีรูปแบบเครื่องมือทางด้านวัฒนธรรมชุมชนมาใช้ในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนหลักสันติวัฒนธรรมนำเอาทุนทางวัฒนธรรมเข้ามาเพื่อแก้ไข ความขัดแย้งและการใช้หลักยุติธรรมชุมชน ส่งผลต่อการสร้างสรรค์เชิงบวกในชุมชนในการจัดการ ความขัดแย้งในชุมชนทั้ง 2 ชุมชนมาแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างลงตัว

มุฮัมหมัดฟิอี มุซอ (2549) ในงานวิจัย กระบวนการยุติธรรมชุมชนเชิงสมานฉันท์ และการจัดการความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม กรณีศึกษาบ้านสลาม จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและรูปแบบสัมพันธภาพในการผูกโยงสมาชิกในชุมชนที่เื้อื่อต่อการแก้ไขและป้องกัน ความขัดแย้งในชุมชน โดยที่มีการศึกษาความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม มีข้อสรุปผลจากการวิจัย ดังนี้ คือ

1. โครงสร้างทางสังคมของชุมชนมุสลิมอิงอยู่กับหลักคำสอนศาสนา การรวมตัว ของชุมชน มีความเชื่อร่วมกัน มีกรอบกำหนดวิถีชุมชนที่สำคัญ 2 ประการ คือ หลักศรัทธาและ หลักปฏิบัติ มีการกำหนดกติกาที่เรียกว่า “สุกุ่มปากัด” (ข้อตกลงในการจัดการชุมชน) ตามหลัก ศาสนา

2. วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน และการยึดเอามัสยิดเป็นศูนย์กลางในการบริหารชุมชน การพัฒนาชุมชน การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ที่เรียกว่า “มุชาวาเราะฮ์” เพื่อการอยู่ ร่วมกันด้วยสันติสุข

เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2556) ในโครงการวิจัยนำร่องความร่วมมือบริหารจัดการ ที่ดิน ที่มีการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ลุ่มน้ำสายบุรี ที่มีความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ทรัพยากร อำนาจการจัดการที่ดิน และปัญหาที่เกิดจากการทับซ้อนสิทธิ กฎหมายครอบครอง การพัฒนา โครงสร้างอ่างเก็บน้ำ การถมที่สาธารณะชุมชน ซึ่งเป็นที่มาความขัดแย้ง ซึ่งในกระบวนการเนิน การวิจัยที่ได้มีการลงพื้นที่ การจัดเก็บข้อมูล พบว่ามีข้อเสนอแนะต่อหลักการ คือ 1) การทำงาน แบบพหุภาคี การทำงานที่ไม่ยึดเอาการทำงานเชิงเดี่ยว เน้นความหลากหลายในการสร้างสรรค์ การทำงาน 2) การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ (การมีส่วนร่วม คุณธรรม สำเนักรับผิดชอบ

ในความคุ้มค่า) ให้ประชาชนมีความสุขเป็นที่ตั้ง และในขั้นต่อนั้นคือ เจ้าหน้าที่รัฐต้องมีวิธีปฏิบัติ ทางนโยบายและกฎหมาย รวบรวมความเดือดร้อน ตรวจสอบและกลั่นกรองร่วมกันทุกฝ่าย และ 3) การเคารพและปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน การเคารพสิทธิเท่าเทียมกัน โดยการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การรับฟังปัญหาอย่างเข้าใจและเข้าถึง รวมทั้งการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการจัดการร่วมกัน

ในงานวิจัยดังกล่าวทั้ง 3กรณีเห็นผลการวิจัยที่พบว่า การจัดการความขัดแย้ง เริ่มต้นจากการศึกษาประเด็นความขัดแย้งในลักษณะต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้ง 5 ลักษณะด้วยกัน คือ 1. ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ 2. ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ 3. ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง 4. ความขัดแย้งทางด้านข้อมูล 5. และความขัดแย้งทางด้านค่านิยม การศึกษาดังกล่าวนั้นพบกระบวนการในการจัดการความขัดแย้ง คือ การใช้ทุนทางด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ศาสนา การประเพณี การสร้างความเชื่อมั่น และการยึดกติกาชุมชน มาสร้างแนวทางการแก้ไข ไม่ให้เกิดความรุนแรงในชุมชน พร้อมกับการนำหลักการพัฒนาพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม นำเอาหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือ และลดความขัดแย้งในชุมชนลงตามผลการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการศึกษาในเรื่องความขัดแย้งในชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการใช้หลักสันติวัฒนธรรมมาจัดการปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัยคือ การสังเกต การจดบันทึก การเล่าเรื่อง การสัมภาษณ์เจาะลึกจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบทางตรงและทางอ้อม มาวิเคราะห์สรุปหาผลลักษณะและสาเหตุของความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งด้วยหลักสันติวัฒนธรรมในส่วนของพื้นที่นั้นเนื่องจากเป็นงานศึกษาที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่ม จึงได้มีการใช้วิธีการคือการใช้ชื่อสมมุติ ทั้งในรายละเอียดของชื่อชุมชน ผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้งานวิจัยไม่ส่งผลกระทบต่อและเกิดความขัดแย้งตามมาภายหลัง

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ของชุมชนแห่งหนึ่งในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เนื่องจากมีความขัดแย้งที่ชัดเจนโดยมีกรณีตัวอย่างจำนวน 3 กรณีตัวอย่างในการศึกษา เพื่อนำมาวิเคราะห์และการสรุปผลการวิจัย และในการวิจัยได้ใช้ชื่อสมมุติทั้งหมู่บ้านและบุคคล ด้วยเหตุผลด้านเนื้อหาความรุนแรงที่อาจก่อผลกระทบต่อชื่อเสียงและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.2 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

1. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. การลงทำงานภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการเจาะลึกเก็บข้อมูล, และสัมภาษณ์ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ประกอบการสังเกตและการตรวจสอบซ้ำในหลายคนที่สัมภาษณ์
3. ผู้ได้รับผลกระทบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความรุนแรง บุคคล หรือคนที่ใกล้ชิดที่มีชีวิตอยู่และคนอื่นๆ ในชุมชน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้มีการจัดรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาจากแหล่งข้อมูลในชุมชนจากสมาชิกในชุมชน แกนนำ และผู้ที่มีส่วนได้รับผลกระทบจากความรุนแรงรวมทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผ่านการเล่าเรื่อง ผ่านประสบการณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบข้อมูลด้วยคำถามกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อความขัดแย้ง คือ สมาชิกในชุมชน, ผู้ได้รับผลกระทบต่อความรุนแรง และรวมทั้งบุคคลที่น่าเชื่อถือมาประมวลผลในการวิเคราะห์

3.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. เตรียมออกแบบการจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ จัดทำตารางการเก็บรวบรวม จัดระบบเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์ข้อมูลจาก ผู้ได้รับผลกระทบต่อการใช้ความรุนแรง และแกนนำทางการแกนนำธรรมชาติสมาชิกทั่วไป หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่หน่วยงานระดับปกครอง ท้องถิ่น และหน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ ในพื้นที่

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้มีการรวบรวมข้อมูลได้ที่ได้ที่ผ่านการสัมภาษณ์นำข้อมูลมาตรวจสอบและสังเคราะห์ความรู้ โดยยึดหลักการอธิบายเชิงพรรณนาและการอธิบายตามกรอบความคิดในการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยสันติวัฒนธรรมของชุมชนแห่งหนึ่งในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้เลือกเอาหมู่บ้านแห่งหนึ่งในทะเลสาบสงขลา และเนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีความจำเป็นต้องมีการสมมติชื่อหมู่บ้านที่ทำการวิจัย ด้วยเหตุผลสำคัญคือ เนื่องจากในรายละเอียดของเนื้อหางานวิจัยมีความละเอียดอ่อนในด้านเนื้อหา และเป็นเรื่องราวของความขัดแย้งในชุมชนที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลระหว่างกลุ่มในชุมชนซึ่งในปัจจุบันยังมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งดังกล่าวในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นชุมชนมิได้ต้องการกล่าวถึงเนื่องจากอาจจะเป็นการรื้อฟื้นปัญหาในอดีต และอาจส่งผลและก่อให้เกิดความขัดแย้งใหม่ขึ้นได้ ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องสมมติ ชื่อหมู่บ้าน รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นนามสมมติทั้งสิ้น และในการรวบรวมข้อมูลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เป็นเรื่องเล่าและการพรรณนา นำมาวิเคราะห์สรุปผลผลการวิจัย และการสังเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และอภิปรายผลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎี

4.1 บริบทพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่จังหวัด 3 จังหวัดในภาคใต้ คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง (ฝั่งตะวันตก) และจังหวัดสงขลา (ทิศตะวันออกเชื่อมต่อกับอ่าวไทย) ลักษณะทางด้านกายภาพมีที่โดดเด่นทางนิเวศคือเป็นทะเลสาบ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม (ตอนล่าง) โดยเริ่มจากบริเวณ ตอนบนทางด้านทิศเหนือ ที่ติดต่อกับพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช บริเวณพุกควนเค็งเป็นพื้นที่น้ำจืด เนื่องจากมีน้ำไหลผ่านมาจากเทือกเขาบรรทัดลงสู่ทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง ส่วนฝั่งตะวันตกอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอระโนดต่อเนื่องมาในคาบสมุทรสทิงพระ จนถึงจังหวัดสงขลาในเขตเมืองสงขลา บริเวณตอนกลางของทะเลสาบสงขลาที่เรียกว่าทะเลหลวง และตอนล่าง ในส่วนของอำเภอปากพะยูน เขตพื้นที่ทะเลสาบที่ จังหวัดพัทลุง และเลยตลอดมาถึงอำเภอควนเนียง อำเภอสิงหนคร และอำเภอเมืองสงขลา ที่เชื่อมรอยต่อกับอ่าวไทย มีเนื้อที่โดยรวมทั้งสิ้น 517,500 กิโลเมตร มีความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบแห่งนี้ทำให้หมู่บ้านรอบทะเลสาบที่มีทั้งหมด 1,030 หมู่บ้าน ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อยู่กินและพึ่งพิงวิถีที่หลากหลายวิถีรวมๆ กัน คือ วิถีชาวเลในพื้นที่ติดกับทะเลสาบ และด้านบนเหนือขึ้นมาจากทะเลสาบจะเป็นที่ราบ เป็นพื้นที่ทำนา ทำสวน

และบริเวณติดแถบเทือกเขาบรรทัด มีวิถีชาวเหนือหรือชาวป่า ซึ่งในอดีตทั้ง 3 วิถี มีการผูกร้อยกัน เรียกว่า “เกลอเขา เกลอเล” ที่มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกัน และผูกพันระหว่างกันในการเกี่ยวดองกัน เช่น ชาวเลมีอาหาร กุ้ง ปลา เคย กะปิ จะนำไปแลกเปลี่ยนผลไม้ ผัก หรือสมุนไพร ไม้ มาสร้างบ้าน นั่นคือปฐมบทที่วิถีดังกล่าวอยู่ในช่วงปี พ.ศ.2400 ก่อนจะมีการเข้าสู่วัฒนธรรมการค้าขาย และการบริโภคเพราะมีการเข้ามาของชาวจีนโพ้นทะเล ที่มีการหอบเอาสินค้าและการค้าขายเริ่มต้นในคาบสมุทรภาคใต้ ส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีการแลกเปลี่ยนเพื่ออยู่เพื่อกิน มาเป็นวิถีเพื่อการค้าใน พุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544)

ลักษณะเด่นของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

4.1.1 วัฒนธรรมและประเพณีในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลักษณะทางกายภาพที่หลากหลายทั้งด้านพื้นที่ ภูมินิเวศ ความกว้าง ความเป็นลักษณะเฉพาะทางของนิเวศในพื้นที่รอบๆ ทะเลสาบสงขลา ทำให้การจัดการอำนาจรัฐมีความยากลำบากในการเข้าถึงพื้นที่ ไม่สะดวก และจัดการไม่ได้ทำให้รัฐไทยสมัยรัชกาลที่ 6 ไม่สามารถใช้อำนาจครอบครองพื้นที่ จัดการได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิด “อโคจร” โดยไม่สามารถปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรได้ ทำให้เกิด พื้นที่ของ “นักเลง” เข้ามาจัดการในพื้นที่ได้อย่างเบ็ดเสร็จและมีเครือข่ายนักเลงในพื้นที่ต่างๆ รอบทะเลสาบสงขลา และค่อยๆ หายไป ด้วยสิ่งใหม่เข้ามา ด้านแผนพัฒนาประเทศ การเร่งผลิต ทำให้ “อโคจร” ค่อยๆ สิ้นสุดลง เมื่อถนนหนทางทางสะดวก ไฟฟ้าสว่าง และการขยายอำนาจการจัดการเป็นระบบของรัฐ มาแทนที่ (ประมวล มณีโรจน์, 2537 อ้างถึงใน อาคม เดชทองคำ, 2544) การวิเคราะห์ นักเลง หรือโจร จึงเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้เมื่อต้องมาดูบริบท สภาพสังคม ทั้งทางเศรษฐกิจ การหลอหลอม จึงไม่ได้เกิดขึ้นได้โดยปราศจากเงื่อนไขดังกล่าว เมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรมนั้น เรามักจะพบว่า แต่ละวัฒนธรรม มีความเป็นมาและก่อเกิดจากการสะสม จนเกิดการวิประพฤติปฏิบัติ ผ่านการยอมรับจากบุคคล ชุมชน และสะสมเป็นสะสมเป็นวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ ในงานวิจัยชิ้นนี้พยายามกำหนดขอบเขตทางวัฒนธรรมที่กำหนดเจาะจงเฉพาะ วัฒนธรรมบางวัฒนธรรมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เนื่องจากรายละเอียด และเนื้อหาของแต่ละเรื่องมากมาย งานวิจัยจึงได้เลือกเอา วัฒนธรรมเชิงความสัมพันธ์ และเน้นเอาวัฒนธรรมที่ยึดเอาความเป็น “นักเลง” มาอ้างอิงและใส่รายละเอียด เพื่อทำความเข้าใจต่อค่านิยม ทศนคติ ความเชื่อ มาอธิบายปรากฏการณ์ ซึ่งลักษณะความเป็นนักเลงนั้น ในยุคสมัยก่อนปี พ.ศ.2500 นั้น เป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับจากผู้คนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และตัวตนของบุคคลที่มีลักษณะในด้านนักเลง ที่ได้รับการยอมรับ เช่น ดอนทราย ดำหัวแพร และยังมีรุ่นหลังที่สืบทอดกันมาในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

พื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้แก่ จังหวัด นครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา นั้นอาจกล่าวได้ว่า มีวัฒนธรรมที่มีลักษณะของความเป็นเฉพาะพิเศษตามข้างต้น ที่มีการกล่าวถึงและถือว่าเมื่อบอกเล่าความเป็นมา ความเด่นชัดในเรื่อง วัฒนธรรมใจ มีข้อมูล กรณี ชุมโจรบ้านดอนทราย ในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ในสมัยรัชกาลที่ 6 ในตำนาน รุ่งดอนทราย และคำหัวแพร ที่กล่าวขาน และเป็นตำนานในเรื่องของการรับเอาค่านิยม เหล่านี้กระจายไปทั่วในดินแดนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในอีกด้านหนึ่ง คือ ความขัดแย้งที่เกิดจากส่วนบุคคล และการลุกขึ้นมา รวมกันต่อสู้ทำทนายอำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็น เรื่องภาษีรัฐูปการ การไม่ยอมเสียภาษีใดๆ และการรวมตัวกันไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐ ตลอดจนการแผ่ขยายมาของพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้รับการสนับสนุน และลุกขึ้นมาสู้ จนเกิดความขัดแย้งที่เด่นชัดในช่วงความแตกต่างทางด้านความคิดแยกเป็น 2 ขั้วอย่างชัดเจน เมื่อยามสงบ ก็มีการกล่าวถึงคนๆ หนึ่งที่มีชื่อเสียง ในเรื่องการรวมกลุ่มต่อต้านและทำทนาย อำนาจรัฐ คือ พี่น้องเส็งเอียด (อาคม เดชทองคำ, 2544)

ความเป็น“นักเลง” ของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาถือว่าเป็นลักษณะ ค่านิยมและคุณสมบัติของการเป็นผู้นำที่มีการยอมรับซึ่งมาจากสาเหตุทางด้านเงื่อนไขและปัจจัยของพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในช่วงที่การควบคุมอำนาจของรัฐเข้าไปจัดการได้อย่างไม่ทั่วถึง ทำให้เกิดการมีผู้นำที่เป็นคนทำหน้าทีดูแลปกป้องให้เกิดความสงบเรียบร้อยและมีความปลอดภัย ในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ.2500 ก่อนที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศไทย

ในทุกสังคมมีระบบครอบครัวและระบบเครือญาติมีการใช้โครงสร้างดังกล่าวในระดับชุมชนเพื่อให้ระบบสังคมได้มีการยึดถือเป็นแบบแผนหลักในการปฏิบัติในชุมชนมีการการสะสมทั้งรูปแบบที่เป็นทั้งทางด้านวัตถุ คือ สิ่งประดิษฐ์ และสิ่งที่เกิดจากความคิด ได้แก่ ความเชื่อ เกิดเป็นวัฒนธรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งขึ้นมา ในโครงสร้างสังคมใดสังคมหนึ่ง นั้นในมุมมองทางด้านทฤษฎีของ ปีแอร์ บูดิเยอร์ พบว่า “ฮาบิทัส” คือ ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชนนั้น เป็นโครงสร้างที่มีการกำหนดค่านิยมที่ชัดเจน ในวิถีชีวิตประจำวัน ถูกสะสมทั้งในระบบโครงสร้างที่กำหนดภายในครัวเรือน การจัดการระเบียบปฏิบัติ การกำหนดพฤติกรรม การกำหนดสถานะบทบาทภายในครอบครัว หรือมีการแสดงออกทั้งภายในครอบครัวและภายนอกชุมชน การปฏิสัมพันธ์ นั้นมีความแตกต่าง มีความเป็นเฉพาะ เป็นในลักษณะที่ไม่เป็นเส้นตรงหรือตั้งตามโครงสร้างที่วางไว้ไปทั้งหมด

ในการอธิบายลักษณะ “ฮาบิทัส” ใด “ฮาบิทัส” หนึ่งนั้น อาจจะเชื่อมโยงให้เห็นทางด้านวัฒนธรรม เนื่องจากวัฒนธรรม เกิดจาก การและความแตกต่างในแต่ละวัฒนธรรมนั้น

สามารถบอกถึง ความเป็นโครงสร้างที่สังคมหนึ่งๆ กำหนด คุณค่า การตีความ ที่แตกต่างกันไป ตามบริบทหนึ่งของสังคม สังคมใดสังคมหนึ่งอาจมีความหลากหลายในด้านวัฒนธรรมที่เป็นกลุ่มของตนเอง และมีการปฏิบัติจนเกิดเป็นแบบแผน พร้อมๆ กับมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

4.1.2 หมู่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ)

บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ) ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ตอนล่าง มีประชากรอาศัยอยู่ 126 ครัวเรือน 530คน ประชากรนับถือศาสนาพุทธ อาชีพส่วนใหญ่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นชุมชนชาวนาในที่ราบลุ่มประชากรส่วนใหญ่ได้อพยพมาจากพื้นที่ต่างๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มาตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2400 เป็นต้นมาจากคำบอกเล่านั้น ประชากรที่มาตั้งรกรากแต่ดั้งเดิมนั้นมาด้วยสาเหตุต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวเพิ่มขึ้น ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ชาวถือว่าเป็นพืชหลักที่ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีการค้าขายกับภายนอก มีการตั้งโรงสีข้าว รายล้อมทะเลสาบสงขลา มีการค้าขายข้าว ด้วยเหตุผลดังกล่าว บ้านดงเสือผ่านจึงค่อยๆ มีการชักชวนครอบครัวทะเลสาบกันมาตั้งรกรากเป็นหย่อมบ้านเล็กๆ ก่อนจนขยายเป็นชุมชน และมีเจ้านายเข้ามาปกครองในลักษณะ “ขุน” เพื่อปกป้องดูแลและการจัดเก็บภาษีเกณฑ์แรงงานรัฐและส่วนใหญ่ เจ้านายก็จะมาพร้อมกับผู้ติดตามมาตั้งรกรากในพื้นที่ดงเสือผ่านด้วยและค่อยๆ พัฒนาขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น จัดระบบในชุมชน เนื่องจากพื้นที่ในรอบทะเลสาบสงขลาในขณะนั้น มีความสลับซับซ้อนในด้านกายภาพและการคมนาคมที่ไม่สะดวก จึงมักเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากการดูแล และคงปล่อยให้มีการดูแลกันเองภายในชุมชนหมู่บ้าน ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นลักษณะกลุ่ม ลักษณะเครือญาติ มีโครงสร้างวัฒนธรรมภายในที่เหนียวแน่น รักญาติมิตร รักพี่น้อง และการเกื้อกูลกันเองเป็นระดับตามความสัมพันธ์ รักและห่วงใยในท้องถิ่น มีการสะสมทางด้านภูมิปัญญาทางด้านวิถีข้าว และนอกจากนั้นมีการละเล่นทางด้านมโนราห์เป็นเอกลักษณ์ จนมีชื่อเสียงหลายต่อหลายคนในพื้นที่

ตั้งแต่ในอดีตในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ) ได้ผ่านประสบการณ์ทางการเกิดความขัดแย้งที่รุนแรง และนำไปสู่การใช้ความรุนแรง โดยที่ส่วนใหญ่การเกิดความขัดแย้งนั้นเกิดจากภายในชุมชนเอง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างกันถึงขั้น การใช้อาวุธ การลอบฆ่า รวมทั้งการใช้อาวุธในพื้นที่ เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการเกิดความขัดแย้ง ที่มีการแบ่งกลุ่ม การที่ชัดเจน ซึ่งเกิดขึ้นในหลายกรณี ในลักษณะที่มีความขัดแย้ง มีความหวาดกลัวและหวาดระแวงต่อกัน ทั้งทางตรงและทางอ้อม หลายครอบครัวที่ได้รับผลกระทบนั้นสูญเสียสมาชิกในครอบครัว การละทิ้งบ้านเกิด รวมทั้งการใช้ชีวิตที่ไม่ปกติสุข

บ้านดงเสื่อผ่าน จึงเป็นตัวแทน ของกระบวนการเปลี่ยนผ่านทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์การใช้ความรุนแรงในพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยสาเหตุทั้งทางด้าน การพัฒนาที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ค่านิยมของ คนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ที่เรียกว่า การเป็นคนยาว คนใหญ่ การเป็นนักเลง การต้องการยอมรับ การช่วงชิงการเป็นผู้นำ หรือการส่งเสริมการเป็นผู้นำในลักษณะตามค่านิยม รวมทั้งการมีอำนาจ การยอมรับ ในอีกด้านหนึ่ง คือ การแสดงออกลักษณะที่ขาดการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ การศึกษา กฎหมาย ทำให้เกิดช่องว่างเกิดขึ้นในชุมชน

4.2 กรณีศึกษาความขัดแย้ง

ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาถึงกรณีของความขัดแย้งในชุมชนดงเสื่อผ่าน โดยมีกรณีตัวอย่างของความขัดแย้ง หมู่บ้านดงเสื่อผ่าน 3 กรณีศึกษา ได้แก่ ความขัดแย้งกรณีเสื่อเข้ม กรณีผู้ใหญ่บ้านยัง และกรณีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน โดยจะนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลในกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

4.2.1 ความขัดแย้ง “กรณีเสื่อเข้ม”

เส้นทางชีวิตก่อนก้าวสู่เป็น “เสื่อเข้ม”

เสื่อเข้ม เป็นลูกคนเดียวของ กิมฮุ่น และทองขวัญ เด็กชายเข้ม เกิดในปี พ.ศ.2470 ในครอบครัวชาวนา ฐานะปานกลาง พ่อกับแม่อยู่ด้วยกันจนเข้มมีอายุได้ 7 ขวบ พ่อของเข้มก็เลิกกับแม่ เรื่องราวชีวิตในครอบครัวของพ่อแม่เข้มไม่อาจทราบได้ว่าทำไมพ่อจึงได้เลิกจากแม่ไปเพียงแต่เสียงเล่าลือกันว่าพ่อกับแม่มีเรื่องระหองระแหงกันและยายของเข้มไม่พอใจพ่อของเข้มมักจะไม่มีลักษณะของความเป็นหัวหน้าครอบครัวชอบความสะอาดสบายและไม่ชอบทำงานทำการ พ่อของเข้มมีฐานะดีกว่าแม่จึงไม่ชอบทำงานที่ยากลำบาก ลักษณะนิสัยจึงค่อนข้างโน้มเอียงไปในทางชอบท่องเที่ยว ภายหลังพ่อของเข้มเลิกกับแม่ได้ไปมีภรรยาใหม่ เป็นลูกเอ้าแก่ คำซ้ำอีกหมู่บ้านหนึ่งชีวิตของเข้มจึงขาดพ่อตั้งแต่นั้นมา

ในช่วงวัยเด็กของเข้มต้องได้เล่าเรียนในโรงเรียนวัดใกล้บ้านเป็นภาคบังคับให้ทุกคนเข้าโรงเรียนอย่างน้อยก็จบประถม 4 ในช่วงนั้น โรงเรียนในหมู่บ้านเริ่มเปิดให้เรียนมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2478 “เข้ม” ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนที่เรียนเก่งในรุ่นเดียวกัน และค่อนข้างเป็นเด็กเรียบร้อย ช่วยงานบ้านและงานครุ จนได้เป็นหัวหน้าชั้นในรุ่นเดียวกัน เข้มเรียนได้แค่ประถม 4 ก็ไปใช้ชีวิตในหมู่บ้านประกอบอาชีพช่วยแม่และยาย คือ ขายขนม และเดินขายตามหลังยายไปด้วย ช่วยงานบ้าน ทำนา ไถนา และงานฝีมือที่เข้มชอบคือ การทำไซดักจากไม้ไผ่ ดักกุง ดักปลาที่มีอยู่มากมาย

ในท้องถิ่น ไม่ต้องหาซื้อ ที่เหลือก็ให้ขายตากแห้งไว้กินหน้าฝน ซึ่งเป็นวิถีของชาวบ้านดงเสื่อผ่าน นั้นเนื่องจากหมู่บ้านมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เข้าทำนองที่กล่าวกันว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” วิถีชาวบ้านส่วนใหญ่พึ่งพิงจากตลาดภายนอกน้อย เข้มเองได้เรียนรู้ในเรื่องของวิถีชุมชนผ่านคนเฒ่า คนแก่ในหมู่บ้าน ในสังคมดงเสื่อผ่านนั้น มีลักษณะของบ้านเรือนติดต่อกัน และเป็นชุมชนเล็กๆ ที่เกาะเกี่ยวในด้านวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพากันทั้งในด้านแรงงานเกื้อกูลกันรวมทั้งความสัมพันธ์แบบโครงสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นกลไกอันหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนมีการพึ่งพิงกัน ก่อนที่ การพัฒนาจะไปความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงกันค่อยๆ หายไป

ชีวิตในวัยหนุ่มของเข้ม

เมื่อเข้มย่างเข้าสู่วัยหนุ่ม ในแต่ละวันนอกจากทำมาหากิน เลี้ยงแม่และ ยายแล้ว ในวัยหนุ่มเข้มก็เริ่มมีเพื่อนมีพ้องมากขึ้น ทั้งต่างหมู่บ้าน และในหมู่บ้าน มีเพื่อนรัก เพื่อน เคียงเสมอมา ชาวคราวของนักแลงบ้านโน้นบ้านนี้ ทำให้เข้มรับรู้และเริ่มมีการไปมาหาสู่เพื่อนมาก ขึ้น จากภายในหมู่บ้าน ระหว่างหมู่บ้าน รวมทั้งพอโตเป็นหนุ่มเริ่มตามหลังนักเลงรุ่นพี่ที่ชอบชวน เข้มไปยังพื้นที่ใกล้ไกล สม่่าเสมอ ชีวิตในวัยหนุ่มจึงเป็นชีวิตที่เริ่มปฏิสัมพันธ์ และการผูกติดเห็น นิสัยใจคอ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสนุกสนานจากการได้ไปพักหรือการติดตามรุ่นพี่ ทำให้เข้ม ค่อยสะสมประสบการณ์ การคบคน ตลอดจนวงการนักเลง ที่เด็กหนุ่มๆ สมัยนั้นชอบและเป็น ค่านิยม ในความเป็นลูกผู้ชาย ต้องใจกล้า และพร้อมที่จะเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายเมื่อไปตามหลังรุ่นพี่ วงการนักเลง ดังเช่น คนใกล้ชิดเข้มแล้วว่า

“ชีวิตวัยหนุ่มของเสือเข้มเริ่มมีเพื่อนต่างถิ่น ไปมาหาสู่กันในช่วงหมู่บ้าน ไปมาหาสู่ในเขตอำเภอ ต่างอำเภอ ต่างหมู่บ้าน คบหาตามประสาวัยรุ่นหนุ่มสมัยนั้น ซึ่งเมื่อก้าวสู่ การเป็นนักเลงเต็มตัวนั้นต้องมีลักษณะพิเศษนั้นคือ กล้าจับปืน ยิงปืน นั้นแหละจึงดูดีและเพื่อน นิยมชมชอบ ชีวิต เข้มนั้นค่อยๆ ซึมซับสิ่งเหล่านี้มาขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อเติบโตจนครบวงจรก็ได้ไปเล่า เรียนหนังสือกับ ท่านดำ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้าน เป็นญาติ กันกับเข้ม คอยสั่งสอน จนเข้ม บวชเรียนเข้าพรรษา 2 พรรษาก็ขอลาสิกขาบท ซึ่งสิ่งที่ทำให้เข้มลาสิกขาบทเร็วขึ้นจากความตั้งใจเดิม ว่าจะบวชให้นานที่สุดนั้นด้วยเหตุผล คือ ข้าวของไร่นามีการสูญหาย ได้ฟังเรื่องราวจากยายอยู่ บ่อยครั้ง เข้มได้ขอลาสิกขาบท และกลับมาอยู่กับยายและแม่ ซึ่งตอนนั้นแม่เข้มอยากให้ลูกชายลา สิกขาบท ด้วยเพราะมีความยากลำบากในการทำมาหากิน” (ผู้ให้สัมภาษณ์ คนที่ 1, 14 มีนาคม 2560)

ก่อนลาสิกขาบทจากอาจารย์ของเข้มนั้น ได้มองเห็นว่าเข้มนั้นเป็นคนมีลักษณะนิสัยพูดน้อย ไม่ยอมคน และมีความมั่นใจต่อตนเอง ชอบแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่เบ็ดเสร็จ อาจารย์ตำแหน่งวัดคงเสื่อผ่าน ได้ฝากให้แม่และยายของเข้มนคอยตักเตือนในนิสัยของเข้มน เพราะอาจจะมีเรื่องมีราวเกิดขึ้นได้เมื่อไปใช้ชีวิตปกติ ลักษณะความเด่นในตัวของเข้มนดังที่กล่าวมา นั้น ความเป็นคนตรง ไม่ยอมใครถ้าสืบเรื่องชัดเจนว่าเรื่องเป็นอย่างไร กล้าพูด และกล้าตัดสินใจ รัก เครือญาติ และไม่กลัวเกรงว่าจะได้รับผลอะไรตามจากภายหลัง ลักษณะนิสัยของเข้มน จึงเป็นสิ่งที่สังคมหมู่บ้านคงเสื่อผ่าน ในช่วงขณะนั้นต้องการคนกล้าต้องการความเป็นผู้นำ ต้องการคนแถวหน้า เพราะในช่วงดังกล่าว คนในหมู่บ้านมีความเดือดร้อนเรื่อง ของความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน และมีความขัดแย้งเกิดขึ้นสม่ำเสมอ จาก การมีใจผู้ร้าย ความขัดแย้ง ในระหว่างกันทั้งเรื่องเล็กๆเช่น ความเข้าใจผิด เมื่อมีเรื่องราวก็จะมี การสื่อสารกันคนละด้านที่มีทั้งที่ถูกและผิด รวมทั้งมีการแก่งแย่งกันในเรื่องวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การเลี้ยงสัตว์ ทางเดิน การแย่งชิง ผู้หญิง ในสังคมบ้านคงเสื่อผ่านเป็นสังคมที่เน้นการถือเอาพวกพ้อง และเครือญาติ เป็นตัวกำหนด ความสัมพันธ์ เช่น ถ้าเมื่อญาติใครทะเลาะกับญาติใคร การยึดเอาญาติด้วยกันเป็นหลักคิดนั้นถือ ว่าเป็นเรื่องของตนเองด้วย เข้าทำนอง “พี่น้องเราจะช่วยหรือดีต้องเอาไว้ก่อน” ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็น การสะสมทั้งทางด้านอำนาจการจัดการในชุมชนอีกรูปแบบหนึ่งที่มีเครือญาติเป็นฐาน

การก้าวสู่การเป็น “เสื่อเข้มน”

การเข้าสู่การเป็นนักเลงของเสื่อเข้มน มิได้เกิดขึ้นอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไร้ เครือข่าย แต่มีพัฒนาการของการเชื่อมต่อกันความเป็นเครือข่ายของเสื่อในช่วงนั้นระหว่างกันบุคคล กลุ่มของตนเอง ในกลุ่มเสื่อเข้มน ที่ประกอบไปด้วย เพื่อนพ้องที่เป็นนักเลงในพื้นที่รอบทะเลสาบ สงขลา ได้แก่ เสื่อเลาะห์ บ้านท่าแดง, บ้านคูซูด เสื่อพริมน บ้านท่าไทร หรือคนอื่นๆ ที่ไม่ต่ำกว่า 20 คน ในยุคสมัยดังกล่าว ลูกน้องหรือคนติดตามเสื่อเข้มน รวมทั้งภรรยาเสื่อเข้มน เล่าเรื่องให้เราฟังว่า ในยุคของเสื่อเข้มนั้น เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีบทบาทในพื้นที่และนอกจากนั้นเป็นกลุ่มใหญ่ ในเขต อำเภอลาดยาวอำเภอในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนกลางทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก กลุ่มเสื่อ เลาะห์มีบทบาทในบริเวณดังกล่าวด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทสภาพสังคมในยุคสมัย ดังกล่าว ก่อนเข้าสู่กระบวนการจัดการโดยรัฐ ที่มาจากแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจการเปิดพื้นที่ ทางด้านการเพิ่มถนนหนทาง การใช้การคมนาคม รวมทั้งการจัดการบริหารราชการแผ่นดินที่ลงสู่ พื้นที่ ทั้งในระดับภาคและระดับชุมชนท้องถิ่น

เรียนรู้ รู้จักเครือข่ายนักเลง

การเป็นนักเลงของเสือเข้มนั้น ผ่านวันเวลาในการเรียนรู้ประสบการณ์การเป็นนักเลง เริ่มเข้าสู่การเรียนรู้สะสม โดยมีเพื่อนสนิทที่เป็นนักเลงในถิ่นใกล้บ้านไปมาหาสู่กัน คบกันเป็นเพื่อนแท้ เพื่อนเกลอ จนเกิดความไว้วางใจ มีเรื่องมีราวระหว่างหมู่บ้านช่วยเหลือกัน และเมื่อขอบข่ายของการช่วยเหลือกัน ก็มีการเชื่อมต่อ จากเพื่อนรักของตนเองสู่เพื่อนรักของเพื่อน ผูกสมานรักใคร่กัน ร่วมเดินทาง ร่วมเคียงบ่าเคียงไหล่ ในยามที่บ้านเมืองมีหลากหลายกลุ่ม ไม่มีอำนาจรัฐเข้ามาจัดการ ดูแล ทั้งทรัพย์สิน เงินทอง รวมทั้งความปลอดภัย ถ้ามีกลุ่ม มีเครือข่ายก็จะทำให้เกิดความมั่นคงต่อการดำรงชีวิตของเหล่านักเลง มีชื่อเสียง ถือเป็นเกราะป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งของ คนที่เข้าสู่การเป็นนักเลง ยังมีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มที่มีชื่อเสียงในแถบพื้นที่รอยต่อระหว่างสงขลาและพัทลุง คือ กลุ่มเสือเลาะห์ บ้านท่าแค ซึ่งเป็นกลุ่มที่ เข้มเข้าไปร่วมเป็นเครือข่ายด้วย

กลุ่มเครือข่ายของเสือเลาะห์ บ้านท่าแค (ชื่อหมู่บ้าน) พบในช่วงที่มีอิทธิพลหลังปี พ.ศ.2490 พบว่าความเป็นกลุ่มเสือเลาะห์นั้นมีชื่อเสียงในพื้นที่หมู่บ้านในช่วงตอนกลางของของทะเลสาบ และมีการตั้งชื่อพวกพ้องตามชื่อหมู่บ้าน เช่น เข้ม บ้านดงเสือผ่าน เหลง บ้านแคง เอื้อน ดินลาน, คลาย บ้านบางแก้ว, พร้ม บ้านท่าไหน, เคน บ้านพังกะ, พราก บ้านไพรใหญ่, แหลม บ้านยวน, เสม บ้านแหลมไก่อู้, รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 20 คน ในการติดต่อสัมพันธ์กันเป็นกลุ่ม ซึ่งถือว่าในแต่ละพื้นที่ที่กล่าวมานั้นเกิดกลุ่มเสือในเวลาไล่เลี่ยกันต่างรวมตัวกันภายในหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งเกิดจากสภาพแวดล้อมหลังสงครามโลก บ้านเมืองมีความไม่ปลอดภัย มีโจรผู้ร้าย ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ด้วยลักษณะปกป้องดูแลและมีความเด็ดขาด จึงได้เรียกกันในพื้นที่แถบทะเลสาบสงขลาในช่วงหนึ่งว่า “เสือ” อันหมายถึง นักเลง นั่นเอง

การมีวิถีแบบ “เสือ” คือ นักเลง ผู้นำ หรือคนแถวหน้า ญาติพี่น้องเพื่อนพ้องยอมรับนับถือ เกรงกลัว พร้อมๆ กับการเกราะให้กับชุมชนรอดพ้นจากความไม่ปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สิน บางครั้ง คนที่เป็นนักเลงสามารถทำให้เกิดการยอมรับที่เป็นเรื่องยากกลับง่ายขึ้น สามารถเจรจาข้อยุติได้และเกิดความพอใจสถานะนักเลงจึงมีลักษณะพิเศษจึงประกอบไปด้วยคนน่าเชื่อถือ คนที่น่าเกรงขาม เอาจริงเอาจัง มีสัจจะ และทำให้เกิดชื่อเสียงตามมาด้วย

เสือเข้ม เสือเลาะห์ และเพื่อนเสือแห่งลุ่มน้ำ

กลุ่มของเสือเข้ม ขณะนั้นมีบทบาทและชื่อเสียงในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของทะเลสาบสงขลา บริเวณตั้งแต่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอกวนเนียง อำเภอรัตนภูมิ อำเภอปากพะยูน อำเภอบางแก้ว อำเภอเขาชัยสน อำเภอสิงหนคร อำเภอระโนด และในฝั่งทะเลสาบ

ด้านตะวันออก อำเภอสทิงพระ บ้านหลายบ้าน ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเสือเลาะห์ ในช่วงปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาและสิ้นสุดในกลุ่มประมาณช่วงปี พ.ศ. 2515 พร้อมกับแผนพัฒนาประเทศเริ่มเบ่งบาน การเริ่มต้นทางด้านความคิดเพื่อการผลิต เพื่อการค้า และการให้ความสำคัญกับการศึกษา การจัดระบบการศึกษาในพื้นที่ การจัดตั้งโรงเรียนหลวง เริ่มมีความเด่นชัดขึ้นและการส่งเสริมให้บุตรหลานได้เล่าเรียนได้รับการส่งเสริม สนับสนุนครู จัดสร้างโรงเรียนและพัฒนาหลักสูตร วิธีแบบเดิมๆ ความสำคัญต่อการดูแลแบบคนในปกครอง ถอยร่นไปเรื่อยๆ ภายใต้อำนาจที่ไม่กี่ปี

หัวหน้ากลุ่ม คือ “เสือเลาะห์” แห่งบ้านท่าแคง เป็นมุสลิม มีอายุแก่กว่าเสือเข้มประมาณ 5 ปี เป็นนักเลงหรือ “เสือ” ที่มีชื่อเสียงในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2490 ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนกลาง ไม่มีใครในยุคนั้นไม่รู้จัก ชายหนุ่ม ผิวน้ำ ผอมแห้งโศก มีใบหน้ายิ้มแย้ม ผิดกับฉายาที่ได้รับ ต่างถูกคนที่ใกล้ชิดและรู้จัก มักกล่าวว่า เป็นคนพูดจาไพเราะ สุภาพ และมักพูดติดค่อนข้างตลกและเป็นนักเล่าเรื่องนิทานที่น่าฟัง เสือเลาะห์ ถูกจัดว่าเป็นลูกพี่ใหญ่ของบรรดาเหล่าเสือในช่วงนั้น เพราะด้วยความเป็นคนกว้างขวาง มีสาขาคนต่างถิ่น การกล่าวถึง ทั้งทางด้านการปล้น การมีเรื่องมีราวกับหน่วยราชการในท้องถิ่นและเป็นกลุ่มที่ถูกรวบรวม ในยุคสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในคดี “อัมพพาล” ที่ภรรยาเสือเข้มเล่าให้ฟังว่า มีส่วนสัมพันธ์และรู้จัก หัวหน้ากลุ่ม คือ เสือเลาะห์ อย่างใกล้ชิด รวมทั้งสมาชิกของเสือเลาะห์และเสือเข้ม ซึ่งมีเรื่องเล่าจากภรรยาเสือเข้มว่า ในปีที่ต้องคดี “อัมพพาล” ได้ไปเยี่ยมเยียน ในคุกในช่วงหนึ่ง ที่เหล่าเสือถูกเชิญด้วยความเต็มใจเพื่อลดข้อขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ ซึ่งเรื่องเล่าจากภรรยาของเสือ เข้ม นำสนใจว่าในช่วงที่ ทั้งกลุ่มเสือเลาะห์และเข้มได้เข้าไปในคุกนั้น เป็นการขอร้องเพื่อให้การรายงานผลของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นเกิดความสบายใจ และถือว่าเป็นการเอาพวกกันในยามที่ต้องเกื้อหนุนกัน

กลิ่น (ภรรยาเสือเข้ม) เล่าว่า ในตอนแรกที่เสือเข้มถูกเชิญไปให้เข้าคุก ได้มีการปรึกษากันอยู่นานสองนาน และเสือเข้มจะลำบากขนาดไหน ชีวิตในตาราง คดี อัมพพาล นั้น เข้ม บอกว่า เป็นการขอร้องจากคนที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่มีความจำเป็นต้องให้ความร่วมมือในการ “จับ” ที่ได้ข้อตกลงกันมากกว่า การจับมาด้วยการไม่ใช้กำลังแต่อย่างใด “กลิ่น” เล่าว่า เป็นการเดินไปพร้อมกับเจ้านายในตาราง เป็นการต่อรองกัน ซึ่งในส่วนเพื่อนพ้องคนอื่นๆ ที่ไม่ได้เข้ามา ก็จะเป็นคนต่อรองกัน นั่นคือ การต่อรองที่ลงตัว เสมือนหนึ่งเรื่องจริง เพื่อให้ส่วนกลางได้รับข่าวสาร และเห็นการจัดการของ ผู้รับผิดชอบในท้องถิ่นได้ปฏิบัติหน้าที่ และปฏิบัติตามคำสั่งในการกวาดล้าง ได้มีเรื่องเล่าจากปากของกลิ่นในฐานะภรรยาเสือเข้ม ย้อนวันเวลามา หน้าที่การต้อนรับจับผู้ นั้น หน้าที่เมียเสือหรือนักเลงนั้น จะต้องทำหน้าที่ต้อนรับเพื่อนที่ดี มีความเต็มใจ พร้อมตลอดเวลาในเมื่อเพื่อนพ้องเสือเข้ม เข้ามาในหมู่บ้าน จัดเรือนพักในยามค่ำคืน มีตะเกียง การเตรียมกับข้าวกับปลาที่

หลับที่นอน เสมือนหนึ่งว่าเป็นบ้านของแต่ละคน ในยามที่เขาเหล่านั้นไปพักบ้านใดระหว่างเดินทาง ส่วนใหญ่ได้รับการต้อนรับอย่างดี แต่เชื่อว่าเหล่าเสือจะพักโดยไม่ได้ดูตาม้าตาเรือหรือการมีหลักมีเกณฑ์เสียทีเดียว เรือนทุกเรือนที่พุกัดผ่านเครือข่ายกันและกัน และมีความมั่นใจทั้งทางด้านของลักษณะเข้าของบ้าน อาจเลือกเป็นเครือญาติกันเพื่อไว้วางใจว่าจะไม่เล่นงานหรือเอาข่าวไปบอกแก่คนภายนอก“กลืน”แล้วว่า

ทุกคนที่เป็นเพื่อนรัก ของเสือเข้ม นั้นส่วนใหญ่ เขาเป็นคนที่นิสัยตรงไปตรงมารักพวกพ้องและพร้อมที่จะช่วยเหลือกันในกลุ่ม ไม่ถือตัวจะวนเวียนกันมาพักที่บ้านเสือเข้ม ในบางช่วงประมาณ 2-3 วัน เปรียบเสมือนเป็นญาติกัน รักกัน ภายในกลุ่มจะมีความรักกันสนิทสนม ไม่ว่าจะเป็น เสือเอื้อน บ้านดินลาน, เสือเพรียก บ้านโคก, เสือคล้อย บ้านท่าไทร, เสือพริ้ง บ้านท่าไทร, เสือกลับ บ้านดอน, เสือจ้อง บ้านสัง, เสือเนียน บ้านปากทาง, ในช่วงนั้นมีกันทั่วแหละ เพราะมันเป็นชื่อเป็นเสียง บ้านไหนมีเรื่องที่คนไม่เกรงใจจะทำอะไรก็ได้ คนจึงยอมรับ และถือว่าจะช่วยได้เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, 18 มกราคม 2560)

เสือเลาะที่ได้ชื่อว่าลูกพี่ใหญ่ อายุแก่กว่าเสือเข้ม ประมาณ 5 ปี มีชื่อเสียงรู้จักกันหมดตั้งแต่ริมเล (ทะเล) จนถึงริมบก มีลักษณะเป็นคนวาจาสุภาพ ค่อนข้างตลก นับถือศาสนาอิสลาม ตั้งเดิมบ้านอยู่ท่าลาด มีเมียแก่กว่าหลายปี ไม่มีลูก มีความเก่งทางด้านงานเจรจา และพวก นายก็เคารพ ไม่กล้าจะมีเรื่องมีราว ในสมัยหนึ่งเสือเลาะห์ เคยทำประลองกับเจ้าหน้าที่รัฐ

เสือเพรียก เป็นคนสูงใหญ่ หน้าตาคมเข้ม พูดน้อย แต่กิตติศักดิ์ของแก ค่อนข้างไม่ชอบคนที่เอาใจนาย และมักกล่าวว่า “นายรักเหมือนเสือทอด” ไม่นิยมที่จะเชื่อมหรือให้ความสำคัญกับเจ้าหน้าที่คนใด จึงเป็นเหตุให้มักเมื่อมีการเก็บกวาด นักเลง เสือเพรียก มักจะมีชื่อติดเสมอ

เสือเอื้อน บ้านดิน ก็นิสัยคล้ายเสือเพรียก แต่ค่อนข้างใจร้อน พูดเสียงดัง เป็นคนตรง เหตุที่มาเป็นเสือนั้น มาจากครอบครัวมักมีเรื่องมีราว ถูกข่มเหง เลยกพอโตขึ้นเลย มีเรื่องชกต่อยใคร และการทำตัวได้รับการยอมรับ และทำให้เสือคล้อยและเสือเกล้า สองคนพี่น้องในพื้นที่อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ที่ติดนักเลงมาจากรุ่นพ่อ ได้รับการยอมรับและนับถือ มีนิสัยค่อนข้างใจร้อน เป็นคนตรง และมักไม่ชอบการเอาเปรียบ ทั้งสองคนพี่น้องต่างปกป้องบริเวณของตนเอง จึงเป็นลักษณะหนึ่งของการมี นักเลงประจำหมู่บ้าน เพื่อที่จะแสดงว่า ในพื้นที่นั้นมีคนคุ้มครอง ทั้งเสือแคว้นและเสือเกล้า คนหนึ่งได้เสียชีวิตลง จากการถูกลอบยิง ส่วนเกล้าได้ถูกตำรวจจับในช่วงที่ เสือเข้มเสียชีวิตไม่นาน และเมื่อออกมาก็ได้ใช้ชีวิตอย่างเงียบๆไม่พบปะใคร และยุติชีวิตนักเลงในบั้นปลายที่ประกอบกับเพื่อนรักหลายคนได้จากไป

เสือเพรียก แห่งบ้าน เป็นนักเลงรุ่นพี่ แห่ง บ้านชายเล ภูมิ เป็นคนที่เสือเข้ม เคารพเพียงพี่ชาย ใ้วางใจฝากเรื่องราวเสมือนหนึ่งเป็นคนครอบครัวเดียวกัน การยอมรับจากคน ในพื้นที่เสือเพรียกนั้นเกิดจากหมู่บ้านเสือเพรียก ก่อนเสือเพรียกมีชื่อเสียง มักเป็นหมู่บ้านที่มีการ ปล้น ความไม่สงบสุขมีน้อย และเมื่อพี่ชายของเสือเพรียก ได้ตายลงด้วยน้ำมือของนักเลงต่างถิ่น รวมทั้งลูกพี่ลูกน้องที่ได้เสียชีวิตลงในวัยหนุ่ม ทำให้ เพรียก มีความเคียดแค้น และต้องการแก้แค้น จึงเข้าสู่การเป็นนักเลง

เมื่อมาดูเบื้องต้นการเข้าสู่การเป็นนักเลงหรือเสือ นั้น มีลักษณะคือ การประกาศ ตนเองเป็นนักเลงในลักษณะแสดงตนเองเป็นลูกผู้ชาย เป็นนักสู้ และเวทีการต่อสู้ ความกล้าที่จะเป็น คน ที่ไม่เกรงกลัว ความตาย รวมทั้งเคยผ่านการ “ฆ่า” ที่อาจเป็นที่ล้าลือ หรือเห็นการใช้อาวุธลักษณะ ใดลักษณะหนึ่ง ที่เป็นการแสดงออกและรับรู้ในพื้นที่ ที่เป็นเส้นสายโยงใยกัน ที่ก่อให้เกิดของบุคคล ใดบุคคลหนึ่งนั้นมิได้เกิดขึ้นได้ด้วยที่ไม่ผ่านการยอมรับ หรือการแสดงออก รวมทั้งปัจจัยเกื้อหนุนที่ สำคัญ คือ การเป็น ย่าน เป็นกบ หรือกอ การที่มีปัจจัยสำคัญทางวัฒนธรรมได้ ที่ยึดถือ และการสะสม มา ดังเช่น อาคม เดชทองคำ (2544) สรุปว่าการ “ผูกโยด” หมายถึง ต้นตอ รากเหง้า หัวใจทย์ ปม สุานราก ในความหมายนี้หมายถึงไม้เถาชนิดหนึ่งที่ต้องมีหัวหมกกอก ก่อนในเบื้องต้น แล้วค่อยๆ แตกเป็น ย่าน ใย กิ่งก้าน ใบและดอกผลในเวลาต่อมา ซึ่งไม่แตกต่างจากการเริ่มต้นและการขยาย เครือข่ายของสังคมมนุษย์ที่เริ่มต้นจาก กก กอ คือ ทวด ตา ย่า ปู่ เป็นการนับตามโครงสร้างใน ชุมชนให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติ

การเป็นนักเลงของเสือเข้มได้รับการยอมรับทั้งจากภายในชุมชนในฐานะ คนที่คอยปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน เสือเข้มจะไม่เอาผลประโยชน์จากในชุมชน การทำหน้าที่ นักเจรจาหรือคนคอยจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆ ครั้งนั้นทำให้เสือเข้มเป็นที่เคารพรักของ เพื่อนพ้องและญาติมิตร เวลาส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น หลายครั้งที่ต้อง ปะทะและขัดแย้งกับนักเลงต่างถิ่น การถูกลอบยิง หรือการมีศัตรูที่ขัดผลประโยชน์ถือว่าเป็นเรื่อง ปกติที่เกิดขึ้น แต่ส่วนใหญ่เป็นคนที่ต่างถิ่น ในหมู่บ้านดงเสือผ่านนั้นแทบไม่มี ถ้าไม่นับเอา เรื่องราวที่มีความขัดแย้งกับ กล้า ซึ่งริเริ่มเป็นนักเลงกลุ่มใหม่ในหมู่บ้านดงเสือผ่าน ซึ่งสาเหตุที่ สำคัญคือ กลุ่มกล้านั้นต้องการมีอำนาจและให้เกิดการยอมรับในกลุ่มของตัวเองในฐานะที่เป็น นักเลง พร้อมๆ กับแรงผลักดันที่เครือญาติอยากให้กลุ่มของตัวเองมีชื่อเสียงเหมือนเสือเข้ม

กลุ่มของกล้าแตกต่างจากกลุ่มเสือเข้มเหมือนเหรียญคนละด้าน กลุ่มกล้า รวมเอาเครือญาติตัวเองตั้งกลุ่ม และไม่สนใจผลประโยชน์คนอื่นในชุมชนนอกจากกลุ่มญาติตนเอง และไม่มีการให้กับกลุ่ม กล่าวว่าการกลุ่มกล้านั้นจะแสวงหาผลประโยชน์และทำความเดือดร้อน

ให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น การนำคนนอกมาขโมยวัว การข่มเหงหรือการทำร้ายกับคนอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อแสดงอำนาจ แต่ในด้านเข้มแข็งนั้นมุ่งช่วยเหลือความเดือดร้อน ไม่แสวงหาประโยชน์จากสมาชิกในชุมชน ไม่ชักนำคนนอกเข้ามาลักขโมย สมาชิกในชุมชนจึงมักมีข้อเปรียบเทียบและมองว่ากลุ่มกล้า คือ กลุ่มที่นากลัว และไม่มีสัจจะ มักได้รับคำกล่าวติเตียนว่ามุ่งใช้อำนาจข่มคนอื่นจนเป็นที่รังเกียจ

สาเหตุความขัดแย้ง

ความขัดแย้งระหว่างเสือเข้มและกลุ่มกล้าเริ่มต้นจากความขัดแย้งที่เกิดจากวัฒนธรรมค่านิยมของความเป็นนักเลง ในช่วงดังกล่าวค่านิยมความต้องการเป็นนักเลงได้มีการยอมรับในฐานะเป็นผู้นำของชุมชนการนับหน้าถือตา จึงมีความพยายามการสร้างตัวตนขึ้นในหลายๆ พื้นที่ของบุคคลต่างๆ ในชุมชนจะเกิดมีนักเลงกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยในช่วงดังกล่าว ขึ้นอยู่กับฐานเครือข่าย การยอมรับจากในชุมชนซึ่งในแต่ละพื้นที่ถือว่าเป็นเรื่องปกติทั่วไป อาจจะเป็นเฉพาะกลุ่มภายในเครือข่ายของตนเอง หรือรวมตัวกับกลุ่มเพื่อนพ้อง กรณีเสือเข้มนั้นมีเครือข่ายกลุ่มจากภายนอกพื้นที่รอบทะเลสาบกลุ่มของกล้านั้นเป็นกลุ่มภายในชุมชนดงเสือผ่านที่เกิดจากการรวมตัวกันในระบบเครือข่ายภายในของตัวเองเป็นตระกูลใหญ่และมีเครือข่ายจำนวนมาก ลักษณะค่านิยมของกลุ่มกล้าจะแตกต่างจากเสือเข้มในหลายด้านคือ กลุ่มกล้าไม่สนใจในเรื่องอื่นนอกจากผลประโยชน์ของญาติและจะเดือดร้อนและจัดการปัญหาให้กับเครือญาติตนเอง รวมทั้งการแสดงออกท่าทีของกลุ่มกล้านั้นค่อนข้างก้าวร้าวเช่น มีการข่มขู่ไม่เห็นด้วย ชอบพกพาอาวุธในหมู่บ้าน และการแสดงด้วยคำพูดที่โอ้อวดในด้านชอบความรุนแรง รวมทั้งชอบใช้กลุ่มของตัวเองในการแสวงหาผลประโยชน์ในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชุมชน ไม่นิยมประกอบอาชีพ จนมีคำกล่าวว่ากลุ่มกล้าหากินกับการลักขโมยส่วนเสือเข้มเป็นแบบในลักษณะที่ไม่ทำร้ายไม่สร้างความเสีย หายในพื้นที่และไม่นำเอาความเดือดร้อนเข้ามาให้สมาชิกในชุมชน ซึ่งหลายคนกล่าวว่าเสือเข้มอยู่นั้นใจที่อื่นไม่กล้าเข้ามาลักขโมยวัวควาย หรือถ้าของหายก็ได้กลับ และเสือเข้มในยามปกติก็เป็นคนที่ชอบใช้ชีวิตปกติเหมือนชาวบ้านทั่วไป ทำนา ช่างไม้ และมักจะร่วมมือกับคนอื่น ๆ จนเป็นที่รักใคร่ของคนชุมชนในลักษณะนิสัย บุคลิกและการประพฤติ

สาเหตุของความขัดแย้งเสือเข้มและกลุ่มนายกล้า

1. บทบาทการนำของเสือเข้มมีลักษณะโดดเด่นไปทางด้านความเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับและความนิยมชมชอบจากคนภายนอกและภายในชุมชน เป็นสาเหตุหนึ่งของการไม่ชอบและอคติในความรู้สึกของกลุ่มนายกล้า ที่อยากจะมีบทบาทเข้ามาทดแทนในด้านความเป็น

ผู้นำ และมองว่าการเป็นผู้นำถ้าได้รับการยอมรับจากคนภายในและภายนอก นั้นนับว่าความมีชื่อเสียงที่ได้รับการยอมรับคืออำนาจอย่างหนึ่ง ซึ่งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นรัฐเข้ามามีบทบาททางการนำน้อยมาก ทำให้เกิดช่องว่างในการปกป้องดูแลคนในหมู่บ้าน เกิดผู้นำที่มีบทบาทอย่างเสียเข้มหรือกล้า ในแต่ละชุมชนจะมีผู้นำลักษณะนักเลงเกิดขึ้นมากมายในรอบทะเลสาบสงขลา

ได้มีการศึกษาถึงความเป็นนักเลงในที่สภาพภูมิเขตและอาณาเขตชายรอบทะเลสาบสงขลา พบว่าเกิดการรวมกลุ่ม และชุมนุม ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมาซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่พิเศษของภูมิภาคและเขตพระราชอำนาจไม่สามารถปกป้องคุ้มครองผู้คนให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ทั่วถึง ทำให้เกิดการสร้างกลไกทางสังคมขึ้นมาปกป้องโดยปริยายและกลายเป็น “นักเลง” กล่าวสรุป คือ การที่กลไกรัฐไม่สามารถสร้างหลักประกันทางด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินได้ จึงทำให้เกิด ผู้นำในพื้นที่ต่างๆ รอบทะเลสาบสงขลา ในช่วงปี ก่อนพ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และค่อยๆ หายไปเมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เข้ามาสร้างกระบวนการพัฒนาประเทศ (อาคม เดชทองคำ, 2544)

ในส่วนของเสียเข้ม ความผู้นำ ถือว่าเป็นส่วนหัวใจสำคัญของชุมชน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว นอกจากประโยชน์ที่คนในชุมชนได้เรียกขานและยอมรับให้คำนำหน้าว่า “เสีย” ซึ่งมีนัยยะต่างจากใจในความหมายและการให้คุณค่าทางด้านสังคม นั้น ผู้วิจัยได้สอบถามและพยายามทำความเข้าใจความหมายและความแตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า ความหมายของเสีย นั้นคือ นักเลง คนที่เป็นคนใจกล้า และมีพวกมีพ้องที่เป็นนักเลง มีพื้นฐานด้านความสัมพันธ์ที่ได้รับการยอมรับจากบุคคลิกภาพ นิสัย เป็นคนกล้าและสามารถช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเสียผลประโยชน์ของคนเพื่อนพ้อง, เครือญาติ, หรือชุมชน นอกจากนั้นอาจมีชื่อเสียงที่เกิดจากการสะสมผ่านการต่อสู้ การเป็นนักเจรจาข้อยุติและรวมทั้งลักษณะนิสัยนักเลงที่เป็นลักษณะคนธรรมดาไม่กล้าที่จะเข้าไปจัดการปัญหา แต่นักเลงสามารถจัดการได้

เสียเข้ม สามารถสะสมความกล้าและบารมีมาจากความเป็นตัวตนของตนเอง เป็นคนกล้าตามที่มีความเป็นผู้นำนักเลง คือ ใช้ตัวเองไปช่วยเหลือเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นในชุมชน เป็นนักเจรจาหรือต่อรองต่อปัญหาของสมาชิกในชุมชนและบางครั้งเป็นนักจัดการปัญหาเบ็ดเสร็จได้อย่างดี ในช่วงดังกล่าวถ้าใครเป็นคนที่ชุมชนมักได้รับความเดือนร้อนบ่อยครั้งสิ่งทีเสียเข้มใช้ตามความคิดในขณะที่บ้านเมืองและชุมชนต้องการให้เรื่องยุ่งยากจบลงมักเลือกเอาความรุนแรงมาใช้ในระบบหมู่บ้านด้วยคือเลือกเอาการฆ่าเพื่อยุติปัญหาตามบริบทของสังคมในขณะนั้น

ความขัดแย้งระหว่างคู่อริของเสียเข้ม ได้มีการบอกเล่า ของผู้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็น ความขัดแย้งด้านค่านิยมความเป็นผู้นำ ผลต่อความนิยมชมชอบและการยอมรับ

รับของสมาชิกในชุมชนและภายนอกชุมชน ชื่อเสียง เป็นแรงจูงใจที่สำคัญและถือเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความคาดหวังในตำแหน่งที่จะได้มา บทบาทของสื่อเข้มที่เป็นอยู่นั้นสร้างความไม่พอใจต่อคุณกรณีกคือกล้า ที่มีความต้องการจะสร้างตัวตนของตัวเองเข้ามาแทนที่ สื่อเข้ม ซึ่งมองว่าจะได้รับการยอมรับและจะมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและญาติพี่น้องในช่วงดังกล่าวชื่อเสียงเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนและมองเห็นผลประโยชน์จากชื่อเสียงตามมาด้วยเช่นกัน

2. การสื่อสารในชุมชนที่เป็นในลักษณะตัวบุคคลสื่อสารระหว่างกัน บางครั้งส่งผลต่อการแปลงสารข้อมูลไปในทิศทางที่เกิดปัญหาระหว่างกันในลักษณะของการใช้คำพูดอาจถูกทำให้การแปลงการสื่อสารผิดพลาดเกิดขึ้นเกิดความไม่พอใจระหว่างกันและกันโดยมีตัวแปรที่สำคัญคือระบบเครือข่ายหรือเพื่อนพ้องแต่ละฝ่ายบางครั้งได้สอดใส่เนื้อความก่อให้เกิดความไม่พอใจระหว่างกันมากขึ้น

3. การเสียชีวิตของ “ปึก” ซึ่งเป็นสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มกล้า ซึ่งถูกยิงเสียชีวิตในพื้นที่ใกล้หมู่บ้าน และกลุ่มสื่อกล้าก็สรุปว่า คนที่ฆ่า คือ สื่อเข้ม ถึงแม้ว่าภายหลังจะทราบว่าคนที่ฆ่าไม่เกี่ยวข้องกับสื่อเข้มก็ตาม แต่ก็ยังมีความคิดว่าการตายนั้นสื่อเข้มย่อมมีส่วนรู้เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวพร้อมทั้งไม่ยอมรับการอธิบายหรือการเจรจา ซึ่งในกรณีเสียชีวิตของปึกนั้นสื่อเข้มได้ให้ญาติไปทำความเข้าใจและถือว่าเป็นคนกลางในการสื่อสาร แต่ฝ่ายของกลุ่มนายกล้าก็ไม่ยอมรับฟังและยังยืนยันที่จะเป็นคู่กรณีกับสื่อเข้ม

4. การเจรจาหรือการขอของสื่อเข้ม วัวของนายแนบ ญาติของเข้มหายไป ในกรณีดังกล่าวสื่อเข้มสืบทราบว่าเป็นฝีมือของฝ่าย สายตระกูลของกล้า ที่ได้ขโมยไป และได้กล่าวตำหนิทำให้อีกฝ่ายเกิดความรู้สึกไม่พอใจ และถือเป็นการสะสมความไม่พอใจที่มีอยู่เดิมทวีมากยิ่งขึ้น และเป็นการกล่าวว่าคุณถูกเหยียดหยามกันหักหน้ากันเนื่องจากทำให้สมาชิกในชุมชนรับรู้

5. ความแตกต่าง “คนละพวก” ความแตกต่างกันทั้งทางด้านอุปนิสัย การแสดงหรือพฤติกรรม ฝ่ายสื่อเข้มมีการรวมกลุ่มนักเลงภายนอกชุมชนที่มีชื่อเสียงรอบทะเลสาบและมีทัศนะทางด้านปกป้องชุมชนตนเอง แต่กลุ่มกล้ารวมกลุ่มภายในเครือข่ายไม่สนใจชุมชนไม่ปกป้องผลประโยชน์ให้สมาชิกในชุมชน เน้นเอาผลประโยชน์ที่เกิดจากการมีอิทธิพลที่ได้รับการเป็นนักเลงของตนเอง

6. ค่านิยมถือเป็นผลประโยชน์ที่นำมาสู่สาเหตุปัญหาให้เกิดความขัดแย้ง เพราะเมื่อความต้องการเป็นผู้นำที่เป็นนักเลงเป็นค่านิยมที่โครงสร้างสังคมเป็นตัวกำหนดและยอมรับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น สื่อเข้มก่อนเสียชีวิตได้กล่าวถึงฝ่ายกล้ากับภรรยาในลักษณะค่านิยมความเป็นนักเลงที่แตกต่างกัน นำมาสู่ข้อขัดแย้งระหว่างกลุ่มดังนี้

“การเป็นเสือนั้น จะต้องไม่ลักของในบ้าน ไม่ลักไก่ลักวัว เพราะนั่นถือว่าเป็นของคนในบ้าน ไปเที่ยวข้างนอกค่อยว่ากัน ถ้าลักขโมยของในบ้าน เรียกว่า “พวก เถ และไม่มีใครยอมรับ และอยู่ยากในบ้านเอง” คำกล่าวนั้นถือว่าเป็นการสอนให้รู้จักการเป็นนักเลงที่แท้จริงนั้นต้องมีการประพฤติอย่างไรที่ถือว่าเป็นค่านิยมที่ได้รับการยอมรับเมื่ออยู่ในวงการนักเลงหรือต้องการสร้างค่าของตนเองได้”

การใช้ความรุนแรงกับเสือเข้ม

เมื่อความขัดแย้งมีความไม่ลงรอยกันมากขึ้นสิ่งที่แสดงออกคือ การแยกฝ่าย มีการโต้ตอบ การปล่อยข่าวหรือการพุดคุยกับคนอื่น ๆ ในลักษณะพร้อมจะใช้ความรุนแรงทุกเมื่อฝ่ายกล้ามีการเคลื่อนไหวทั้งการสะสมอาวุธและญาติพี่น้องการแสดงออกหรือการพุดจาในสาธารณะในลักษณะที่แสดงออกถึงการไม่กลัวเกรง และในช่วงต่อมาเมื่อเกิดความพร้อมในด้านสมัครพรรคพวกก็ได้คิดแผนล้มล้างเสือเข้มในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2513 เพื่อให้กลุ่มของตนเองได้รับการยอมรับในบทบาทการเป็นนักเลงในหมู่บ้านดงเสือผ่าน แผนการล้มล้างเสือเข้มนั้นได้ผ่านกระบวนการที่ล้ำคัญคือ

1 การปรึกษาหารือการรวมตัว และการสะสมอาวุธ รวมทั้งการคิดค้นช่องทางจํากัดเสือเข้มของกลุ่มกล้า ในบ้านกลางของกลุ่มเครือญาติ พร้อมทั้งการสนับสนุนอาวุธเพื่อใช้ความรุนแรงจากกลุ่มญาติของเกล้า

2 การซ่องสุมกำลัง ในกรณีเสือเข้มนั้น มีการวางแผนการไว้อย่างแนบเนียนทั้งทางด้านอาวุธและบุคคล หรือการติดตามความเคลื่อนไหว

3. การใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธและพวกพ้องของกลุ่มกล้าจำนวน 7 คน (กลุ่มเครือญาติกล้าทั้งหมด) ได้ร่วมกันล้อมฆ่าเสือเข้ม ภายหลังจากที่เสือเข้ม ไปเยี่ยมเยียนแม่ที่ป่วยในพื้นที่บ้านดงเสือผ่าน ในเช้าวันหนึ่งซึ่ง ภรรยาเสือเข้มได้เล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

“เมื่อเสือเข้มได้รับข่าวคราวว่าแม่ป่วย มีความเดือดร้อนใจมีความคิดว่า ที่จะกลับไปดูแลและเยี่ยมเยียนแม่ ในฐานะลูกคนเดียวที่แม่รักและห่วงใย ซึ่งแม่นั้นรู้ข่าวคราวในด้านความไม่ปลอดภัยจากเพื่อนบ้านและเสียงเล่าลือในความขัดแย้งในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาได้ตักเตือนลูกให้หลบไปพักและใช้ชีวิตกับเพื่อนต่างหมู่บ้านก่อน หรือการไปพักในบ้านหลังใหม่ในตลาดเขตอำเภอที่ไปเปิดร้านตัดเย็บเสื้อผ้าและการเอาลูกๆ ไปไว้ในบ้านตลาดเพื่อความปลอดภัยแล้วก็ตาม แต่โดยวิสัย ของเขาที่มักห่วงใยพี่น้องที่มีเรื่องเล่า หรือการได้รับความเดือดร้อน ก็อดไม่ได้ที่จะคอยติดตามและช่วยเหลือ และการรวมสมัครพรรคพวกไปเกาะเกี่ยว และปะทะเหตุการณ์ที่

ทำให้เกิดความไม่พอใจ เกิดความเกียจคร้าน ความริษยา และถูกใช้เป็นเครื่องมือของคนบางคนที่ไม่ชอบให้คนใดคนหนึ่งได้รับการยกย่อง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3, 20 มีนาคม 2560)

วิเคราะห์เรื่องราวความขัดแย้งของเข้มและกลุ่มกล้าที่นับว่าเป็นการใช้ความรุนแรงทางตรง ซึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างทางด้านวัฒนธรรมทางสังคมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในยุคสมัยดังกล่าว เมื่อใครได้รับบทบาทเป็นนักเลงถือว่าเป็นผู้นำที่หลายคนต้องการเป็นที่ยอมรับ ซึ่งนอกจากผลประโยชน์ที่ได้ นั่นคือชื่อเสียง ยังมีผลประโยชน์อื่นตามมาด้วย เช่นความสะดวกสบาย ความเกรงใจจากคนในพื้นที่ การเคารพนับถือ การใช้ประโยชน์จากค่านิยมดังกล่าว จึงถือว่าเป็นผลมาจากความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมดังที่ โยฮัน กัลป์ตุง กล่าวว่าเป็นความรุนแรงที่ไม่สามารถจัดแบ่งสถานะชัดเจนได้ เป็นความรุนแรงที่มีไม่สามารถหาสาเหตุได้ชัดเจนแต่เป็นผลจากโครงสร้างทางวัฒนธรรมสังคมหนึ่งๆ ยอมรับ เช่น การได้มาของอำนาจไม่จำเป็นต้องได้มาด้วยวิธีการชอบธรรม หรือการตัดสินคนเชิงคุณค่าด้านอื่นๆ ที่สังคมนั้นยอมรับว่าดี

ผลกระทบต่อความขัดแย้ง

1. ระดับครอบครัวหลังใช้ความรุนแรง

1.1 ชีวิตและครอบครัวของ “เสือเข้ม” กล่าวว่าในช่วงเวลาที่ได้สูญเสียเสือเข้มไป ความสงบสุขในการใช้ชีวิตประจำวันมีความหวาดระแวงกลัวถูกทำร้ายเกิดความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิตมีอีกทั้งมีการพูดคุยถึงการตามล้างตามฆ่าจากกลุ่มกล้าเนื่องจากในสังคมนั้นมีความเชื่อว่าอาจย้อนกลับมาทำร้ายตัวเองได้ถ้าปล่อยไว้ความหวาดระแวงทำให้ภรรยาเสือเข้มมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่พักหรือที่อยู่อาศัยบ่อยครั้ง บางครั้งต้องไปพักบ้านญาติหรือบ้านเพื่อนพ้อง หรือการหลบหลีกไปอยู่บ้านคนที่เป็นนักเลงในต่างถิ่นที่ละหลายๆ วัน ดังเช่นสมาชิกของครอบครัวเสือเข้มย้อนรำลึกถึง

“ชีวิตในวัยเด็กเป็นชีวิตที่ เราไม่รู้ว่าจะอะไรคือเหตุผลหนึ่งที่เราต้องเอาลูกทั้ง 3 คนแยกไว้คนละที่ ลูกคนโตส่งไปอยู่กับญาติที่รับราชการที่พัทลุง ลูกคนกลางฝากไว้กับญาติที่มีนิสัยนักเลงในหมู่บ้านใกล้เคียง และตัวเองต้องอยู่ด้วยกับแม่ การนอนในแต่ละคืน จำได้ว่าเราต้องย้ายที่นอนไม่น้อยกว่า 2-3 ที่ ในแต่ละคืน หรือบางช่วงแม่ก็มักเอาไปฝากไว้กับญาติพี่น้องที่ ที่มีสมาชิกที่น่าเกรงขามในอีกหมู่บ้านหนึ่ง”

“การตายของพ่อ นั้นสร้างความเจ็บใจและเสียใจต่อ ย่า เพราะว่า ไม่นานจากนั้นต่อมา อีกหนึ่งเดือน ย่าก็จากไป นับว่าภายในสองเดือนเราได้สูญเสียสมาชิกในครอบครัวไปที่เดียวสองคน ซึ่งสาเหตุที่ได้ตายลงเพราะมีความเศร้าเสียใจต่อเรื่องราวของลูก ประกอบการมีอาการเจ็บป่วยอยู่ก่อนหน้านั้น และปฏิเสธการรักษาตามที่คนใกล้ชิดพยายามกล่อม” นี้คือ คำพูด

ของสมาชิกครอบครัวของเสียแ่มคนหนึ่งที่ได้เปิดเผยความรู้สึกต่อ สถานการณ์ในอดีตที่เจ็บปวด (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, 10 เมษายน 2560)

2 ระดับชุมชน

2.1 กลุ่มหรือผู้ใช้ความรุนแรงมีความหวาดระแวงตลอดเวลา และมักมีการแสดงออกด้วยวิธีการ คือ การรวมพวกเครือญาติที่แสดงให้เห็นพลังกลุ่มตนเอง พกปืน หรือการยิงปืน หรือการไปข่มขู่คนที่คิดว่าไม่เห็นด้วย ด้วยการแสดงพฤติกรรมและกล่าวด้วยคำพูดต่างๆ เช่น “ลองแล้ก็ได้อ้าใครคิดจะทำกัน มายิงกันดีหว่า” “ใครที่คิดว่าดีมาชิงแข่งกัน” นั้นเป็นคำพูดที่สมาชิกในชุมชนมองว่าเป็นการควบคุมไม่ให้ใครคิดตั้งตนเป็นศัตรูเนื่องจากที่ผ่านมาเริ่มมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงพฤติกรรมด้านลบมากขึ้นเรื่อยในกลุ่มของกล้าและเครือญาติที่ใช้ความรุนแรงบ่อยครั้งในลักษณะทั้งข่มขู่และการลอบยิงคนที่ตนเองหวาดระแวง

2.2 ความสงบสุขในชุมชน มีความไม่มั่นคงในชีวิตประจำวันของคนในชุมชน ซึ่งในบรรยากาศดังกล่าวทำให้เกิดการสื่อสารในด้านต่างๆ ระหว่างกัน หรือการสร้าง ความเข้าใจผิดพลาด ในลักษณะไม่ไว้ใจใจต่อกัน เช่น มีคนคิดจะทำร้าย หรือการเลือกข้าง เลือก ฝ่ายต่อการกระทำที่เกิดขึ้น การแสดงออกพฤติกรรม และความไม่พอใจ ซึ่งเป็นบรรยากาศที่ทำให้ ความเป็น “เขา” และ “เรา” รวมทั้งการสื่อสารไปในลักษณะที่หลากหลายทั้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล หรือกลุ่มเครือญาติกัน

2.3 ผลกระทบในเรื่องของความไม่ไว้ใจใจจะหว่างกัน เนื่องจาก หมู่บ้านดงเสื่อผ่านเท่าที่ผ่านมา มีการก่อกวนกัน การเกิดความขัดแย้งและความรุนแรงเกิดการแบ่ง พรรคแบ่งพวก และไม่ให้ความร่วมมือกันในด้านทั้งด้านประเพณีและการเข้าร่วมกิจกรรมภายใน ชุมชน

2.4 การเกิดช่องว่างในชุมชนการขาดผู้นำในด้านการปกป้องดูแล ที่มีคุณสมบัติตามที่ชุมชนยอมรับ ถึงแม้ว่าการล้มล้างเสียแ่มได้จบด้วย ความรุนแรง แต่ต่อเนื่งจากนั้นชุมชนเกิดปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น และหันกลับไปหาโอกาสใช้ความรุนแรง เพราะขาด คนกลางหรือ คนคอยไกล่เกลี่ยที่ได้รับความน่าเชื่อถือ ซึ่งภายหลังจากนั้นแม้กลุ่มกล้าเข้ามาใช้ความเป็น นักเลงควบคุมและพยายามสร้างให้ตนเองยอมรับ แต่ด้วยลักษณะที่แตกต่างกันในพฤติกรรมที่ แสดงออกทำให้เกิดข้อเปรียบเทียบและสร้างความไม่พอใจต่อสมาชิกในชุมชน รวมทั้งการแสวงหา ผลประโยชน์ในพื้นที่ตามที่สมาชิกในชุมชนกล่าวว่า

“พวกที่ล้มล้างเสียแ่ม เพราะต้องการให้ตัวเองมีชื่อเสียง คน ยอมรับเกรงกลัว แต่สิ่งที่เป็นคือ คนหวาดกลัวในพฤติกรรม เช่น ขโมยวัวในบ้าน ขโมยไก่ในบ้าน

ชักจูงคนนอกเข้ามาทำความเสียหาย สร้างความเดือดร้อน สมาชิกต้องอยู่อย่างหวาดระแวง เพราะพวกกล้าไม่ทำงานทำการเหมือนเสือเข้ม ที่มีการทำนา ประกอบอาชีพปกติ แต่พวกกล้าไม่ทำงาน พอตกค้าคิดว่าจะไปเอาวัวเรินไหนดี อย่างนี้เขาเรียกว่าพวกเถ” “ดูเอาตอนตายเป็นตัวอย่างว่าคนนั้นรู้สึกอย่างไร ทำร้ายเสือเข้ม กรรมตามสนอง หลังจากนั้นมันอีกเหิม ไปลักวัวบ้านโน้น บ้านนี้ หรือเอาลูกสาว ชูดกระชากเอามาทำเมีย ให้คนโน้นคนนี้ ตามแต่ใจ เมื่อกรรมมาบรรจบไม่เหลือสักคนที่ยังมีชีวิตอยู่ คนสุดท้าย ตายด้วยพญานงเห่า ไปลักขโมยวัว นิ่งพักริมนา มีงูกัดตาย พระกาฬซัดๆ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, 29 เมษายน 2560)

“ตัวกล้าเองก็ตายแบบต้อง ญาติไม่กล้าไปรับศพ ถูกควักลูกตาสองข้าง และถูกล้อมฆ่า แถมบอกว่า อย่าให้คนเยี่ยงนี้เกิดมาอีก จะสร้างแต่ความเดือดร้อน และในงานศพคนใน บ้านมีไม่กี่คนจะมีแต่ญาติพี่น้องเท่านั้นที่ไปซื้อหาไม้พินมาเผาศพ รวมทั้งรวมน้องของกล้าแล้วไม่มีใครรอดพ้นเวรกรรม พี่น้องที่อยากเป็นคนใหญ่คนโต แต่ทำตัวไม่น่าเชื่อถือตายหมด 4 คน เป็นตัวอย่างจนถึงทุกวันนี้ในการทำชั่ว” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5, 29 เมษายน 2560)

การทบทวนเรื่องราวของชุมชนผ่านเรื่องเล่านี้ ทำให้ทราบความรู้สึกเบื้องต้นของสมาชิกในชุมชนที่มีทั้งส่วนได้ส่วนเสียในการใช้ความรุนแรง ซึ่งจากกรณีเสือเข้มนั้นชี้ให้เห็นว่า วิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้นไม่ได้ราบเรียบ แต่กลับส่งผลต่อการให้คุณค่าของเครือญาติของผู้ที่ใช้ความรุนแรงตามมา

การจัดการความขัดแย้ง

1. การต่อรองระหว่างกันเป็นข้อต่อรองที่เกิดจากกลุ่มเพื่อนพ้องของเสือเข้มตอบโต้ต่อกลุ่มกล้าโดยที่ถ้าเกิดความสูญเสียต่อครอบครัวเสือเข้มหรือการทำร้ายสมาชิกคนใดนั้นก็ใช้ความรุนแรงตอบโต้เช่นกันให้สมาชิกของฝ่ายกล้าได้รับความเดือดร้อน

2. พลังเงียบของคนในชุมชนการตอบโต้ คือ วิธีการที่ไม่ตอบสนองต่อการกระทำของกลุ่ม ด้วยการ “ไม่เสวนาคบค้าสมาคม” การวิพากษ์วิจารณ์ การสาปแช่ง รวมทั้งการใช้การขูขบ ซึ่งส่งผลต่อการทำให้คนที่กระทำการเกิดความรู้สึกว่าการกระทำนั้นสร้างความไม่พอใจต่อคนในชุมชน ซึ่งฝ่ายกลุ่มกล้าได้รับแรงกดดันและแสดงท่าทีอ่อนลง

3. “ไม่ร่วมงาน” ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม หรือกิจกรรมภายในชุมชน อาทิเช่น งานศพ งานแต่งงาน งานบุญเดือนห้า เดือนสิบ, ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการเป็นสมาชิกในชุมชน และบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างหรือระยะใกล้ของการเป็นสมาชิกในชุมชนความเป็นสมาชิกในชุมชน ความเป็นเครือญาติ ซึ่งการแสดงออกการเข้าร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าว เป็นตัวชี้วัดความสัมพันธ์ในระดับชุมชน และบอกถึงการยอมรับในอุปนิสัยใจคอ

4. การเจรจา การไกล่เกลี่ย ในกรณีของเสียเข็ม มีการเจรจาไกล่เกลี่ยจากคนภายในที่เป็นผู้อาวุโส แต่ไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากกลุ่มกล้าไม่ได้สนใจหรือเห็นความสำคัญของการเจรจาหรือการให้อภัยต่อกันนั้นมีความสำคัญสำหรับคนเรา

5. การหลีกเลี่ยงปัญหา เป็นการไม่พยายามที่จะทำให้เกิดปัญหาเพิ่ม และการลดปัญหาโดยการจัดการตนเอง การหลีกเลี่ยง การย้ายที่อยู่อาศัย ไม่มีปฏิสัมพันธ์ ในกรณีดังกล่าวเสียเข็มเป็นฝ่ายที่ยอมไปใช้ที่พำพักในอีกหมู่บ้านหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา

6. การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในครอบครัวเพื่อลดปัญหาด้านการวิตกกังวลซึ่งหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ จิตตะ วิริยะ วิมังสา มาประกอบในการให้ข้อคิดและการดำเนินชีวิตของครอบครัวเสียเข็ม ซึ่งกลืน (ภรรยาเสียเข็ม) นั้นพยายามนำเอามาปรับใช้ในครอบครัว เพื่อสมาชิกในครอบครัว และกลับมาใช้ชีวิตปกติให้ดีที่สุดความยากจน อดทน และใช้ความกล้าหาญในการต่อสู้ต่ออุปสรรค

7. การแสดงออกของสมาชิกชุมชน การรวมกลุ่มเล็กๆ การไม่ชอบความรุนแรง แต่มีการซื้อหาอาวุธเพื่อเป็นอำนาจในการต่อรองและการแสดงให้เห็นถึงความไม่เกรงกลัวต่อการใช้ความรุนแรงในกลุ่มกล้า การมีอาวุธถือเป็นการบ่งบอกถึงความพร้อมที่จะใช้เพื่อปกป้องและการต่อสู้ได้ทุกเมื่อถ้ามีความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงระหว่างกัน

ลักษณะการเกิดความขัดแย้งของคู่ขัดแย้งในกรณีเสียเข็มนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งที่เกิดจาก ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้างทางวัฒนธรรม และความขัดแย้งทางค่านิยม ความคิดความเชื่อ และวิถีความแตกต่างในด้านพฤติกรรมทัศนคติ หรือการใช้ชีวิต และผสมผสานกับความขัดแย้งที่เกิดจากข้อมูลการสื่อสารที่ไม่ลงตัว ลงรอยกัน ในระหว่างบุคคลต่อบุคคลและมีการพัฒนาการไปสู่การสะสมทางด้านอาวุธ การสะสมกำลัง หรือการขู่ข่ม ให้เกิดการใช้ความรุนแรง นอกจากนี้ผลประโยชน์ที่เกิดจากค่านิยมในชุมชนภายใต้วัฒนธรรม นักเลงยอมรับนักเลงนำมาสู่ความขัดแย้งในการยอมรับและมีประโยชน์ในการควบคุมทั้งบารมีและอำนาจเบ็ดเสร็จในพื้นที่

4.2.2. ความขัดแย้ง กรณี ผู้ใหญ่นายบ้านยัง

ปัจจุบันถ้าผู้ใหญ่นายบ้านยังมีชีวิตอยู่ก็มีอายุประมาณ 90 ปี แต่เขาได้เสียชีวิตลงด้วยวัยเพียง 45 ปีเท่านั้น ซึ่งสาเหตุของการเสียชีวิตของผู้ใหญ่นายบ้านยังนั้นเกิดจากสาเหตุของความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์เป็นความขัดแย้งภายในครอบครัวของผู้ใหญ่นายบ้านยัง เรื่องราวที่เกิดขึ้นข้อขัดแย้งในครอบครัวกลับเป็นเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นผลของการใช้ความรุนแรงในชุมชนอีกเรื่องหนึ่ง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงเป็นตัวอย่างของความขัดแย้งในพื้นที่บ้านดงเสื่อผ่าน ที่ต่อมา

ถูกทำให้เป็นเรื่องเล่า ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่บ้านยังได้จบชีวิตลงไปนานแล้วก็ตาม กรณีการฆ่าผู้ใหญ่บ้านบ้านยังที่เกิดจากคนในครอบครัวนั้นถูกนำมาเล่าเรื่องการใช้ความรุนแรง ภายในครอบครัวและได้วิพากษ์วิจารณ์และผู้ที่ใช้ความรุนแรงก็ถูกสังคมในชุมชนตอบโต้ด้วยวิธีการทางสังคมเช่น การไม่ร่วมกิจกรรมหรือการไม่ยกย่องทักทาย รวมทั้งการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมการกล่าวเสียดสีจนทำให้คนที่ใช้ความรุนแรงต่อชีวิต มีชีวิตที่ไม่ปกติสุขภายหลังจากได้กระทำการหรือใช้ความรุนแรงไปแล้ว

เรื่องราวการฆาตกรรมผู้ใหญ่บ้านยัง เรื่องนี้เป็นเรื่องหนึ่งที่ถูกประทับตราไว้ในชุมชนบ้านดงเสื่อผ่าน แม้เวลาจะล่วงเลยมานานหลายสิบปี แม้ว่าบุคคลหรือผู้ร่วมใช้ความรุนแรงจะเสียชีวิตไป แต่ความทรงจำกลับทำหน้าที่เล่าเรื่องราวไม่รู้จบ นั้นอาจเป็นเพราะเมื่อเกิดความรุนแรงแล้ว เรื่องราวที่เกิดขึ้นกลับเป็นสิ่งเหมือนมีชีวิต มีการหมุนเวียน ถ่ายทอดซ้ำไปมา พร้อมกับข้อคิดเห็นสะท้อนผ่านความคิดของผู้คนไม่อาจจบสิ้น นับเป็นตัวอย่างหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงในเรื่องราวที่เกิดขึ้นชุมชน ดงเสื่อผ่าน ในช่วงที่มีการใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องราวเล็กของคนหนึ่งๆ แต่เมื่อดูผลจากการในการใช้ความรุนแรง นั้นกลับพบว่า เป็นการใช้ความรุนแรงที่ชุมชนไม่ยอมรับและมีท่าทีรวมทั้งการแสดงออกต่อการใช้ความรุนแรงดังกล่าวด้วยการต่อต้านจากภายใน การปรับพฤติกรรมการอยู่ร่วมการไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของสมาชิกในครอบครัวที่ใช้ความรุนแรง นอกจากนั้นก็มีการแสดงออกในด้านพฤติกรรม คำพูดหรือการใช้วิธีการสาปแช่งทางด้านคำพูดเมื่ออยู่ต่อหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือการบอกกล่าวแก่บรรพบุรุษตายายที่เคารพในชุมชน

1. ชีวิตในวัยเด็กและครอบครัว

ชีวิตในวัยเด็กของผู้ใหญ่บ้านยังเป็นคนในถิ่นฐานบ้านดงเสื่อผ่าน พ่อแม่อยู่ในบ้านดงเสื่อผ่านมาดั้งเดิม ในวัยเด็กศึกษาเล่าเรียนเข้าโรงเรียนประถมรุ่นแรกๆ ในหมู่บ้านในรุ่นเดียวกันไม่กี่คนที่สนใจหนังสือ และใฝ่คว้าหาวิชาความรู้ ในครอบครัวมีจำนวนพี่น้องชายหญิงทั้งหมด 4 คน นายบ้านยังเป็นคนโตและเป็นเสาหลักของครอบครัวในด้านการทำนา ซึ่งในสมัยก่อนพ่อแม่ได้ส่งลูกเล่าเรียนให้พอรู้ และให้ออกมาช่วยงานบ้าน ทำนา เลี้ยงวัว หาปลา ร่วมกับพ่อแม่ในครอบครัวจนกว่าจะมีครอบครัวและแยกกันไปมีครอบครัวใหม่

ชีวิตในวัยเด็กของ เด็กชายยัง จึงรายล้อมไปด้วยวิถีแห่ง ท้องทุ่ง ทุ่งนา ตั้งแต่เล็กๆ เล่นกับเพื่อนๆ ในหมู่บ้าน และเรียนรู้วิถีของพ่อแม่ โดยช่วยเหลือในแต่ละกิจกรรมของครอบครัว จนย่างเข้าสู่วัยเริ่มเข้าบวช และถือว่เป็นช่วงสำคัญที่ครอบครัวต้องให้ความสำคัญกับ

ลูกผู้ชายในครอบครัว ที่ลูกได้บวชเรียน ในวัยหนุ่ม หรือ ที่เรียกว่า “นาค” และบวชเข้าพรรษา ถือเป็นคนที่ครบบริบูรณ์

เมื่อได้เข้าบวชเรียนจนได้ 1 พรรษา ผู้ใหญ่บ้านยังในวัยหนุ่มได้ลาสิกขาบทมาช่วยทางบ้านทำนา แยกไถ ไถนา เป็นคนช่วยเหลือครอบครัว ในทุกๆ ด้าน วิถีชุมชนต้องต่อสู้กับการอยู่รอด การทำนาที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นหลักในช่วงที่การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเพื่อการผลิตยังไม่เข้ามาในพื้นที่ หมู่บ้าน ชุมชนมีการผูกมิตร ช่วยกันจัดการดูแลพื้นที่ และร่วมมือร่วมสร้างหมู่บ้านของตนเองให้เกิดการพึ่งพิงกัน

การหล่อหลอมจากครอบครัวและชุมชน ทำให้ผู้ใหญ่บ้านยัง บ่มเพาะนิสัยเป็นคนรักชุมชนท้องถิ่น และมีจิตใจอาสาให้กับพี่น้องและเพื่อนบ้าน รวมทั้งเป็นผู้นำ ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำในยุคที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้ายังไม่เข้ามาใน หมู่บ้านดงเสือด่าน มีประชากรกลุ่มเล็กๆ กลุ่มชานาขนาดเล็ก ที่อพยพต่างมาจากหลากหลายพื้นที่รอบทะเลสาบสงขลา สมัยรุ่นปู่ย่าตายายของผู้ใหญ่บ้านยัง เข้ามา เพราะมองเห็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งห้วย หนอง คลองบึง เส้นสายน้ำเชื่อมต่อกับทะเลสาบ มีข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์

หลังจากบวชเรียนนายบ้านยังก็การเข้ารับราชการทหาร ในช่วงดังกล่าวคนที่เข้ารับราชการทหาร เรียกว่าช่วงนั้นว่า ช่วงทหารผ่านศึกโดยนับเอาตั้งแต่เกิดสงครามโลก และชายไทย ต้องมีหน้าที่รับราชการทหาร โดยผ่านการเกณฑ์ ผู้ใหญ่บ้านยัง เป็นคนรูปร่างสันทัดและแข็งแรง จึงได้รับการคัดเลือกเป็นทหาร ไปประจำการ อยู่กับกองประจำการที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จนครบกำหนด และมีเพื่อนพ้องชักชวนให้ใช้ชีวิตที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายหลังจากปลดประจำการ จึงได้อาศัย อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำงานเป็นคนรับจ้างตามที่ตัวเองถนัด เช่น เป็นรับจ้างขนของ รับจ้างในทั่วไป กับเพื่อนพ้อง อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชอยู่ 3-4 ปี ก็ได้ไปเปิดพันกับผู้หญิง ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จนได้เป็นภรรยาและมีลูกด้วยกันหนึ่งคน

2. กลับบ้านเก่า มีครอบครัว ในบ้านเกิด

ผู้ใหญ่บ้านยัง ได้กลับบ้านเกิด ไม่ได้กลับไปจังหวัดนครศรีธรรมราชอีกเลย ด้วยเหตุผลที่หลายคนมีข้อสงสัย ผู้ใหญ่บ้านยังกลับเลือกใช้ชีวิตอยู่กับพ่อแม่ และตั้งใจทำนาหาลา ช่วยงานบ้าน ตามความปกติ ซึ่งหลายๆ คนในหมู่บ้านไม่มีใครทราบถึง ว่าเคยมีครอบครัวที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมาก่อน แม้กระทั่งพ่อแม่ของผู้ใหญ่บ้านยังเอง จนพ่อแม่เป็นห่วง และคิดว่าถึงเวลาการมีครอบครัว ก็ได้เสาะหาผู้หญิงในหมู่บ้าน โดยทางผู้ใหญ่ได้ไปสุขอ “เนียม” หญิงสาวที่เกิดในหมู่บ้านเดียวกัน มาเป็นภรรยา ซึ่งทางผู้ใหญ่บ้านยังก็ไม่ได้ขัดข้องยินยอม ที่จะแต่งงานกับเนียม

ในยุคสมัยในช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 นั้น เมื่อจะมีครอบครัว ของชาวบ้าน
 ในบ้านดงเสือผ่าน แม้จะไม่นิยมให้แต่งงานกับญาติที่ใกล้ชิดกันเกินไป เพราะมีความคิดว่าเป็น
 ญาติพี่น้องใกล้กันไม่ดี ถ้าจะหาหญิงหรือชายจะต้องทิ้งระยะห่างกันทางเครือญาติกันด้วยเหตุผล
 ว่า มีเทือกเขาเหล่ากอเดียวกัน ไม่ดีจะทำให้ลูกที่เกิดมาพิกลพิการ การเลือกเนียมมาเป็นภรรยาจึง
 ถือว่าได้เลือกเอาคนที่เหมาะสมมาเป็นภรรยาทั้งการงานและอุปนิสัยใจคอของเนียมที่เป็น
 ผู้ใหญ่บ้านยังเกิดความพึงพอใจ

หลังจากแต่งงานไม่นานก็ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านในยุคสมัยนั้น
 การเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องรับภาระหนักในด้านที่บ้านเมืองยังไม่เจริญ และการติดต่อกับหน่วย
 ราชการในระดับอำเภอต้องเดินทางเท้าและอยู่ห่างไกล จึงเป็นผู้นำทางการที่ต้องอดทนและมี
 ความตั้งใจถึงยามที่ราชการเรียกหาหรือรายงานเหตุการณ์ในพื้นที่ ก็ต้องรับผิดชอบดังคำที่มีการ
 กล่าวไว้ว่า "เขาขีดมีดหม้อไว้ที่หน้าผาก" ว่าเป็นคนของหลวงที่ต้องกำกับดูแลพื้นที่ นานๆ จึงต้อง
 เดินทางไปเข้าอำเภอ อีกทั้งทำหน้าที่นักปกครองภายในบ้านคนที่ทำหน้าที่ผู้นำนั้นต้องมีลักษณะ
 สำคัญคือ กล้าตัดสินใจ มีความเที่ยงธรรม ไม่เห็นประโยชน์ของพวกพ้อง ประสานกับหน่วยงาน
 ราชการได้รวมทั้งการจัดการปัญหาอื่นๆ ได้เนื่องจากในยุคสมัยก่อนปี พ.ศ.2500 นั้นยังไม่มี
 หน่วยงานความรับผิดชอบเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึงและขจัดปัญหาได้ทุกอย่าง

ในช่วงปี ที่รับทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านยัง ต่างมีคนนับหน้าถือตา
 เพราะด้วยลักษณะ ความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ ทั้งทางคำพูดและ นิสัยใจคอ ไม่คิดว่าตัวเองเป็นคน
 ของ "หลวง" เป็นคนที่เสียสละไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเอง มีการบอกกล่าวจากคนในรุ่นหลังว่า

“นายบ้านยังมักไม่ให้ใครชนทะเลาะใครหรือข่มเหงรังแกกัน จะเป็นทำ
 หน้าที่เป็นคนกลางตัดสินปัญหาทุกเรื่องมีวิธีการแก้ไขปัญหาไม่เลือกเอาพวกตนเองเป็นหลัก ผิดก็
 ว่าตามผิด หลายครั้งที่คนทำผิดฝ่ายเครือญาติเมีย ซึ่งเป็นพวกนักเลง ไปทำความผิดมา
 ผู้ใหญ่บ้านยัง ก็ไม่ละเลย มีการกล่าวตักเตือน รวมทั้งการเรียกคืน ซึ่งสร้างความไม่พอใจอยู่เสมอ
 เนื่องจากกลุ่มพวกพ้องฝ่ายเมีย นั้นมีการตั้งกลุ่มและมีปัญหาทั้งภายนอกและภายใน จน
 ผู้ใหญ่บ้านยัง เกิดความเอือมระอา เกิดข้อถกเถียงกันบ่อยๆ ก็มีความที่เขาเป็นคนตรงและไม่
 เข้าข้างใครที่ทำผิด” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6, 10 มิถุนายน 2560)

“ในบางครั้ง ก็มีเรื่องมีราวกัน ก็มีการตัดสินใจ ลักษณะที่ผู้ใหญ่ใช้คือ การ
 กล่าวตักเตือน หรือถ้าปัญหานั้นมากมายก็มักจะหาคนมาปรึกษาว่าจะทำอย่างไร ให้เกิดการแก้ไข
 ปัญหาคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาตั้งแต่คนที่ชาวบ้านเคารพ ที่มีอยู่ในชุมชน หรือนอกหมู่บ้าน”
 (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2, 10 มิถุนายน 2560)

3. เรื่องราวของความขัดแย้งที่เกิดจากภายใน

เมื่อใช้ชีวิตในครอบครัวมาหลายสิบปี ผู้ใหญ่บ้านยังกับ “เนียม” ไม่มีบุตรโอรสสักคน สถานะของครอบครัวก็ถือว่าเป็นครอบครัวขยายที่อยู่รวมกันกับครอบครัวเดิมของเนียม พ่อแต่งงานด้วยกัน ผู้ใหญ่บ้านยังก็ได้ย้ายตัวเองมาอยู่ร่วมกับบ้านฝ่ายภรรยา ด้วยเหตุที่ “เนียม” มีแม่ที่อยู่ด้วยกัน ตามขนบธรรมเนียม ต้องมีฝ่ายชายดูแล เนื่องจากพ่อของเนียมได้เสียชีวิตด้วยโรคไข้ป่า “เนียม” กับแม่จึงต้องมีผู้ชายที่เป็นสามีและลูกเขยเข้ามาอยู่ด้วยเพื่อเป็นสร้างความน่าเกรงขาม การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านยังและเนียมในระยะแรกๆ ไม่มีปัญหา ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งใดๆ เพราะไม่มีอะไรที่ต้องขัดแย้งกันถึงแม้ว่าจะไม่มีลูกก็ตาม

การอยู่ร่วมกันใน ครอบครัว ในระหว่างเนียมและผู้ใหญ่บ้านยัง อยู่ร่วมกันด้วยกันติดต่อกันมาหลายปี ถึงแม้ว่าจะมีความคิดระหองระแหงกันบ้างก็เป็นเรื่องปกติทั่วไป มีเรื่องขาดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน การมีครอบครัวไปแล้วแต่อำนาจการตัดสินใจนั้นต้องขึ้นอยู่กับแม่ของเนียม และบางครั้งมักจะมีเครือญาติเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องด้วยในเรื่องภายในครอบครัว โดยเฉพาะเรื่องพูดจาใส่ร้ายทำให้เกิดความหวาดระแวงระหว่างเนียมกับผู้ใหญ่ยังหลายครั้ง และการกล่าวถึงจุดที่เนียมไม่มีลูกกับผู้ใหญ่ยัง ต่างจากครอบครัวอื่นๆ ที่มีลูกและเครือญาติได้สะท้อนถึงปัญหาข้อนี้ว่า อาจจะไม่ให้หลักประกันสำหรับเนียมเมื่ออายุมากขึ้นและผู้ใหญ่บ้านยังเป็นผู้ชาย อาจจะไปมีภรรยาใหม่เพื่อต้องการลูกโอรสตระกูล นับเป็นข้อกังวลที่ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อผู้ใหญ่บ้านยัง

ยิ่งนานวันยิ่งมีการตอกย้ำ ทั้งจากญาติมิตรและเครือญาติของเนียมมีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเริ่มมีความไม่ไว้วางใจ เนียม เริ่มมีคำถามเมื่อผู้ใหญ่ยังมักมีเวลาไปหาญาติมิตร ที่บ้านเก่าของตัวเองซึ่งก็ไม่ห่างจากบ้านของตัวเองสักเท่าใด ทุกครั้งที่มีการไปหาญาติมักมีเครือญาติของฝ่ายเนียม ให้มีการสืบสาวราวเรื่องว่าผู้ใหญ่ยังไปเพราะอะไร และมักตั้งข้อสังเกตเอาไว้ว่า อาจเป็นเพราะไม่มีลูกด้วยกัน จึงหันเหไปหาญาติ และอาจจะมีการฝากเงินทองเอาไว้กับน้องชายของผู้ใหญ่บ้านยัง เรื่องราวถูกกล่าวถึง ไม่เพียงแต่ความหวาดระแวงในครอบครัวเท่านั้น แต่ได้มีการสื่อสารกันปากต่อปาก ทำให้ความสัมพันธ์ ภายในครอบครัว เกิดความไม่ไว้วางใจไม่พอใจต่อ แม่ของเนียม และทุกครั้งที่มีการวิวาทที่เกิดขึ้น ระหว่างกันนั้น มักมีเครือญาติของเนียม จะมีส่วนในการให้ความคิดเห็นและการวิเคราะห์กันในสังคมเครือญาติของเนียม

4. ความไม่ไว้วางใจ สาเหตุความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์

ในสังคมเครือญาติของเนียม นั้น มีลักษณะที่นิยมความเป็นนักเลง และเริ่มมีชื่อเสียงในการ เป็นพวกเป็นเหล่า รวมกลุ่มกันเป็นนักเลง ในช่วงปีกลาย กลุ่มญาติของเนียม

ที่เป็นนักแสดง ที่ได้ล้มล้าง “เสือเข้ม” โดยการร่วมกันฆ่า จนเสือเข้มได้เสียชีวิตลงทำให้กลุ่มที่ทำการ รู้สึกว่า ในพื้นที่บ้านดงเสือผ่านเป็นพื้นที่ทางอำนาจของตน และแสดงตัว ในด้านอำนาจบ่อยครั้งเมื่อ มีเรื่องขัดแย้งกับใคร หรือแม้กับเครือญาติ นิยมไม่ยอมให้เครือญาติ ของตนเองเสียเปรียบแต่อย่างใด แม้ว่าจะจะเป็นฝ่ายผิดก็ตาม ซึ่งลักษณะดังกล่าว กล่าวว่าเป็นการรักพวกพ้องรักตระกูล เมื่อมี เรื่องราวความขัดแย้งกัน ในหลายเรื่อง คู่กรณีระหว่างกัน แต่ถ้ารู้ถึงว่ามีเครือญาติอยู่ฝ่ายไหน เรื่องราวที่เกิดขึ้นมักไม่จบด้วยคู่กรณีที่เกิดขึ้น เท่านั้นแต่กลับทำให้เป็นเรื่องเป็นราวในระบบสังคม ที่ยึดถือความเป็นเครือญาติสำคัญ

ในกรณีดังกล่าว ระบบสังคมเครือญาติเป็นโครงสร้างที่สังคมกำหนดให้ ความสำคัญ เป็นลักษณะหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและนอกจากนั้นการให้ ความสำคัญความเป็นนักแสดง ดังที่ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2527) กล่าวถึงลักษณะความเป็นนักแสดง ของคนภาคใต้ความรู้สึกรักพวกรักพ้อง ดังนั้นชาวใต้จึงมักช่วยเหลือเกื้อกูลพรรคพวกของตนเอง ไม่ว่าถูกหรือผิด มีคำกล่าวถึงลักษณะนี้ของคนใต้ว่าเขาอยู่กันแบบหมู่บ้าน เมื่อคนหนึ่งหนีไป ญาติ พี่น้องก็จะช่วยเหลือกันเต็มที่ เมื่อญาติที่อยู่ป่าเขาทำอะไร เขาก็ช่วย มิได้ใครคิดว่าเป็นคอมมิวนิสต์ อย่างที่เจ้าหน้าที่ว่ากันเป็นโครงสร้างทางสังคมที่ยึดเอาระบบพวกพ้องเครือญาติมาเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการบ่งบอกถึง ความเป็นลักษณะตัวตนที่แสดงออก ทางด้านที่แสดงออกไม่ว่าท่าทาง การแสดงออกทางด้านนิสัย ใจคอ และมีผลต่อการความคิด การแสดงออกทางสังคมใดสังคมหนึ่ง ซึ่งในกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลานั้น ในช่วงยุคสมัยหนึ่ง มีการกล่าวถึง ความเป็นนักแสดง และได้รับการยอมรับ แต่ในอีกพื้นที่อื่นๆ อาจจะไม่ได้รับการยอมรับ ซึ่งลักษณะนี้ สอดคล้องกับการอธิบาย ในเรื่อง “ฮาบีทัส” ของปีแอร์ บูดิเยอร์ กล่าวว่า การปฏิบัติการทางสังคม ใดสังคมหนึ่ง นั้นมีลักษณะที่เกิดจากการสะสม การกล่อมเกลา ในชีวิตประจำวัน วิถีชีวิต และใน เรื่องของความเป็นชนชั้นของแต่ละชนชั้น หรือแต่ละกลุ่ม และการปฏิบัติการทางสังคม คือการส่งผ่าน ไปยังการกระทำทางสังคม ในบรรดาความคิด ความเชื่อต่างๆในสังคม รวมทั้งในเรื่องของความ ว่างใจ ความน่าเชื่อถือ หรือความซื่อสัตย์ การให้ของขวัญล้วนเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนอง ซึ่ง ปีแอร์ บูดิเยอร์มองว่าเป็น “ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์” ทางสังคมและเป็นอำนาจอย่างหนึ่ง ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร (2558) ในการกำกับสังคมที่เกิดจากการส่งผ่านไปยังการแสดง ออกทาง สังคมใดสังคมหนึ่ง

ความขัดแย้งของผู้ใหญ่บ้านยังเกิดจากสาเหตุสำคัญ โดยเริ่มต้นจาก บุตรของผู้ใหญ่บ้าน ที่อยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้มาสืบหาพ่อ คือผู้ใหญ่บ้านยัง ซึ่งขณะนั้น

ผู้ใหญ่บ้านยังอายุประมาณ 54 ปี การมีบุตรกับภรรยาคนแรก ผู้ใหญ่บ้านยังไม่ได้กลับไปจังหวัด นครศรีธรรมราชอีกเลยภายหลังจากกลับมาบ้านเกิด มีครอบครัวและได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน การที่ลูกชาย ได้มาสืบเสาะหาทำให้ผู้ใหญ่บ้านยัง มีความรู้สึกยินดี และประกอบกับการอยู่ร่วมกับเนียมมานาน และไม่มีลูก ทำให้ผู้ใหญ่บ้านยัง รับลูกไว้และให้อาศัยกับญาติพี่น้องของตนเอง

ทำให้เกิดความรู้สึกหวาดระแวงในหมู่เครือญาติของเนียม ถึงการที่ ผู้ใหญ่บ้านยังมีลูกเข้ามา และมีการพูดคุยกันในเรื่องทรัพย์สินสมบัติของผู้ใหญ่บ้านยังจะต้องมอบให้ ทายาทของตัวเอง ส่วนเนียมจะไม่ได้อะไรเลยเพราะไม่มีลูกด้วยกัน และในช่วงที่ผ่านมาพฤติกรรม ของผู้ใหญ่บ้านก็มักจะเข้าไปหาญาติของตัวเองในด้านการให้คำปรึกษา ความรู้สึกถูกสะสมไว้ใน การไม่พอใจ และคาดการณ์ว่าสักวัน ผู้ใหญ่บ้านยังจะต้องกลับไปยังครอบครัวดั้งเดิมของตนเอง และเนียมก็จะต้องสูญเสียทั้งทรัพย์สิน และชื่อเสียง และรวมทั้งเครือญาติเองก็รู้สึกว่า ถูกทำให้เสียหาย ทั้งตระกูล และคงมีเรื่องกล่าวขานกันในหมู่บ้าน ความรู้สึกนั้น จึงกระทบต่อความคิดของกลุ่มญาติ” เนียม” ซึ่งถือว่าการดูถูกและถูกเหยียดหยามในความคิดของผู้คน

การเริ่มคิดอย่างเงิบๆ ในตอนแรกที่มีความขัดแย้งเรื่องเล็กเรื่องน้อย ไม่ได้คิดถึงการกำจัด ผู้ใหญ่บ้านให้เสียชีวิต ถึงแม้มีเรื่องความไม่พอใจ แต่ทุกครั้งไม่มีการลงไม้ลงมือ หรือการใช้ความรุนแรงต่อกัน เรื่องมักจะจบลงด้วยที่ ทั้งคู่สามารถอยู่ร่วมชายคาเดียวกันได้ เพราะเรื่อง ที่ขัดแย้ง ไม่ได้มีต่อเนื่องหรือเกิดความไม่พอใจจนไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้แต่ในช่วงที่เกิดความขัดแย้ง ที่รุนแรงนั้น คือ ผู้ใหญ่บ้านยังได้สนับสนุนให้บุตรของตนเองให้บุตรของตนเองอยู่ในพื้นที่ด้วยกัน พร้อมทั้งสนับสนุนในการให้พื้นที่ทำมาหากินด้วยกัน

การรับบุตรเข้ามาอยู่ร่วมกับญาติตัวเองอย่างเปิดเผยพร้อมทั้งสนับสนุน ให้มีอาชีพและบอกกล่าวแก่ทุกคนในพื้นที่ดังเสื่อผ่านเรื่องราวของลูก ทำให้เกิดความไม่พอใจต่อ ภายในครอบครัวและญาติของเนียมอย่างรุนแรง และมีเรื่องกระทบกระทั่งกัน ในเรื่องดังกล่าว และมี คู่กรณีภายในครัวเรือน ที่ในเริ่มแรก เป็นการขัดแย้งกับ แม่ของเนียมที่มองว่าผู้ใหญ่บ้านยังไม่ให้ ความเคารพตัวเองซึ่งเป็นแม่ยาย มีเรื่องต่อว่าต่อขาน และเริ่มมีอาการโกรธแค้น ในการตัดสินใจ ของผู้ใหญ่บ้านยังต่อกรณีที่ยอมรับบุตรแสดงออกโดยการไม่พูดเรื่องราวภายในครอบครัวนั้น แม่ ยายของผู้ใหญ่ยัง มีการปรึกษากับญาติของตนเองมีการคาดการณ์ล่วงหน้าว่า เนียมน่าจะเสีย ผลประโยชน์และทรัพย์สินสมบัติของผู้ใหญ่บ้านยังในอนาคต ต้องเป็นของบุตรที่แท้จริง ของผู้ใหญ่บ้าน ยัง จึงทำให้เกิดความคิดกันภายในเครือญาติ การพูดคุย การเสนอความเห็น หรือการมองภาพลบที่ อาจเกิดในอนาคต อาทิเช่น เมื่อเนียมไม่มีบุตร ทรัพย์สินสมบัติก็จะต้องตกไปถึงบุตรที่กลับมาใช้ชีวิต

ที่บ้านผู้ใหญ่บ้านยังและการเสียผลประโยชน์นั้นเป็นทั้งเรื่องทรัพย์สินและชื่อเสียงในบ้านดงเสื่อผ่านเนื่องจากเป็นสิ่งที่พี่น้องเครือญาติรับไม่ได้ถ้าเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

เรื่องราวดังกล่าวถูกทำให้เป็นเรื่องในสังคมเครือญาติที่ต้องมีการรับรู้และการให้ความคิดเห็นในการหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งแนวทางหนึ่งที่ใช้คือ การใช้ความรุนแรง นั่นคือ ถ้าผู้ใหญ่บ้านยัง เสียชีวิต ทรัพย์สินสมบัติก็ต้องเป็นของภรรยา คือ เนียมกล่าวว่ วิธีการดังกล่าวนั้น มีกระบวนการร่วมคิด และมีการวางแผนการในการกำจัดผู้ใหญ่บ้าน ลักษณะการรวมหัว และเกิดจากระบบภายในสังคมเครือญาติของตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องปกติของสังคมในช่วงดังกล่าว ที่การใช้อำนาจตัดสินใจนั้นไม่ได้มองถึงความเดือดร้อน จากการกระทำ เพราะในระยะเวลาดังกล่าว เมื่อมีการฆ่ากัน จะไม่สามารถที่จะเอาความเอาคดีกันได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีน้อย และการรับแจ้งความนั้นต้องเสียเวลา เมื่อมีการฆ่ากันในช่วงดังกล่าว มักจบลงด้วยความสูญเปล่าในทุกกรณี ความขัดแย้งที่ใช้ความรุนแรง จึงสามารถทำได้อย่างอิสระ

ญาติของเนียมนั้นมีลักษณะเป็นนักเลงที่รู้จักกันในหมู่บ้านดงเสื่อผ่าน (นามสมมุติ) ผู้ใหญ่บ้านยัง เริ่มรู้ระแคะระคายถึงความไม่พอใจและรับรู้ว่เมื่อใดที่มีความขัดแย้งต่อกลุ่มเครือญาติของเนียม ก็มักได้รับความรุนแรงตามมาเสมอ เมื่อครั้งที่เสื่อเข้มเสียชีวิตนั้นผู้ใหญ่บ้านยังได้กล่าวต่อหน้าศพว่ “น้องเข้มไปเป็นสุชนะ อีกไม่นานพี่รู้ตัวดีว่ อาจจะตามน้องไปไม่มีน้องพื่ออยู่ลำบากมาก ที่มีแต่คนพาล ฆ่าแกงกันไม่หยุด” คำกล่าวว่นั้นเสมือนว่ ผู้ใหญ่บ้านยังเริ่มเห็นว่าตนเองกำลังถูกปองร้าย และรู้ถึงสาเหตุของความขัดแย้งว่อาจต้องเดือดร้อนและมีหลายคนคอยเตือนว่ถ้าเกิดผิดใจกันให้ระมัดระวังตัว แต่เพราะเท่าที่ผ่านมาชีวิตของนักปกครองในพื้นที่นั้น ได้รับการยอมรับในบทบาทอำนาจหน้าที่ และทุกคนก็รักใคร่ ในความเป็นผู้นำที่มีทั้งการช่วยเหลือให้กับสมาชิกในชุมชน ทำหน้าที่ในฐานะผู้นำที่ดี ในช่วงดังกล่าวที่บ้านเมืองยังไม่เจริญ มีความจำเป็นต้องมีผู้นำที่กล้า และช่วยเหลือ ได้ด้วยความตั้งใจ คุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านยัง จึงถูกกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับในระยะหลังกับคนอื่น ๆ ต่อมาของคนที่ผ่านมาการอยู่ภายใต้ ความเป็นผู้นำในฐานะผู้ใหญ่บ้านแต่เมื่อมีความชัดเจนในเรื่องความขัดแย้งทำให้ผู้ใหญ่บ้านยังมีความกังวลใจ และมักไปสะท้อนเรื่องราวต่างๆ ให้ญาติพี่น้องได้รับฟังปัญหา

5. ลักษณะการใช้ความรุนแรง

เรื่องราวของความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่บ้านยัง และครอบครัว เครือญาติของฝ่ายภรรยา จบลงด้วยในช่วงค่ำคืนหนึ่ง เมื่อมีกลุ่มคนร้ายพร้อมอาวุธได้เข้าไปในบ้านพักผู้ใหญ่บ้านยัง ซึ่งในขณะนั้น ผู้ใหญ่บ้านยัง ไม่ได้เตรียมตัวป้องกันเนื่องจากอยู่ในบ้านของตัวเอง

แต่ผู้ที่สมคบและวางแผนการที่เป็นภรรยาคือเนียมและแม่ยายของผู้ใหญ่บ้าน ได้ไปจากบ้านพักใน คี้นดงกล่าว โดยให้เหตุผลสำคัญคือการไปช่วยงานญาติพี่น้องและพักค้างคืนบ้านญาติ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนได้รับทราบและหลีกเลี่ยงคำครหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น จึงมีเพียงผู้ใหญ่บ้านยังเพียงลำพังที่อยู่ภายในบ้าน มีเสียงเล่าลือว่าต่อมาว่า ในคีนนั้น เมื่อคนร้ายได้เข้ามาในบ้านผู้ใหญ่บ้านยังนั้น และใช้ปืนก่อนจะยิงผู้ใหญ่บ้านยัง ผู้ใหญ่บ้านยัง ตะโกนว่า “ไอ.....มึงฆ่ากูทำไม” ลั่นเสียงผู้ใหญ่บ้าน ก็มีเสียงปืนดังขึ้น ผู้ใหญ่บ้านยังเสียชีวิตในบ้านพัก เนื่องจากการยิงประชิดตัว และเสียชีวิตทันที เหตุการณ์ดังกล่าวในวันรุ่งขึ้น ถูกสื่อสารในชุมชนและล่วงรู้ถึงการฆ่าว่าเป็นฝีมือใคร และผู้ร่วมกันฆ่าก็มีข้อมูลถูกใช้เป็นเรื่องเล่าบอกกันในชุมชนต่อความขัดแย้งไม่ลงรอยกันในเรื่องของผู้ใหญ่บ้านยัง

การใช้ความรุนแรงด้วยการเลือกเอาการฆ่าไม่ได้จบลง แต่การพุดคุยของคนในชุมชน สร้างความเครียดและการไม่สามารถดำรงชีวิตปกติได้ ทั้งด้วยสายตาจากเพื่อนบ้าน จากญาติของผู้ใหญ่บ้านยัง ก็เป็นสิ่งที่ติดตามมาไม่รู้จบจน “เนียม” ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติสุขได้ และมีภาวะทางจิตใจ ไม่เข้าสังคม และในอีกไม่กี่ปีผ่านไป “เนียม” ก็เสียชีวิต เพราะเก็บตัวเองและไม่พุดคุยกับใคร และป่วยลงด้วยภาวะทางจิตใจในที่สุดจากเหตุการณ์ที่ผ่านมา

6. ผลกระทบต่อการใช้ความรุนแรง

ปมการฆ่าผู้ใหญ่บ้านยัง เป็นการฆ่าเพื่อหวังได้ผลประโยชน์ในทางด้านทรัพย์สินสมบัติ ที่คาดคิดว่า เมื่อผู้ใหญ่บ้านยังเสียชีวิตทรัพย์สินทั้งหมดต้องตกแก่ ภรรยาคือเนียมเป็นเรื่องของวิถีคิดและคาดเดาตามความเข้าใจ แต่ภายหลังกลับพบว่าไม่สามารถครอบครองทรัพย์สินสมบัติได้เพราะนายบ้านยังไม่ได้รับโอนทรัพย์สินจากบิดา มารดา ซึ่งบิดามารดาเป็นผู้บอกปากเปล่าในการจัดสรรทรัพย์สินสมบัติ และเมื่อเรื่องราวเป็นที่โจทก์ขานในหมู่บ้าน ฝ่ายนายบ้านยัง และเครือญาติ ก็ได้ปิดความสัมพันธ์กับเนียม โดยสิ้นเชิง พร้อมทั้งมีการสาปแช่งและกล่าวว่า

“การทำความชั่วที่เกิดขึ้น นั้นเกิดจากเนียม หูเบา คิดเอาแต่ได้ ไม่น่าเลยที่ไปร่วมกินร่วมอยู่กับพวกนี้ ซึ่งเป็นพวกใจดำ และมีสันดานชั่ว มาแต่ไหนแต่ไร คงจะไม่ตายดีแน่แท้” หลังจากนั้นสองครอบครัวก็ได้ตัดขาดจากกันโดยสิ้นเชิงไม่คบหาสมาคมกันทั้งครอบครัวของเนียมและเครือญาติของเนียม (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, 11 มิถุนายน 2560)

เรื่องราวของ “ผู้ใหญ่บ้านยัง” ที่ถูกฆ่าโดยภรรยาและเครือญาตินั้นได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง หรือบางครั้งก็มีเสียงซุบซิบ เมื่อมีคนในเครือญาติที่อยู่ในหมู่บ้านมาร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนดงเสื่อผ่านปีแล้วปีเล่าจนเป็นที่ทราบกันในสาเหตุของการตายและผู้ทีกระทำ ถึงแม้ว่าไม่ได้รับการลงโทษทางด้านกฎหมายด้วยเหตุที่ ฝ่ายของนายบ้านยังไม่ได้

ดำเนินคดีให้ถึงที่สุดไม่แตกต่างกัน จากกรณีของเสือเข้ม ที่มีความเหมือนกัน เมื่อได้รับผลจากความแรงนั้นด้วยเหตุผลคือ

“ไม่มีทางที่จะเอาคนทำผิดมาลงโทษได้จริงๆ กัน อยู่ เอาผิดมันไม่ได้หรือ เสียเวลาเดินทางไปอำเภอเป็นวันๆ กว่าเจ้าหน้าที่จะบันทึกเรื่องราว มาสอบสวนในที่เกิดเหตุทุกอย่าง ก็ไม่เหมือนเดิมแล้ว หลักฐานก็ไม่มี คนก็ตายไปแล้ว แล้วแต่ไหนแต่ไรมา คนยิงกันไม่เคยถูกจับได้สักที” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, 11 มิถุนายน 2560)

“สมัยก่อน เวลายิงกัน ซ้ำกัน จบลงที่หมู่บ้าน ไม่มีใครเอากฎหมายเข้ามาแก้ไขปัญหา เพราะว่าความห่างไกลจากอำเภอและขาดความรู้ความเข้าใจจึงทำให้คนยิงกันได้ง่าย ยิ่งแล้วไม่เห็นมีใครติดตะราง สักคน มันเลยได้ใจ อย่างเช่น กลุ่มไ้เกิ้ล้า เทียวยิงคนโน้น คนนี้ยิงมันได้ถึงเสือเข้ม แต่นั้นมา มันเหมือนคนบ้า ยิ่งและชูเขาไปทั่ว จนคนเขากลัวและเกรง ไม่กล้าขัดใจมัน ไม่ว่ามันจะขอหรือชู้ต้องให้มัน ขอไก่ ขอวัว แม้กระทั่งลูกสาวเขาจะเข้าพิธีแต่งงาน มันยังตามขึ้นเร็นไปเอาลงมา ให้ลูกน้องได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7, 11 มิถุนายน 2560)

สถานการณ์ดังกล่าวได้ เกิดเป็นเรื่องเล่าที่ไม่รู้จัก มีการส่งผ่านปากต่อปาก การวิพากษ์วิจารณ์ และการให้คุณค่าต่อกลุ่มคนที่รวมเข้ากันไม่หยุดหย่อน ถึงแม้ว่าทางการไม่สามารถนำคนที่ใช้ความรุนแรงมาลงโทษ แต่สิ่งที่ส่งผล คือ บุคคลที่อยู่ในครอบครัว คือ เนียม และแม่ยาย เมื่อเรื่องราวได้จบลงด้วยการตัดสินใจในวิธีการดังกล่าว การพูดคุยของคนในชุมชน สร้างความเครียดและการไม่สามารถดำรงชีวิตปกติได้ ทั้งด้วยสายตาจากเพื่อนบ้าน จากญาติของผู้ใหญ่บ้าน ยัง ก็เป็นสิ่งที่ติดตามมาไม่รู้จบจน “เนียม” ไม่สามารถใช้ชีวิตปกติสุขได้ และมีภาวะทางจิตใจ ไม่เข้าสังคม และในอีกไม่กี่ปีผ่านไป “เนียม” ก็เสียชีวิต เพราะเก็บตัวเองและไม่พูดคุยกับใคร และป่วยลงภาวะทางจิตใจในที่สุด

ผู้ก่อการการใช้ความรุนแรงเอง แม้ว่าไม่ได้สำนึกในการกระทำของตนเอง แต่หลังจากนั้นไม่กี่ปี ก็พบจุดจบด้วยการถูกล้อมฆ่าด้วยเหมือนกัน ซึ่งเมื่อชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนสรุปว่า เป็นการใช้กรรมต่อวิธีการที่ตัวเองเคยทำไว้ต่อคนหลายคน และเป็นการทำต่อคนดี มักได้รับผลตอบแทน

ผลกระทบต่อการใช้ความรุนแรงเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าว จึงเป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความขัดแย้งภายในครอบครัวและเป็นความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ นั่นคือ การกลัวการสูญเสียทรัพย์สิน ตกไปเป็นของคนอื่น และคาดการณ์ว่าตัวเองจะไม่ได้รับผลประโยชน์ จึงใช้ความรุนแรงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ ขาดความรู้ความเข้าใจรวมทั้งการไม่ได้รับการศึกษาทำความเข้าใจ เลยมองว่าถ้าสามารถกำจัดผู้ใหญ่บ้านได้แล้ว เนียม

จะต้องได้ทรัพย์สินสมบัติ ไว้ครอบครอง แม้ว่าภายหลังก็ไม่ได้ทรัพย์สินสมบัติ อันเนื่องจากพ่อแม่ของผู้ใหญ่บ้านยัง ยังเป็นกรรมสิทธิ์ จึงเป็นการคาดการณ์ที่ผิดพลาด

7. การจัดการความขัดแย้ง กรณี ผู้ใหญ่บ้านยัง

การฆ่าผู้ใหญ่บ้านยัง ถึงแม้ไม่ได้มีกระบวนการทางด้านกฎหมายเข้ามาจัดการ หรือการลงโทษที่มีการใช้ความรุนแรงในพื้นที่ ซึ่งเหมือนกับกรณีของเสือเข้มเช่นกัน มีการจัดการดังนี้

1. ความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงไม่ได้ใช้กระบวนการทางกฎหมายในการดำเนินการเพราะชุมชนและผู้ได้รับผลกระทบนั้นมองว่า ไม่มีประโยชน์และขั้นตอนนั้นก็ยุ่งยาก เสียเวลา ซึ่งไม่มีใครในช่วงดังกล่าวที่ใช้กฎหมายดำเนินคดี และเอาผิดได้ยาก เนื่องจากไม่มีใครเป็นพยานหรือหลักฐานก็ไม่มี เพียงแต่รับรู้ใครเป็นคนฆ่า สาเหตุการฆ่า นอกจากจะเสียเวลาในการเดินทางแล้ว ยังมีข้อกังวลใจทั้งทางด้านความปลอดภัยสมาชิกในครอบครัว คำข่มขู่ คนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ต้องมีการระมัดระวังตัวเพิ่มขึ้น หรือในบางกรณียังมีการใช้ แก้วค้อน เอาคืน ไม่หวังเอากระบวนการกฎหมายมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

2. การยอมรับตามสิ่งที่เกิดขึ้น ยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ทัศนคติที่ว่า “ทำบุญมาแค่นี้” หมดเวรหมดกรรมลง หรือมีบางคนมีความเชื่อในทางไสยศาสตร์ ในการทำลายคู่ตรงข้าม ให้ได้รับความเดือดร้อน และลงโทษในทางธรรมชาติ ซึ่งเรื่องคนในพื้นที่นิยมและมีความเชื่อว่า จะได้รับผลแน่นอน

3. การต่อต้านแบบ การไม่ยอมรับในพฤติกรรม และการแสดงออกถึงความรังเกียจ ความไม่นิยมในการเป็นผู้นำ ตลอดจนมีการส่งผ่านเรื่องเล่า ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นใครเป็นคนก่อ ญาติของกลุ่มใดเป็นคนก่อทัศนคติของคนในชุมชนมีส่วนในการทำให้เกิดสภาวะทางด้านบุคลิกของผู้กระทำและใช้ความรุนแรง เกิดความรู้สึกที่เหมือนว่า สายตา คำพูด ไม่อาจปฏิเสธการกระทำ หรือในทางด้านพุทธศาสนาที่บ่งบอกถึงความเป็นคนไม่ดี คนชั่ว หรือการนิยามความหมายให้เป็นเรื่องติดตัว ในตัวเองและเครือญาติ ในลักษณะดูตัวตนของกลุ่มนั้นด้านลบทั้งด้านบุคคลและรวมทั้งระบบเครือญาติในสังคมเล็กในหมู่บ้าน มักมีเรื่องเล่ามารุ่นต่อรุ่น ไม่รู้จัก

4. การสนทนาและการสื่อสารของคนในชุมชน การสนทนาและการสื่อสารแบบ “บอกต่อ” เล่าต่อกันภายในชุมชนหรือการให้ข้อมูลแก่คนนอก มีผลต่อการลดคุณค่าของคนๆ หนึ่ง หรือภายในเครือญาติ ให้ได้รับการเปรียบเทียบหรือมองว่าเป็นคนที่ไม่น่าคบหาสมาคม ไม่น่าไว้ใจ หรือการให้ค่าเชิงสันดาน ไล่ลงไปในกลุ่ม มีผลต่อการปรับตัวหรือการแสดงออกมักมีข้อสังเกต และการใช้ข้อมูลชุดเก่ามาวิเคราะห์ และตัดสินเชิงคุณค่า ในกรณีดังกล่าวนี้เห็นได้ชัดเจนในเหตุการณ์

ที่มีการเลือกผู้นำหรือคนที่เป็ผู้นำ ไม่ได้รับการเลือกเข้าไปเป็นผู้นำเพราะได้นำเอาเรื่องราวในอดีต มาเชื่อมร้อยกัน ที่ชัดเจนมีผลต่อการตัดสินใจ

“ไม่เลือกเอาพวกนี้มาเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือค ดูปู่ย่า ตาทวด มัน มีแต่ เรื่องทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่ว่าจะเสียเข็ม ถ้าพวกมันไม่ทำก็ไม่ตาย พวกนี้ชี้หิ้งสาเพื่อน เอามามีแต่ เดือดร้อนใจเปล่าๆ เขาแต่พี่น้องของตัวเองแต่ไหนแต่ไร เชื้อสายกันไม่มีหรือที่ไม่ติดกัน สายเลือด สำคัญยิ่งกว่าเรื่องใด” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, 30 มิถุนายน 2560)

“การอธิบายวิชาทั้งหมดบ้านมีแต่ตระกูลนี้แหละ นิสัยชอบโอ้อวด วางท่า แต่เอาจริงๆถ้าไม่มีพวกใหญ่พวกมาก ไม่กล้าหรือก เวลาฆ่าใครไปกันยกใหม่ (พวก) ที่แล้วมาไม่ว่า จะเป็น เสียเข็ม นายบ้านยัง ล้วนเป็นฝีมือของตระกูลนี้ ดินะเดี๋ยวนี้บ้านเมืองเจริญ ไม่งั้นพวกนี้ไม่ อยู่อย่างนี้แน่นอน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, 30 มิถุนายน 2560)

“มันก็เป็นเรื่องพวกกัน พวกมากถ้าทำชั่วก็ทำชั่วจริง แต่มีส่วนน้อยและ ไม่ใครเห็นดีเห็นงามด้วย มีแต่พวกเองที่ยุแยงกันไปมา ผลกรรมเห็นๆอยู่ ดูง่ายเวลาเกิดลูก ชอบ ยิ่งป็นขึ้นแปล แล้วไง ลูกตายหมดไม่เหลือสักคน อบรมลูกก็มีแต่ให้เอาชนะเข้าไว้ ลูกๆจึงไม่มีใคร อยากรบด้วย พ่อแม่นี้แหละสำคัญ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, 30 มิถุนายน 2560)

การจัดการความขัดแย้งในกรณีผู้ใหญ่บ้านยัง นั้น ในยุคสมัยดังกล่าว ไม่ได้มีการดำเนินการทางกฎหมาย ซึ่งในช่วงที่ผู้ใหญ่ยัง ถูกฆ่านั้น ชุมชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้หลักตุลาการเข้ามาแม้สักรายเดียว ประกอบกับในยุคสมัยดังกล่าวนี้มองว่า การดำเนินการ ทางกฎหมายนั้นไม่สามารถเอาคนผิดได้ เพราะการคมนาคม ไม่สะดวก และรูปลักษณะต่างๆ ไม่มี หลักฐานเพียงพอ แต่มีการรู้กันว่าเป็นฝีมือของใคร และมีเรื่องขัดแย้งเรื่องอะไร ซึ่งเป็นเรื่องทั้งชุมชน รับรู้

ประกอบกับความหวาดกลัวของสมาชิกในชุมชน ที่ดำรงชีวิตอยู่ ด้วยปกติ ถ้ามีการสืบราวราวเรื่อง อาจได้รับการฆ่า จึงเป็นเรื่องที่ต้องเงียบ และรับรู้ได้ สิ่ง ที่เกี่ยวข้องกันนั้นคือ การที่จะมีความขัดแย้งกับใครอาจหมายถึงต้องมีความขัดแย้งต่อเครือญาติ ของผู้ก่อความรุนแรงด้วย สอดคล้องกับงานของ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) ที่กล่าวถึง ค่านิยม ที่ยึดถือเป็นวัฒนธรรมของคนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ด้านเอาพี่เอาน้อง และรักสิ่งคมเครือญาติ

ที่เป็นฐานอำนาจ ในลักษณะที่สำคัญคือ มีอำนาจมีโยดมาก มีวงศาคณาญาติมาก ถือเป็นฐานอำนาจในระดับชาวบ้าน ซึ่งทำให้มีการสร้างฐานอำนาจจากทุนดังกล่าว และมีการบริหารจัดการทุนดังกล่าว เมื่อมีความขัดแย้งและไม่ลงนั้น มักนิยมใช้ความรุนแรงเพื่อแสดงออกถึงฐานอำนาจของตนเองในระดับชุมชนของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็หมู่บ้านดงเสื่อผ่านที่เกิดขึ้นนั้น ทั้ง 2 กรณี

4.2.3 กรณีความขัดแย้ง “การเลือกผู้ใหญ่บ้าน”

หมู่บ้าน ดงเสื่อผ่าน ก่อนปี พ.ศ 2500 นั้นมีผู้นำที่เป็นผู้ใหญ่บ้านมาโดยตลอด แต่ไม่ได้มีการเลือกตั้งเหมือนในปัจจุบันในอดีตไม่มีระบบการลงแข่งขันกัน ที่มาของการได้มาซึ่งผู้ใหญ่บ้านดงเสื่อผ่านที่ผ่านมา มีการประชุมร่วมกันของสมาชิกภายในชุมชนและหาข้อตกลงให้ใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านโดยการเลือกนั้นยึดเอาคุณสมบัติตามข้อเสนอจากผู้อาวุโสในชุมชน หรือผู้นำที่ชุมชนให้ความเคารพ มาให้ข้อคิดในการเลือก ซึ่งหลักเกณฑ์เท่าที่ผ่านมากคนเป็นผู้ใหญ่บ้านดงเสื่อผ่านนั้น คือ

1. การพิจารณาถึงลักษณะอุปนิสัย ใจคอ มีจิตใจเสียสละ มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ อ่านหนังสือได้ กล้าพูด กล้าคุย และเป็นผู้นำที่ไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเอง ถือเป็นทักษะในการ ประสานงานกับหน่วยงานได้

2. มีการพิจารณาถึงรากเหง้าและว่านเครือ เช่น ลักษณะความเป็นผู้นำ ตั้งแต่บรรพบุรุษ หรือเครือญาติ ซึ่งชุมชนมีการดูด้านในหรือ ที่เรียกว่า “ตาหนา” หมายถึง กิริยามารยาท การประพฤติตนตั้งแต่คนในอดีตที่เป็นเทือกเขาเหล่ากอมาที่ชุมชนสามารถดูออกได้ถึงลักษณะภายในของคนๆ หนึ่งมากกว่าดูเพียงภายนอก เช่น ถ้าพวกหรือว่านเครือมีนิสัยชอบอิจฉา ริษยาหรือชอบข่มเหงรังแก ชอบเอาเปรียบ หรือมีนิสัยชอบลักขโมย นิสัยเจ้าชู้ นิสัยเกียจคร้าน ซึ่งสมาชิกในชุมชนก็จะมีการพิจารณาและการดู การแสดงออก และมีการบอกถึง ความเป็นลักษณะของบุคคลหรือกลุ่มนั้นในชุมชน รับรู้ร่วมกัน ส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะให้เป็นผู้นำหรือไม่เป็นผู้นำได้

3. มีลักษณะเป็นนักจัดการบริหารจัดการ ทั้งทางด้านคน สมาชิกภายในได้ มีอำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ อาจจะมีผสมผสานความแข็งแกร่ง ด้วยวิธีการเป็นนักเลงด้วย ในบางบทบาท ในบางสถานการณ์ได้อย่างน่าเชื่อถือ และมักจะเป็นนักคิดนักวางแผน ที่ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจได้

4. มีความเป็นนักเลง นิยมยึดเอาผลประโยชน์ของพวกเขาทั้งในชุมชนเป็นหลัก รักษาหน้าตาชุมชน ไม่ให้ค่าภายนอกมากกว่าคนในชุมชน ไม่ขัดแย้งนาย (เจ้าหน้าที่รัฐ) ปกป้องคนใน และไม่เอาความลับไปเปิดเผยหรือเรื่องราวที่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ

คุณลักษณะดังกล่าวนั้น ถูกกำหนด ในด้านความเหมาะสมที่จะมาเป็น ผู้ใหญ่บ้าน เพราะในอดีตบทบาทของผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทสำคัญที่ต้องทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ เมื่อมีกรณีความขัดแย้งเกิดขึ้น เรื่องก็จะต้องมีการตัดสินใจเด็ดขาดลงที่ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้นความน่าเชื่อถือจึงเป็นสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านในยุคก่อนๆ ต้องทำตัวให้เกิด การเคารพจากสมาชิก ในชุมชน การเลือกผู้ใหญ่บ้านลักษณะดังกล่าว จึงเป็นการเลือกจากภายในที่ชุมชนยินยอมตกลง ว่าสอดคล้องที่จะดูแลให้สมาชิกอยู่ด้วยกันปกติสุข

หมู่บ้านบ้านดงเสือผ่าน มีการเลือกตั้งครั้งแรกในระบบการแข่งขัน เกิดขึ้น ในปี พ.ศ 2543 ซึ่งเท่าที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ แม้รัฐจะเข้ามาให้มีการเลือกตั้งโดยระบบของการลง สมัครก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2543 ผู้ใหญ่บ้านก่อนหน้านี้ ก็ไม่มีการลงแข่งขันแต่ อย่างไม่ใด ซึ่งมีสมาชิกในชุมชนแล้วว่า แต่ก่อนมี “คนกลาง” “คนเฒ่า” ที่ทำหน้าที่ให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้าน แบบออกความเห็นกันเท่านั้น คนกลางที่ว่ามักจะเป็นคนที่ชุมชนยอมรับ จะมีการปรึกษากันว่าจะ เอาใครนั้นที่เหมาะสม ให้ความคิดต่อสมาชิก สมาชิกในชุมชน ก็เสนอชื่อ ส่งไปยังหน่วยงาน ตามที่ได้ ในเวทีแทบจะไม่ได้มีเรื่องยุ่งยากเหมือนในปัจจุบัน

“การเลือกผู้ใหญ่บ้าน แต่ก่อน คนเฒ่าที่ชาวบ้านยอมรับ ก็จะมีการปรึกษากัน ให้เหตุผลและสอบถามสมาชิก พร้อมทั้งมีการให้ผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ประกาศตัวพร้อมที่จะ ดูแลทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่เอาเปรียบ ไม่ยึดเอาพี่น้องตนเป็นที่ตั้ง” ลักษณะการเลือกตั้งกล่าวจึงไม่ มีความขัดแย้งเกิดขึ้น ประกอบกับปัจจัยอื่นๆ ก็ไม่มีส่วนในการทำให้ ความต้องการผู้ใหญ่บ้าน ต้องแข่งขันกัน หรือ ใช้ระบบคัดแยกให้เกิดความไม่สบายใจทั้งส่วนสมาชิกและตัวผู้สมัคร นอกจากนั้น ปัจจัยค่าตอบแทนก็เป็นเหตุผลหนึ่งในการลงสมัครเพื่อเป็นผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งระบบ เครือญาติที่สนับสนุนกันในแต่ละฝ่ายก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการแข่งขันกันภายในชุมชน

การเกิดความขัดแย้งของหมู่บ้านดงเสือผ่าน ในปี 2543 เป็นความขัดแย้ง ในลักษณะโครงสร้างทางด้านอำนาจในการตัดสินใจ การต้องการตำแหน่งในชุมชน ที่ทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่มาจาก การเลือกตั้ง ซึ่งในหลายๆที่อาจมีความขัดแย้ง กันถึงขั้นต้องใช้ความรุนแรง เพื่อให้ได้มาตำแหน่ง รวมทั้งการใช้เงินทองจำนวนมาก ซึ่งแตกต่างจาก อดีตที่แทบไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเลยเนื่องจาก ชุมชนมีระบบการเลือกและมีระบบการจัดการที่มี ปัจจัยภายนอกเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจน้อย

1. ลักษณะของความขัดแย้ง “การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน”

การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในบ้านดงเสือผ่าน ใน ปี 2543 นับเป็น เหตุการณ์สำคัญในชุมชนที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นที่สาเหตุมาจากการเลือกผู้นำ ซึ่งในอดีตไม่เคยเกิด

ขึ้นมาก่อน นอกจากความขัดแย้งทั่วไป หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม หรือค่านิยมของความเป็น
นักเลงที่มีความขัดแย้งดังในอดีต

การเลือกจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนที่เด่นชัด
เพราะต้องผ่านการแข่งขัน และการตัดสินใจจากสมาชิกในชุมชนโดยการนับคะแนนและจำนวน
สมาชิกที่เลือกและไม่เลือก ซึ่งอาจจะมองว่าเป็นวิธีการที่ยุติธรรมและถูกต้องในมุมมองของความเป็น
ประชาธิปไตย แต่ในอีกด้านหนึ่ง มักมีเรื่องราวของการไม่ลงตัว เมื่อพูดถึงการคัดเลือกผู้นำ มาเป็น
ผู้ใหญ่บ้าน ที่ต้องผ่านกระบวนการตัดสินใจนั้น มักมีเรื่องราวที่เกิดขึ้นภายใต้การคัดเลือกตามมา
เนื่องจากชุมชนมีฐานของความเป็นชุมชนโครงสร้างเครือญาติ หรือความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความเป็น
เพื่อนเป็นพี่เป็นน้อง ที่ไม่มีลักษณะเป็นปัจเจกชน นอกจากนั้นก็มีความขัดแย้งการอยู่ร่วมกัน

“แต่ตั้งแต่เดิม ไม่มีการแข่งขันกัน การเลือกนายบ้าน จะมีการประชุม
นำเสนอกันว่าใครสมควรเป็น ถ้าคนในบ้านเห็นด้วยก็จะเลือกคนนั้นในสมัยก่อนเป็นแบบนี้ ผิดกับ
เดี๋ยวนี้ เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านทุกที่ รบกันทุกที่ อยากให้เหมือนสมัยก่อน ยกมือ ลงความเห็นกันก็จบ
”(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 10 มกราคม 2560)

“นายบ้านแต่ก่อน เขาไม่แข่งขันกัน ถ้าใครอยากเป็น ก็หารือกัน ไม่ต้อง
แตกแยกกัน พี่น้องใครพี่น้องมัน ไม่ถือหางใคร และไม่เครียดปวดหัวในการเลือก” (ผู้ให้สัมภาษณ์
คนที่ 1, 10 มกราคม 2560)

“เลือกผู้ใหญ่บ้าน บ้านเรายังน้อยกว่าบ้านเพื่อเขา ถึงแม้ว่าจะไม่ถึงขั้น
ยิงกัน แต่มันก็ทำให้เกิดความไม่พอใจ ตามร้านน้ำชาที่มีการพูดถึงข้อดีข้อเสียแต่ละคน ตามแข่ง
ตามชา นั่งร้านเดียวกันขัดกันเพราะช่วงเลือกตั้งนี้แหละ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 10 มกราคม
2560)

“ใครมีญาติมากก็มีโอกาสมาก เพราะยังงี้ก็ไม่ยอมเสียหน้า ถึงแม้ว่า
ขัดแย้งกับคนที่ลงไปบ้าง แต่พอนึกถึงความเป็นญาติกัน ก็ต้องเลือกเอาญาติไว้ก่อน เรื่องอื่นค่อย
ว่ากัน เดียวเขาว่าจะไม่เอาพี่เอาน้อง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 10 มกราคม 2560)

“ต่อไปจะเลือกสักที คิดอยู่ มันอึดอัดใจ ไม่รู้จะเลือกยังไง ญาติกันเพ
 ถ้านับดี ๆ แล้วมาลงกัน เพื่อนเชียร์ก็เอา พอลงแล้ว มีเรื่องไม่บายใจกัน ไม่หลงกัน มันไม่ดี ได้มากก็
 ไม่สบายใจ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1, 10 มกราคม 2560)

2. ประสบการณ์ของการเลือกตั้งผ่านระบบแข่งขัน

การเลือกผู้ใหญ่บ้านในชุมชนบ้านดงเสือผ่าน(นามสมมุติ) ในช่วงปี
 2543 ระหว่างนายสมบุรณ์ (นามสมมุติ) และนายเพียร (นามสมมุติ) นั้น เป็นการลงสมัครรับ
 เลือกตั้ง ที่ผู้สมัครมีความตั้งใจที่จะแข่งขันกัน โดยที่มีสมาชิกในชุมชนมาลงคะแนนเสียง และ
 ตัดสินการแพ้ชนะด้วยคะแนนที่ได้รับเลือก ในวันเลือกตั้งเป็นตัวตัดสินใจ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันใน
 การเลือกในอดีต ที่มีการเลือกกันภายในวันเดียว เพียงการเสนอชื่อคนที่เหมาะสม และให้สมาชิกใน
 ชุมชนตกลงถือเป็นการสิ้นสุดลง และไม่มี ความขัดแย้งเกิดขึ้น เพราะเกิดจากความต้องการของ
 สมาชิกในชุมชนซึ่งในบางคนที่ได้รับเลือกอาจจะไม่ได้มีความตั้งใจมาก่อนที่จะได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แต่
 เมื่อถูกบ้านหรือสมาชิกในชุมชน ยกย่องให้เป็นผู้นำ ก็ยอมรับ จึงไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการเลือก
 ผู้นำ

ในกรณีความขัดแย้งที่เด่นชัดนั้น เมื่อมีการลงสมัครทั้งนายเพียร และ
 นายสมบุรณ์ มักผ่านกระบวนการขั้นตอนในชุมชน ที่กล่าวว่าเมื่อมีคนต้องการที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้าน
 พร้อมกันทั้งสองคนในคราวเดียวกัน ที่ผ่านมาจะมีการไกล่เกลี่ย โดยมีคนเฒ่าคนแก่ ที่ต่างฝ่ายต่าง
 ยอมรับให้มีการยอมกัน และไม่ให้มีการแข่งขันกัน ถือว่าเป็นการให้คุณค่าในการตัดสินใจ แต่ใน
 การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ 2543 เป็นต้นมากลับไม่ได้ยอมรับการไกล่เกลี่ย ยอมคนใดคน
 หนึ่ง เพราะมีความต้องการทั้งสองฝ่าย และแต่ละฝ่ายก็มีผู้ขอไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย เรื่องราวจึง
 ต้องให้มีการเลือกตั้งตัดสินกันที่สมาชิก และจำนวนสมาชิกที่ให้คะแนน วิธีการแบบดั้งเดิมจึงไม่
 สามารถจัดการได้ในการยุติไม่ให้มีการแข่งขันกัน

3. สถานการณ์ของการเข้าไปสู่ความขัดแย้ง

เมื่อมีการลงสมัครกันทั้งสองฝ่าย ผู้สมัครการเลือกตั้ง มักมีการ
 เคลื่อนไหวที่สำคัญที่เห็นได้ชัดเจนใน หมู่บ้านดงเสือผ่าน นั่นคือ ฝ่ายสนับสนุนของแต่ละฝ่าย มี
 การแบ่งแยกชัดเจน ในการสนับสนุนคนหนึ่งคนใด จึงเป็นช่วงที่ทำให้ความสัมพันธ์ของแต่ละฝ่ายมี
 ท่าทีที่เป็นปรปักษ์ต่อกัน และไม่มี ความไว้วางใจกันต่อกัน การคบหาสมาคมมีน้อยลงและมีการ
 วางแผนการที่จะให้ฝ่ายตนเองชนะ มีการดึงดูใจเพื่อให้ได้สมาชิกในชุมชนมาเป็นพวกตนเอง
 ลักษณะสำคัญคือ มีการนัดพูดคุยกันเป็นจุดเป็นหย่อมบ้าน การวิเคราะห์และหยั่งเสียง หรือการ

ติดตามข่าวสารอีกฝ่าย ด้านความเคลื่อนไหว หรือการชิงไหวพริบกั้นในการ วางแผนเพื่อให้มีผลสำเร็จ

การให้ความสำคัญกับการช่วงชิงสมาชิกมาเป็นพวกตนโดยช่วงแรกๆ ยังไม่เข้มข้นเท่าไรทั้งทางด้านพฤติกรรมและวาจาต่อกันในก่อนการเลือกตั้งหนึ่งเดือน พฤติกรรมที่พบของแต่ละฝ่าย คือ การที่มีทีมสนับสนุน การหาทีมตนเอง การแสดงตัวออกของทีม ที่มาของทีมมาจากเพื่อนสนิท เครือญาติ หรืออาจจะเป็นบุคคลภายนอกที่มีชื่อเสียงเข้ามาหนุนเสริมในบางคน บางครอบครัวที่ยังไม่ตัดสินใจว่าจะเลือกใคร การแสดงออกในช่วงแรก ถ้าใครลงสมัคร บ้านนั้นก็จะมี การพูดคุย แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวฝ่ายตรงข้ามกัน ว่ามีใครที่สนับสนุนบ้างหรือมีฐานเสียงเท่าไร เมื่อต่างร่วมกันวิเคราะห์กันก็จะนำมาซึ่ง การวางแผนทำงาน การออกแบบ การเข้าถึงบ้านสมาชิกในชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ถ้าบ้านสมาชิกคนไหนมีจำนวนเท่าไร มีจำนวนสิทธิที่สามารถเลือกตั้งได้เท่าไร แต่ละฝ่ายก็จะมี การบวกลบคูณหารกัน เป็นฐานข้อมูลในการทำงานของระบบทีมของตนเอง

การเลือกตั้งในหมู่บ้านดงเสือผ่านเมื่อปี พ.ศ 2543 นั้นเป็นการเลือกตั้งที่สร้างความไม่พอใจต่อกันและกัน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในชุมชนเริ่มมีความขัดแย้งระหว่างผู้ลงสมัครด้วยกันฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายสนับสนุนแต่ละฝ่าย คราวเรือนต่อคราวเรือน มักมีเรื่องที่พูดคุยถึงความขัดแย้งในชุมชนและสู้กันฟัง เกิดผลกระทบในวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ก่อนการเลือกตั้งและกิจกรรมที่ทำให้เห็นชินตา คือ การที่แต่ละฝ่ายมีการแสดงออกและวางแผนเพื่อเอาแพ้เอาชนะกัน จนหมู่บ้านอยู่ในสภาวะที่เกิดช่องว่างและมีปัญหาด้านความขัดแย้งรายวันเพิ่มขึ้น ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ระหว่างกันและกันคู่ขัดแย้งจึงเกิดการแบ่งฝ่าย คราวเรือนที่มีญาติพี่น้องลงสมัคร คนที่สนับสนุนภายนอก

ในช่วงใดที่มีการเลือกตั้งนั้น สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้เป็นฝ่ายใครชัดเจน แต่เป็นคนที่สามารถมีสิทธิในการเลือกตั้งนั้น ได้สื่อสารว่า การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านสร้างความรำคาญ และไม่ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดี เพราะต่างฝ่ายต่างต้องการเอาชนะกันอย่างเดียว ไม่เหมือนยามปกติที่มีความสงบสุข ไม่มีการกล่าวร้ายกัน หรือทำให้ขัดใจกันเหมือนช่วงเลือกตั้งหมู่บ้านไม่มีความสุข และเป็นบรรยากาศที่อึดอัดใจกัน จะพูดกับใครต้องมีการเรียบเรียงคำพูดกัน หรือก็มีแต่ฟังเสียงทะเลาะกัน ที่ต้องการให้ฝ่ายตนเองชนะ

4. ประสบการณ์เรื่องราวผลของการเลือกตั้ง

จากกรณีการเกิดความขัดแย้งใน หมู่บ้านดงเสือผ่านนั้น เมื่อสรุปประสบการณ์การเกิดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น สามารถแยกให้เห็นรายละเอียดที่เป็นข้อมูลมา

พิจารณาในเรื่องของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะของความขัดแย้งทางด้านโครงสร้างที่สำคัญคือ การเกิดความขัดแย้งที่เป็นไยแมงมุมคือระหว่างคู่อริและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม ภายในชุมชน เนื่องจากสังคมเครือญาติ ในลักษณะดังกล่าวที่พบ คือ การที่พฤติกรรมเลือกข้าง โดยการนับย่าน สาวโยด ไม่ว่าจะคนที่ตนเองสมัครจะเป็นคนอย่างไร แต่เมื่อเป็นเครือญาติกัน ก็ต้องมี การปกป้องและการให้คุณค่า การส่งเสริม และการสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ การให้ เวลา การชักชวนคนอื่นให้เห็นตาม การให้รางวัลและผลตอบแทน รวมทั้งการปกป้องด้านผลเสียหายที่ฝ่ายตนเองมี การใช้คำพูดและการเจรจา เสมือนหนึ่งว่าตนเอง เป็นผู้สมัครดังเช่น เสียสละ ท่อนว่า

“พี่น้องกัน ต้องช่วยกัน ไม่ช่วยพี่น้องกันแล้วจะช่วยใคร ปู่ยาตาทวด สั่ง นักสั่งหน้าให้เอาพี่เอาน้อง” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, 10 เมษายน 2560)

“ทำบุญเปลว(ป่าช้า) เดียวกัน รอดน้ำบัวก็บัวเดียวกัน เวลาเดือนสี่ เดือนห้า เดือนสิบ ถ้าไม่ช่วยเห็นหน้าพี่น้องกัน จะอายุ ยังไงๆ ก็พี่น้องไว้ก่อน” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4, 10 เมษายน 2560)

“เป็นผู้ใหญ่บ้าน ไม่เคยไปนั่งบ้านใคร พูดน้อย การงานในบ้านในที่ ก็ ไม่ไปนั่งให้เขาเห็นหน้า ถ้าเป็นนายบ้านแล้ว น่าจะลำบากถ้าจะเป็นผู้นำ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 10, 10 มิถุนายน 2560)

“มีพี่น้องมากกัน นับสายญาติกัน ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ถ้าไม่เอาไว้ ก็ เกรงใจกัน มันพูดยากลำบากใจ แล้วกัน อยากเลือกทั้ง 2 คน ถ้าเป็นไปได้ เป็นเสียให้ชัดที่ ไม่รู้ลง ไชร์ นับไปนับมาแล้ว พี่น้องกันเพ” (ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8, 10 มิถุนายน 2560)

ในอีกด้านหนึ่งของความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวเกิดภาวะที่เรียกว่า “การต่อรอง” การต่อรองกันเป็นวิธีการที่คนในชุมชนมักจะเลือกเอาพวกของตนเองเป็นเดิมพัน เริ่ม ตั้งแต่คิดที่จะสมัคร ในกรณีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ครั้งแรกนั้น มีการให้คนที่ทั้งสองฝ่ายเชื่อใจ พยายาม โกล่เกลี่ย อย่างลงแข่งขัน โดยเหตุผลที่สำคัญ คือ สร้างความแตกแยกในหมู่พี่น้อง ความไม่มอง

หน้ากัน ความไม่สนิทใจ เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นด้านลบ มีแต่เสียกับเสีย และอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ในเครือข่ายกัน เพราะต่างฝ่ายก็มีญาติในหมู่บ้าน

ในช่วงสถานการณ์ที่ต้องมีเวลาก่อนการเลือกตั้งนั้นมีความร่วมมือน้อยลงโดยเฉพาะในระยะแรกเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้รับเลือก ก็จะไม่ได้รับความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งในสายเครือข่ายของฝ่ายหนึ่ง มีปฏิกิริยา ทั้งจากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะกลุ่มหรือบุคคล ด้วยเช่นกัน นอกจากนั้นก็มีการสื่อสารกันไปมา สภาพการณ์จึงเป็นสิ่งที่ชุมชนพบ และความแตกแยกนั้นก็ มีทั้งลักษณะที่เข้มขันไม่ยอมรับ ไม่ยอมเป็นมิตรที่ดีต่อกัน และอาจมีลักษณะที่ดีขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปสักระยะเวลาหนึ่ง

5. การจัดการความขัดแย้ง

การจัดการในลักษณะความขัดแย้งทางด้านโครงสร้างและเป็นความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง และความขัดแย้งทางด้านค่านิยมนั้น พบว่ามีวิธีการในการจัดการความขัดแย้งดังกล่าวด้วยกระบวนการในชุมชน ดังนี้

1. การประนีประนอมให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ในด้านการสนับสนุนให้สมาชิกหรือเครือข่ายที่ไม่ยอมรับตัวเอง ได้รับผลเท่าเทียมไม่เลือกข้าง เช่น ด้านการสนับสนุนจากโครงการรัฐที่ให้มา การเชื่อเชิญในกิจกรรมของชุมชน

2. การเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านการประเพณี วัฒนธรรม การเป็นสมาชิกกลุ่มเช่นกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มรักษาความปลอดภัยในชุมชน การจัดกีฬา, กิจกรรมทางด้านการละเล่น เช่น มโนราห์ รวมทั้งกิจกรรมที่เป็นลักษณะการพนัน เช่น การเล่นไพ่, การเล่นไก่ชน, วรรณหรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก

3. การขอโทษ ในคำพูด ในฝ่ายตรงข้าม มีการขอโทษและชี้แจงในคำพูดที่เกิดผลกระทบต่อด้านจิตใจ และการขอโทษอาจเป็นลักษณะที่มีการให้คนที่เคารพในชุมชนไปพูดคุยแลกเปลี่ยน เพื่อให้ความโกรธหรือความไม่พอใจ ได้รับการให้อภัยหรือเข้าใจผิดน้อยลง เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นภายหลัง

4. คนภายนอกเข้ามาทำความเข้าใจ คนที่เป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากคนภายนอก คนที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ และมีความเกรงอก เกรงใจ หรือภาษาที่เรียกว่า “ไ้แม่” ช่วยเจรจาและแลกเปลี่ยนให้ระหว่างแต่ละฝ่าย เพื่อลดความขัดแย้งและเป็นเส้นกลาง ที่ไม่ก่อความรุนแรงและการได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง

5. เวลา โดยส่วนใหญ่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในช่วงแรกจะมีด้านอารมณ์ความรู้สึกขัดแย้งมาก และมีการแสดงออกทางพฤติกรรมของแต่ละฝ่าย แต่เมื่อได้ทิ้งห่างระยะเวลา

ออกไปนั้นพบว่า ความโกรธและการไม่คบหาสมาคมมีแนวทางไปด้านที่ดีขึ้นในหลายกลุ่ม หลายคน แต่อาจจะไม่ทุกคน ก็จะมีทำที่ที่ดีขึ้นหรือบางคนกลับมาคบหาสมาคมเหมือนเดิม ซึ่งเป็นการเว้นช่วงเวลา ในกรณีดังกล่าวนี้จะไม่มีการกล่าวถึงเรื่องราวที่ขัดแย้งกันมาสนทนา

6. "การไกล่เกลี่ย"แบบไม่เป็นทางการเป็นวิธีการยับยั้งเรื่องราวของบุคคลที่มีความขัดแย้งกันทางการเลือกตั้งหรือรวมทั้งเรื่องอื่นๆ จะมีกลไกการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยนั้นอาจเป็นการที่ให้คนที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ ได้เข้าไปพูดคุยทำความเข้าใจ และอาจจะตามด้วยวิธีการที่เรียกว่า "การขอ" ซึ่งถือว่าเป็นการช่วยให้ความรู้สึกด้านลบต่อฝ่ายตรงข้ามลดลง แต่อาจจะไม่ถึงกับมาเป็นเช่นมิตรดังเดิม แต่ก็ไม่คิดที่จะใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหาหรือการใช้ความรุนแรง

7. การสนับสนุนจากภายนอก การสนับสนุนจากภายนอกมีส่วนทำให้เกิดการสร้างความร่วมมือกัน ในฐานะที่เป็นคนหมู่บ้านเดียวกัน หรือมีความเป็นพวกพ้อง ในลักษณะของกิจกรรมที่มาจากภายนอก ไม่ว่าจะการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน มาส่งเสริมและพัฒนาให้มีส่วนช่วยทำให้ชุมชนหันกลับมาได้ร่วมมือ หรือทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การแสดงให้เห็นภาพรวมด้านความขัดแย้งในรูปแบบตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมของความขัดแย้งในชุมชนทั้ง 3 กรณี

ลักษณะความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้งในชุมชน	ผลที่เกิดจากความขัดแย้งในชุมชน
ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ (Relationship Conflict)	การจัดการความขัดแย้งในกรณีที่ 1 และกรณี 2 พบ คือ - หลีกเลียง โดยการไม่อยู่ในสถานการณ์หรือวงจรความขัดแย้ง, การต่อรองเชิงอำนาจ(อาวุธ,กลุ่ม,อำนาจ) รวมทั้งการนำเอาวิธีในเรื่องบาปบุญคุณโทษมา บุญคุณ การให้คุณค่า - การไกล่เกลี่ยและการเจรจา หรือการขอให้ยุติข้อขัดแย้งแบบไร้เงื่อนไข	- การต่อรอง/ถ่วงดุลลดอำนาจ - ระดับความขัดแย้งยุติลง - ความร่วมมือในชุมชน วัฒนธรรม, การสื่อสาร ลงผลต่อการใช้ ความรุนแรงเพิ่มขึ้น - การพัฒนา การเจรจาไกล่เกลี่ย ให้มีเงื่อนไขสร้าง ความร่วมมือลดระดับ ความขัดแย้ง การสื่อสารที่ชัดเจน การใช้ความรุนแรง

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้ง ในชุมชน	ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง ในชุมชน
		<p>นั้นไม่เกิด ในกรณีความขัดแย้งในระยะแรกเป็นเรื่องการสื่อสารผิดพลาด ใช้วิธีการยุยง เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้การใช้ความรุนแรงมีมากกว่าในช่วงกรณีที่เกิดขึ้นในความขัดแย้งกรณี 3 เนื่องจากการสื่อสารกว้างขึ้นและตัวแปรของการสื่อสารมีหลากหลาย ซับซ้อนในเชิงความคิดควบคุมไม่ได้</p>
<p>ความขัดแย้งทางด้าน ความเชื่อ (Values Conflict) ในกรณี 1 กรณี 2 และกรณี 3</p> <p>ความขัดแย้งทางด้าน ความสัมพันธ์ (Relation Conflict) ลักษณะของ ความขัดแย้งในกรณี 1-3</p>	<p>การสื่อสาร, การรวมกลุ่ม, การสร้างแรงจูงใจ, ความร่วมมือ, การยึดหลักอิทธิบาท 4</p> <p>การไม่ยอมรับพฤติกรรม การถ่วงดุล การเพิ่มอำนาจ ฝ่ายการเจรจา, การสื่อสาร, การหลบหลีก</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้การสื่อสาร - ความร่วมมือ - การเจรจาไกล่เกลี่ยหาข้อยุติทางด้านผลลัพธ์ - การรวมกลุ่ม, พัฒนาความร่วมมือ - การใช้ความรุนแรงตอบโต้ - การกำหนดบทบาท, การใช้กิจกรรมทางสังคมชุมชน, การนับเครือข่าย, การใช้คนภายนอก - การควบคุมพฤติกรรม - การเพิ่มอำนาจ, มิติด้านความรักความเข้าใจ, การสงบไม่ร้อนรน,

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะความขัดแย้ง	การจัดการความขัดแย้ง ในชุมชน	ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง ในชุมชน
		- ประวัติศาสตร์
ความขัดแย้งทาง ด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ในกรณีที่ 3	- วัฒนธรรมในชุมชน - การปรับตัว, การใช้เชิงเหตุ เชิงผล, การจัดการกับผู้ นำ	- กติกา, กิจกรรมด้านพัฒนา, - ความร่วมมือ กิจกรรม - การใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม - การเจรจาไกล่เกลี่ย - ความเป็นญาติ มิตร - ประวัติศาสตร์ต้นตอชุมชน

พบว่า ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นทั้ง 3 กรณีนั้น มีลักษณะความขัดแย้ง ที่เกิดขึ้นนั้นทั้ง 5 ลักษณะ สอดคล้องกับกรอบแนวคิดที่วางไว้ คือ ทั้ง 5 ทั้งลักษณะด้วยกัน ได้แก่ ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ (Benefit Conflict) 2. ความขัดแย้งทางด้านความเชื่อ (Values Conflict) 3. ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ (Relation Conflict) 4. ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) 5. ความขัดแย้งทางด้านข้อมูล (Data Conflict)

ในการจัดการความขัดแย้งนั้น พบว่า มีการจัดการด้วยวิธี ดังต่อไปนี้ คือ การต่อรอง การใช้การไกล่เกลี่ย ที่มีผู้ที่ชุมชนได้รับการยอมรับผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำที่น่าเชื่อถือ ชุมชนยอมรับ การสื่อสาร, การรวมกลุ่ม, การสร้างแรงจูงใจ, ความร่วมมือ, การยึดหลักกติกายา 4 การจัดการความขัดแย้งจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ชุมชนเลือกใช้เพื่อขจัดความรุนแรง ซึ่งอาจจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ประสบผลสำเร็จนั้นเกิดจากปัจจัย และสิ่งแวดล้อมที่ดำรงอยู่ หรือเงื่อนไขของแต่ละวิธีการ รวมทั้งตัวแปรอื่นๆ ที่เกิดขึ้นจากวิธีการจัดการความขัดแย้งในแต่ละวิธีซึ่งจากทั้ง 3 กรณีนั้น พบว่าการใช้คนกลาง การไกล่เกลี่ย และการสื่อสาร ไม่ได้ส่งผลต่อการไม่เลือกเอาวิธีการใช้ความรุนแรง เพราะในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว ความเชื่อถือนั้นถูกลดทอนและการไม่ยอมรับ เพราะมีปัจจัยส่งเสริมความต้องการอำนาจอิทธิพลเข้ามามีส่วน ซึ่งการเจรจาไกล่เกลี่ย มีผลดีต่อความขัดแย้งที่มีลักษณะทั่วไปเท่านั้น เช่น การทะเลาะเบาะแว้งปกติ หรือความไม่พอใจเล็กน้อย ความไม่เข้าใจ การสื่อสารที่ผิดพลาดเท่านั้น

ผลสำเร็จเกิดจากการจัดการความขัดแย้ง นั้นพบว่าเป็นการลดความขัดแย้งลงเรื่อยๆ การสร้างเงื่อนไขไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นหรือน้อยลงและไม่จบลงด้วยการใช้อาวุธเหมือนในอดีต การได้รับบทเรียนจากการใช้ความรุนแรงและเกิดการปรับตัว นำมาสู่การสร้างภูมิคุ้มกัน

กลุ่มชุมชน ดังที่เกิดขึ้นในกรณีที่ 3 ที่มีการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีขึ้น ลดช่องว่าง ใช้ความร่วมมือ การอดทนต่อกัน รวมทั้งการนำบทเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาทั้ง ทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านอื่นๆ ในชุมชน

4.3 หลักสันติวัฒนธรรม

หลักสันติวัฒนธรรม เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งได้ถูก นำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการแก้ไขข้อขัดแย้ง โดยลักษณะที่สำคัญของสันติวัฒนธรรม นั้น คือ ความใกล้ชิดกลมกลืน ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต และ ความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้นๆ และการป้องกันจัดการความขัดแย้ง ด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้า ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า เป็นการจัดการ ความขัดแย้งที่สร้างกระบวนการไม่ยึดเอาการประชันหน้าและใช้ความรุนแรงในการจัดการแก้ไขปัญหา ตลอดจนเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรงซึ่งมีนัยยะที่เป็นการป้องกันการใช้ความรุนแรง ที่เป็นทางตรงและทางอ้อม มาใช้แก้ไขเมื่อมีปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งภูมิคุ้มกันนี้อาจเกิดจากเครื่องมือที่ หลากหลายในบริบทของสภาพการณ์เมื่อเกิดความขัดแย้งในชุมชน

จากการศึกษา ทั้ง 3 กรณีที่เกิดขึ้นหมู่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ) หลักสันติ วัฒนธรรม ได้ถูกนำมาใช้เป็นการจัดการความขัดแย้งนั้นมีด้วยกันหลากหลาย คือ การเจรจา การไกล่เกลี่ย การหลีกเลี่ยง การต่อรอง การยึดหลักในอิทธิบาท 4 และการนำทุนทางสังคมและ วัฒนธรรม เช่น ความร่วมมือ การกลุ่ม การใช้การแลกเปลี่ยน การสนทนา การเข้าร่วมกิจกรรม ชุมชน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและการไม่ใช้ความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหา การนำบทเรียนมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในด้านพัฒนาเกิดขึ้นได้ในชุมชนเกิดความรู้ภายในเมื่ออยู่ใน สถานการณ์ของความขัดแย้ง บทเรียนดังกล่าวได้ทำหน้าที่ถูกนำมาใช้เป็นเชิงเหตุเชิงผลต่อการ แก้ไขปัญหาและไม่เลือกเอาวิธีการจัดการปัญหาด้วยความรุนแรง เหมือนดังเช่นในกรณีของบ้านดง เสือผ่าน (นามสมมุติ) ปรากฏชัดเจนใน กรณีที่ 3 เมื่อมีความขัดแย้ง ในการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ที่ไม่ใช้ ความรุนแรงมาจัดการปัญหาที่เกิดขึ้น

หลักสันติวัฒนธรรมในหมู่บ้านดงเสือผ่าน ที่ใช้ต่อกรณีความขัดแย้งทั้ง 3 กรณีนั้น ได้ถูกนำมาใช้ได้ทุกกรณี เพราะเนื่องจากในชุมชนมีทุนทางสังคมในพื้นที่ เช่น ทุนทางด้านบุคคล ได้แก่ผู้สูงอายุ คนที่ได้รับการเคารพ หรือคำสั่งสอนที่เป็นแบบแผนการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ระบบ เครือญาติ ความเป็นพี่เป็นน้อง เป็นมิติทางด้านความสัมพันธ์ที่เกิดจากกิจกรรมที่ทำร่วมกันใน ชุมชน เช่น กิจกรรมสร้างระบบเหมืองน้ำ แหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร ทำนา หรือการสร้างถนน

หนทางเดิน การร่วมกันจัดสร้างวัดสมทบทุนเพื่อส่วนร่วม ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนา การทำบุญเดือนห้า การทำบุญสารทเดือนสิบ หรือการไว้เทียนดา (เป็นความเชื่อในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในด้านการไหว้รับเทวดาองค์ใหม่ทุกปี สิ่งเหล่านี้เป็นการร่วมกันทำและสืบต่อกันมาเป็นภูมิคุ้มกันในการไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในระดับชุมชน

บ้านดงเสื่อผ่าน (นามสมมุติ) นั้นในกรณีเกิดความขัดแย้งในกรณีที่ 1 และกรณีที่ 2 ซึ่งมีการใช้ความรุนแรงนั้นและเป็นความรุนแรงทางตรง คือ การฆ่า ทั้ง 2 กรณีนั้น ปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญของการใช้ความขัดแย้งนั้นมืองค์ประกอบสำคัญในทางด้านในสังคมชุมชนหมู่บ้านมีความหลากหลายในด้านระบบคิด การอบรมเลี้ยงดู และค่านิยมที่ตนเองได้รับและได้รับการกล่อมเกลามา ตลอดจนทัศนคติ มุมมอง ในระบบครอบครัวและเครือญาติที่มีการกล่อมเกล่าและการเลี้ยงดูในครอบครัวมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมของคนๆ หรือความโน้มเอียงทางลักษณะนิสัยอุปนิสัย ดังเช่น ในงานศึกษาของ ปีแอร์ บูดีเยอร์ ซึ่งสุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (2553) กล่าวว่า ความโน้มเอียงลักษณะนิสัย ซึ่งจะอยู่ในรูปของอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา แสดงออกให้เห็นด้วยอาการปฏิกิริยาต่างๆ เช่น ท่าทาง น้ำเสียง การกิน การชอบขบขลข ซึ่งจะไปผลิตซ้ำแสดงต่อภายนอกตามโครงสร้างที่ตนเองดำรงอยู่ ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของโครงสร้างที่เป็นโครงสร้างทางสังคมหนึ่งๆภายใต้โครงสร้างทางสังคมหนึ่งๆก็จะมีโครงสร้างย่อยๆในแต่ละหน่วยทางสังคม ซึ่งหมายถึง บุคคล กลุ่ม หรือสังคมในวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งความแตกต่างภายในโครงสร้างทางสังคมเมื่อเกิดความขัดแย้งจึงมีวิธีการในการจัดการปัญหาที่แตกต่างกัน ในช่วงที่หมู่บ้านดงเสื่อผ่าน (นามสมมุติ) มีการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้น กลุ่มที่ใช้ความรุนแรงทั้ง 2 กรณีเป็นกลุ่มเดียวกัน คือ กลุ่มกล้า ซึ่งเลือกเอาการใช้อาวุธ และการฆ่า นั้น ปัจจัยที่เป็นเหตุของการฆ่า นั้น เกิดจากความคิดความเชื่อภายในกลุ่มที่มีระบบคิดในด้านอำนาจของกลุ่ม พฤติกรรมทางด้านอำนาจ ค่านิยม ความต้องการชื่อเสียง การได้รับคำชมชอบจากกลุ่ม ความโน้มเอียงต่อการชอบใช้อำนาจ การสนับสนุน ซึ่งเป็นโครงสร้างที่ได้รับกล่อมเกล่าและเลี้ยงดู มีส่วนทั้งในด้านบวกและในด้านลบ ซึ่งในด้านบวกนั้นคือ การส่งเสริมการสนับสนุนไม่ใช้ความรุนแรงเมื่อเกิดความขัดแย้ง ส่วนในอีกด้านลบนั้นคือ การใช้ความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการความรุนแรง อาจกล่าวได้ตามที่ชัยวัฒน์ สถานอานันท์ (2553) ในมิติของสามเหลี่ยมของความขัดแย้งที่มีการใช้ความรุนแรงนั้นประกอบด้วยสิ่งสำคัญด้วย 3 มิติ คือ มิติทางด้านความรุนแรงเชิงกายภาพ มิติความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และมิติความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เป็นส่วนสำคัญต่อการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งในมิติที่สำคัญและมีการถ่ายทอด การผลิตซ้ำในการกระทำอย่างต่อเนื่อง นั้นในมิติเชิง

วัฒนธรรมนั้นมีส่วนสำคัญทั้งบุคคลและสังคมที่ยึดถือ มีส่วนผลักดันให้เกิดการแสดงออก ทางความคิด ความเชื่อ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านความคิดและแสดงออกทางด้านการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

หลักสันติวัฒนธรรมกับการจัดการความรุนแรงเป็นวิธีการหรือกระบวนการที่นำมาใช้เพื่อไม่ใช้ความรุนแรงที่เกิดจากทั้ง 3 มิติสันติวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งเป้าหมายและเครื่องมือ ในฐานะส่งผลต่อการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เนื่องจากความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องปกติและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ในทุกสังคม การใช้สันติวัฒนธรรม จึงเป็นการสะสมทั้งกระบวนการ วิธีการ และความรู้ ผ่านการเรียนรู้ทดสอบร่วมกัน เกิดการให้คุณค่าจากการผ่านบทเรียนมา และนำมาปรับใช้ในการจัดการความขัดแย้งอย่างรู้ทันทั้งทางบุคคลและกลุ่มคนในชุมชนดังนั้นสันติวัฒนธรรม จึงเป็นวิธีการที่สร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจการปรับพฤติกรรม การรับเอา ความเชื่อ และทัศนคติ มุมมองใหม่ ดังเช่น ที่ปีแอร์ บูติเยอร์ได้กล่าวถึง ความเป็นตัวตนเฉพาะของคนใดคนหนึ่งนั้นเกิดจากการสะสมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยเงื่อนไขทุนทางสังคม การใช้ชีวิตประจำวัน การกล่อมเกลาลึบเลียด หรือการมีค่านิยม ธรรมเนียม ที่ตนเองสังกัดอยู่ มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านคุณลักษณะและความคิด ความเชื่อ ทัศนคติส่งผลทำให้เกิดการยอมรับและมีการปรับพฤติกรรมได้ตลอดเวลาของคนๆหนึ่ง ภายใต้โครงสร้างนั้นๆ

สอดคล้องกับการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อจัดการความขัดแย้ง นั้นตามที่ ชัยวัฒน์ สถานอานันต์ (บรรยายพิเศษเรื่อง “อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติ หรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี” 3 มิถุนายน 2548 โรงแรมทวินโลตัส กรุงเทพฯ) ได้กล่าวว่าความรุนแรงนั้นเป็นระดับขั้น นั่นคือ ลักษณะของความรุนแรงที่กระทำต่อกันที่เห็นชัดเจนนั้นได้แก่การทำร้ายร่างกายต่อบุคคล อาชญากรรม ที่เห็นบาดแผลทางด้านร่างกาย ในอีกด้านหนึ่งความรุนแรงที่ไม่ปรากฏ ได้แก่ การทำร้ายทางด้านจิตใจ ความรุนแรงที่มีผู้กระทำและผู้ถูกกระทำที่ทำโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว ส่งผลต่อการเกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ และในส่วนของผู้ก่อความรุนแรงนั้นเกิดจากโครงสร้างสังคมเช่นกัน เช่น ในกรณีของคนที่ถูกเหยียดชังหรือเลือกใช้วิธีการรุนแรงนั้นมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ขาดโอกาสในการศึกษา และการส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ฐานของครอบครัวสังคม ทำให้เกิดการนำใช้ความรุนแรง ข้อเสนอจึงต้องทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมของโครงสร้างทางสังคมที่ต้องช่วยกันตรวจสอบความถูกต้อง และมองเห็นว่าความรุนแรงต้องช่วยกันยับยั้งด้วยความสนใจ และหาวิธีการที่จะไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าการใช้ความรุนแรงเป็นเรื่องของใครของมัน ต้องสร้างให้เกิดสังคมแห่งความยุติธรรมแก่ทุกฝ่ายและเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการร่วมแก้ปัญหา สร้างกติกาการอยู่ร่วมกัน และรวมทั้งวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันไม่เอาความรุนแรง

สันติวัฒนธรรมจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือที่ตรงข้ามกับการใช้ความรุนแรงและเป็นตัวที่ทำให้การใช้ความรุนแรงไม่ถูกนำมาใช้เมื่อเกิดข้อขัดแย้งเกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มและระดับชุมชน ระดับประเทศ ซึ่งอาจมีความแตกต่างหลากหลายวิธีการในการนำมาใช้เมื่อเกิดความขัดแย้งนั้นอาจแตกต่างกันในบริบทของพื้นที่ ที่ขึ้นอยู่กับต้นทุนของชุมชน เช่น ในพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมเพณีที่เหนียวแน่นทางด้านประเพณี ศาสนา จะมีการนำเอาสันติวัฒนธรรมมาแก้ไขปัญหา เช่น หลักศาสนา คำสอน ด้วยวิธีการที่ทำให้เกิดความรัก การให้อภัยต่อกัน ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งเป็นวิธีการที่ทำให้เกิดผลด้านลบ ทั้งความเสียหายทางด้านต่างๆ ชีวิต ทางด้านจิตใจ

สังคมที่มีสันติวัฒนธรรมจึงตั้งอยู่บนหลักสำคัญ คือ การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การพัฒนา การมีพื้นฐานทางด้านจิตใจที่ดีงาม รวมทั้งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันภายในสังคมของตนเองโดยใช้ทุนทางสังคมที่เกิดจากการสังสรรค์ร่วมกัน วิถีชีวิต ประเพณี หรือการพัฒนาการปฏิบัติในกิจกรรมภายในชุมชนทั้งป็นสิ่งที่ได้รับสะสมมาในอดีตและสิ่งที่ได้พัฒนาขึ้นมาในปัจจุบัน การปรับเปลี่ยนได้อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีสันติวัฒนธรรม

บทที่ 5

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องการจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยหลักสันติวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนแห่งหนึ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน และการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักสันติวัฒนธรรม ผ่านกรณีศึกษา 3 กรณีความขัดแย้งในชุมชนสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน

ลักษณะความขัดแย้ง

ตามกรอบแนวคิดลักษณะของความขัดแย้งที่ศึกษา ได้แก่ ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ (Relationship Conflict), ความขัดแย้งทางด้านความเชื่อ (Values Conflict) ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) และความขัดแย้งทางด้านข้อมูล (Data Conflict) จากกรณีศึกษาตัวอย่าง 3 กรณีนั้นพบว่าความขัดแย้งทางความสัมพันธ์ (Relationship Conflict)

กรณีที่ 1 การล้อมฆ่า เลือดเข้มข้น เกิดจากความขัดแย้งทางด้านโครงสร้างภายในชุมชน ความเป็นผู้นำของบุคคลหนึ่งที่สังคมในชุมชนยกย่องนับถือในบทบาทหน้าที่การเป็นบุคคลที่สามารถใช้อำนาจในการจัดการชุมชน โดยมีบทบาทในช่วงที่ชุมชนต้องการคนที่มีลักษณะของความเป็น “นักเลง” เพื่อจัดการกับปัญหาความไม่ปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งชุมชนต้องประสบกับการปล้นสะดม และความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งลักษณะทางด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสมัยนั้นมีความสลับซับซ้อนทั้งพื้นที่ การคมนาคม รัฐบาลไม่สามารถควบคุม ดูแล และการจัดการได้ทั่วถึง ทำให้คนในพื้นที่ชุมชน ต้องปรับตัว และยอมรับ “นักเลง” ให้ความคุ้มครอง ปกป้องชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นคนใต้ ที่มีค่านิยม ตามที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2544) กล่าวว่าวัฒนธรรมที่มีลักษณะเด่นของภาคใต้ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คือ การผูกย่าน ผูกโยด (ประโยชน์) เพื่อสร้างมิตรและขยายขอบเขตการยอมรับนับถือ และการยอมรับในสังคมชุมชนเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนั้นการสะสมบาปมีการเป็นลักษณะของผู้นำนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่เด่นชัดคือ มโนทัศน์ของชาวบ้าน “ความเป็นคนยาว-คนใหญ่” และเป็นฐานอำนาจเชิงซ้อน ซึ่งมีคุณธรรม ทางคติโลกและหลักศาสนาเป็นแม่บท ประพฤติดี มีสัมมาชีพ บำเพ็ญประโยชน์ บำเพ็ญกุศล เป็นคนมีน้ำใจลักษณะดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมในลุ่มน้ำทะเลสาบ

สงขลา และส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ และการหล่อหลอมให้เกิดผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก ตลอดจนการยึดถือเป็นแบบอย่างในชุมชน

กรณีที่ 2 เป็นกรณีของ ผู้ใหญ่ยัง เป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และเป็นความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวโดยมีผลประโยชน์จากทรัพย์สินเป็นตัวตั้ง กลัวการสูญเสีย การเสียศักดิ์ศรี รวมทั้งกลัวคนในชุมชนดูถูกเหยียดหยาม ความคิดและความกลัวดังกล่าวลุกลามไปสู่ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์แบบไม่ให้อภัยและเลือกใช้วิธีการรุนแรงเข้าแก้ปัญหาในที่สุด

กรณีที่ 3 กรณีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วไปของชุมชนในปัจจุบันความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้าง การเลือกตั้งผู้นำถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ความรุนแรง เหมือน 2 กรณีดังกล่าวที่เป็นความรุนแรงทางตรง มีการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาปรึกษาหารือ แต่ก็จบด้วยการใช้อาวุธมาแก้ไขปัญหา สำหรับกรณีที่ 3 ไม่ได้ใช้ความรุนแรงดังกล่าว แต่ก็ยังมีลักษณะของความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้น เช่นเชื่อว่าการรวมพวกจ่ายสินบน(ซื้อเสียง)เพื่อให้กลุ่มตัวเองได้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับได้ หรือญาติตัวเองจะมีความเหมาะสมหรือไม่ก็ตามก็ต้องเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านให้ได้ และที่สำคัญคือหลังจากการเลือกตั้งก็ทำให้ชุมชนเริ่มแตกแยกความร่วมมือในชุมชนน้อยลง จนไม่สามารถรวมกันแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เป็นเอกภาพ และเข้มแข็งต่อไปได้

5.2 การใช้หลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน

จากการศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้ง 3 กรณีดังกล่าว พบว่าได้มีการนำหลักการและวิธีการสันติวัฒนธรรมมาใช้คลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

1. การเจรจาไกล่เกลี่ย เป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้ในทุกรณีเมื่อเริ่มมีความขัดแย้ง ซึ่งวิธีการดังกล่าวชุมชนมักจะเลือกเอาบุคคลในชุมชนมาไกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจ เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งมีเหตุผลในการไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน ซึ่งมีทั้งกรณีที่ประสบผลสำเร็จนั้น เป็นความขัดแย้งทั่วไปที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตประจำวันต่างๆของชุมชน แต่ในกรณีกรณีที่เสียเข็ม และผู้ใหญ่บ้านยังนั้นไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากสภาพปัญหาแวดล้อมและเงื่อนไขทางของชุมชน เช่น ค่านิยมของชุมชน ช่องว่างการดูแลและบังคับใช้กฎหมาย ความเชื่อมั่นต่อเจ้าหน้าที่รัฐของชุมชน การคมนาคม และที่สำคัญคือ กลุ่มผู้ก่อความขัดแย้ง ไม่ยอมรับการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือ ต่างฝ่ายต้องการอำนาจและการยอมรับ จึงไม่สามารถหาข้อยุติที่จะไม่ใช้ความรุนแรงลงได้ ส่วนในกรณีที่ 3 การเลือกผู้ใหญ่บ้าน

มีการนำเอา การเจรจาไกล่เกลี่ยมาใช้ได้ผลเพราะคู่กรณี ยอมรับการไกล่เกลี่ย ยอมรับที่จะไม่ใช้ ความรุนแรง โดยได้บทเรียนมาจากความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในอดีต ยอมให้คนในชุมชน ตัดสิน(เลือกตั้ง) แม้ว่าจะแพ้หรือชนะก็ตามสอดคล้องกับ งานศึกษา ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับ การจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนโสด อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา (อุทัย ปริญญาสุทธิพันธ์ ,2556) ที่พบว่าชุมชน มีความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้ทรัพยากร ปัญหาทั่วไป และปัญหาอำนาจ อิทธิพลของคนในชุมชน และมีกระบวนการจัดการโดยกลไกความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่เหนียวแน่น การไกล่เกลี่ย รวมทั้งการใช้สภาองค์กรของชุมชนมาจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และมีความสอดคล้องร่วมกัน

2. การสร้างความร่วมมือ การสร้างกิจกรรมเพื่อลดความขัดแย้งที่มีความเป็นมา ทั้งก่อน และหลังเลือกตั้ง ผู้นำ ลักษณะดังกล่าว มีทั้งการใช้วัฒนธรรมภายในชุมชนเป็นส่วนเกื้อหนุน เช่น การทำบุญร่วมกันการจัดงานกิจกรรม หรือการไปทำกิจกรรมสาธารณะ รวมทั้งการเมื่อเกิด ปัญหาชุมชนจะไม่ร่วมช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ทำให้ความขัดแย้งถูกลดระดับลงได้ ถึงแม้ว่า จะไม่ยังไม่ยุติ แต่ก็มีส่วนที่ทำให้เกิดพลังและมิตรภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการสร้าง สันติวัฒนธรรมภายใต้หลักความยุติธรรมในกิจการตำรวจ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างตำบลพิมาน อำเภอมือ จังหวัดสตูล และตำบลเขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล พบว่าในชุมชนมีความขัดแย้ง ทั้ง 5 ชนิด ดังกล่าว การใช้หลักสันติวัฒนธรรม นำหลักยุติธรรมชุมชนมาใช้ โดยวัฒนธรรมทางด้าน ความคิด อันได้แก่ ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรมบรรทัดฐาน ที่เมื่อเกิดความขัดแย้งได้ นำเอาแบบแผน หรือประเพณี ถูกจัดการความขัดแย้งโดยผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผสมผสานกัน เพื่อจัดการความขัดแย้งลง (นิยม กาแข็ง, 2556) รวมทั้งสอดคล้องการศึกษาวิจัยในเรื่องบทบาทของชุมชนต่างๆในการรับมือกับสถานการณ์ความขัดแย้งในชุมชน 8 แห่งใน 3 จังหวัด ชายแดนใต้ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2552) ซึ่งพบว่า ชุมชนทั้ง 8 แห่ง ได้รับผลกระทบต่อความรุนแรงทางตรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ซึ่งได้รับผลกระทบอาจไม่โดยตรง ในระดับย่อยชุมชน แต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นเกิดผลต่อระดับในด้านความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ส่งผล ด้านลบต่อชุมชนหรือสมาชิกภายในชุมชนไม่ปกติสุข ในงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ชุมชนมีการปรับตัว และมีการนำเอาหลักของการสร้างความร่วมมือ การพัฒนากลุ่ม และการใช้ทุนในชุมชนมาเป็น เครื่องมือในการจัดการความรุนแรงได้ ตามบริบทในพื้นที่ และการประสานทุนภายนอกมาประสาน ร่วมกันได้อย่างลงตัว

3. ทุนทางวัฒนธรรมภายในชุมชน สร้างพื้นที่กลางให้คนได้มีการแสดงออก ร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี การเกื้อกูลกัน การช่วยเหลือกัน เชื่อมร้อยไว้ได้แก่ การทำบุญ

ตามประเพณี การออกปากให้หัวหน้า การช่วยเหลือในกิจกรรมชุมชน การพัฒนาชุมชน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมภายในชุมชนที่เกิดจากการหนุนเสริมจากรัฐและองค์กรภายนอกสอดคล้องกับโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการลุ่มน้ำสายบุรี พบว่า เพื่อลดความขัดแย้งในด้านการจัดการปัญหาที่ดิน (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2556) การนำเอาวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นกลไกในการจัดการปัญหาที่ดิน ก่อให้เกิดความร่วมมือและการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน อีกทั้งภายในบริบทของชุมชนมีความเคารพ ความเชื่อบนฐานคิดทางวัฒนธรรม มีส่วนถือกฎให้การแก้ไขปัญหาลดความรุนแรงและสร้างความสมานฉันท์ได้

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผลและสรุปผลการศึกษา การจัดการความขัดแย้งในชุมชนด้วยหลักสันติวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนแห่งหนึ่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าการนำการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักสันติวัฒนธรรมมีความสำคัญและเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่เพียงขึ้นกับปัจจัยต่างๆ เช่น สภาพแวดล้อมของพื้นที่ ประเด็นปัญหาคักยภาพของคู่กรณี และค่านิยม วัฒนธรรมของพื้นที่เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงวิชาการและการพัฒนาต่อไปผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1.1 การศึกษาวิจัยสถานการณ์ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักสันติวัฒนธรรม ในพื้นที่อื่นๆ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

1.2 การศึกษาวิจัยสถานการณ์ความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งโดยประยุกต์ใช้หลักสันติวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 การศึกษาวิจัยทุนทางสังคมของพื้นที่ในมิติของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ภูมินิเวศ และภูมิวัฒนธรรมต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะเชิงพัฒนา

2.1 การส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมภายในชุมชน การรวมกลุ่มด้านอาชีพ หรือการพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาทางด้านศักยภาพแกนนำให้มีความรู้ความเข้าใจต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2.2 การสนับสนุนให้มีพื้นที่กลางในชุมชน เพื่อเป็นเวทีให้ชุมชนสร้างการเรียนรู้ การสื่อสารที่ถูกต้อง และการนำสื่อมาใช้ในการพัฒนา ทั้งความรู้และการสื่อสารของชุมชนเอง เช่น การจัดตั้งวิทยุชุมชน การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์

2.3 การส่งเสริมเวทีสนทนาที่มีองค์ประกอบหลากหลายในชุมชน เรียนรู้ชุมชน ที่เน้นในด้านงานวิจัย งานทางด้านการจัดส่งเสริมการเรียนรู้ให้นักเรียน หรือการจัดทำหลักสูตร ท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันในชุมชนลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

2.4 สนับสนุนให้ผู้นำ มีการแลกเปลี่ยน หรือการจัดเวทีในระดับพื้นที่ร่วมกัน การแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนผ่านเวทีทั้งภายในและภายนอกชุมชน

2.5 สนับสนุนกิจกรรมต่อยอดทางด้านวัฒนธรรม เช่น การรณรงค์น้ำดื่มประจำปี การดูแลด้านความปลอดภัย การจัดระบบสวัสดิการชุมชน การสร้างกลุ่มออกกำลังกายด้านสุขภาวะ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องและเกิดจากความต้องการของชุมชน

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2539. **สันติทฤษฎี วิถีวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทองพิมพ์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร. 2558. **อัตวิสัย/วัตถุวิสัยในสังคมศาสตร์/มนุษยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นิยม กาเซ็ง. 2556. **การสร้างสันติวัฒนธรรมภายใต้หลักยุทธธรรมชุมชนในกิจการตำรวจ กรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ตำรวจพินาน อำเภอเมืองสตูล และ ตำบล เขาขาว อำเภอละงู จังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา ความขัดแย้งและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และพูนศักดิ์ ชานิกรประดิษฐ์. 2540. **เศรษฐกิจหมู่บ้านภาคใต้ฝั่ง ตะวันออกในอดีต**. กรุงเทพฯ: คอมแพคท์พริ้นท์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). 2542. **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมล คีมทอง.
- พระไพศาล วิสาโล. 2550. **การสร้างสันติด้วยมือเรา คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติไว้ ความรุนแรง**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พีรธร บุญรัตน์พันธ์. 2556. **การจัดการความขัดแย้งการทำงานในชุมชน**. พิษณุโลก: ทิพย์เสนาการพิมพ์.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, นุกูล รัตนดากุลไอรัน, แอดะสงสุภาพร สาแมธวานา ลีมิงดิเรก หมานมานะ, พลธรรม์ จันทร์คำและพวงเพ็ญ มณีสว่างวงศ์. 2556. **แผ่นดินร่ำให้ที่ลุ่ม น้ำสายบุรี: บทวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการปัญหาที่ดินแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้**. นครปฐม: สายสีการพิมพ์.
- วันฮารงค์ บินอิสริส. 2558. **ความขัดแย้งและสันติภาพ**. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2550. **กระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม**. กรุงเทพฯ: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท.
- โยฮัน กัลป์ตุง. 2550. **การแปลงเปลี่ยนข้อขัดแย้งความขัดแย้งด้วยสันติวิธี (วิธีการก้าวข้าม-Transcend Method)**. เดชา ตั้งสีฟ้า แปล. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2548. **สังคมศาสตร์เบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2544. **โครงสร้างและวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. 2553. **แนวความคิดสาบิทัสของปีแอร์บูดิเยอร์กับทฤษฎีทางสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทยพิมพ์.

สุภางศ์ จันทวานิช. 2554. **ทฤษฎีสังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล. 2556. **มนุษย์กับสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. 2557. **บทเรียนสันติภาพ เรียนรู้กระบวนการสันติภาพในประสบการณ์ความขัดแย้งร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล. 2552. **ชุมชนในสถานการณ์ความขัดแย้ง**. กรุงเทพฯ: ี่างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.

อาคม เดชทองคำ. 2544. **ผูกโยด(วิถีและพลังของการผูกเกลอ ผูกดองและขนบนิยมอุปถัมภ์) ของผู้คนสามจังหวัดรอบทะเลสาบสงขลา**. นครศรีธรรมราช: พงศ์ศักดิ์การพิมพ์.

อุทัย ปริญาสุทธีนันท์. 2556. **ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการจัดการความขัดแย้งของชุมชนควนไส**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุคลากรกรม

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 1). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 2). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2560

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 3). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 4). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 5). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 7). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2560.

(ผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 8). ยุธิ แก้วชูช่วง (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านดงเสือผ่าน (นามสมมุติ). เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560.

